

UČEBNICE KATOLICKÉHO NÁBOŽENSTVÍ
PRO NIŽŠÍ TŘÍDY STŘEDNÍCH ŠKOL

MRAVOUKA

PRO III. TŘÍDU STŘEDNÍCH ŠKOL

NAPSAL

ThDr BEDŘICH AUGUSTIN,

PROFESOR

CENA VÝTISKU Kčs 26.—

NAKLADATELSTVÍ „VYŠEHRA D“ V PRAZE

UČEBNICE KATOLICKÉHO NÁBOŽENSTVÍ
PRO NIŽŠÍ TŘÍDY STŘEDNÍCH ŠKOL

MRAVOUKA

PRO III. TŘÍDU STŘEDNÍCH ŠKOL

ČTVRTÉ, V PODSTATĚ NEZMĚNĚNÉ VYDÁNÍ

NAPSAL

ThDr BEDŘICH AUGUSTIN,

PROFESOR

CENA VÁZANÉHO VÝTISKU Kčs 26.—

*Církevně schváleno arcibisk. ordinariátem v Praze dne 26. ledna 1939, čís. 1849.
Schváleno výnosem ministerstva školství a osvěty ze dne 19. srpna 1945, čís.
A - 65.337/45 - III/1 jako dotisk druhého, v podstatě nezměněného vydání pro
školní rok 1945/46, 1946/47 a 1947/48.*

V PRAZE 1946

VYDALO NAKLADATELSTVÍ „VYŠEHRAD“, SPOLEČNOST S R. O.
PRAHA II, KARLOVO NÁM. 5

Nihil obstat.

MSGRE DR. CAROLUS KADLEC,
CENSOR.

Imprimatur.

PRAEL. DR. THEOPHILUS OPATRNÝ,
VICARIUS GENERALIS.

Pragae die 26. Januarii 1939.

N. 1849.

§ 1. Katolická mravouka.

Katolická mravouka ukazuje, jak máme podle vůle boží žítí, abychom byli dobří a dosáhli věčného spasení.

Katolická mravouka se dělí na dvě části: mravouku všeobecnou a mravouku zvláštní.

Mravouka všeobecná jedná povšechně o dobru a zlu, mravouka zvláštní o jednotlivých povinnostech.

DÍL PRVNÍ

MRAVOUKA VŠEOBECNÁ

§ 2. Příkázání.

Vůli boží poznáváme z příkázání. Příkázání stanoví, co máme činiti a čeho se máme varovati. Kdo zachovává příkázání, je dobrým člověkem a dojde věčného spasení. Ježíš Kristus pravil jinochovi, který se ho tázal, co má činiti, aby byl spasen: „Chceš-li do života vejítí, zachovávej příkázání.“ (Mat. 19, 17.)

Od příkázání se liší dovolení, které něco připouští, a rada, která něco doporučuje.

Všechna příkázání mají přímo nebo nepřímo původ od Boha. Některá příkázání dal Bůh sám, jiná dávají lidé, kteří jsou k tomu Bohem oprávněni.

Příkázání, která dal lidstvu Bůh, nazývají se zákon boží.

§ 3. Zákon boží.

Z á k o n b o ž í je dvojí: přirozený a zjevený.

1. P ř i r o z e n ý z á k o n b o ž í.

Přirozený zákon boží jsou ta příkázání, která plynou z přirozenosti lidské, t. j. ze závislosti člověka na Bohu, z povinné péče o duši a tělo a z poměru k bližnímu. T a t o p ř i k á z á n í,

vložená Bohem v lidskou duši, poznáváme rozumem.

Každý člověk, jehož rozum dostatečně vyspěl, poznává, co jest dobré a co zlé, co má činiti a čeho se má varovati. Poznává na př., že má ctíti Boha a rodiče, mluvit pravdu, pomáhati trpícím, že nemá ubližovati nevinnému a j.

Přirozený zákon váže všechny lidi.

2. Zjevený zákon boží.

Kromě přirozeného zákona dal Bůh lidstvu ještě zákon zjevený.

Zjevený zákon boží jsou ta přikázání, která Bůh lidstvu přímo oznámil nebo zjevil.

Zjevený zákon boží obsahuje především přikázání přirozeného zákona. Bůh zjevil i tato přikázání, aby je všichni lidé snadno a správně poznávali.

Mimo to obsahuje zjevený zákon přikázání, která plynou z nadpřirozené důstojnosti člověka. Nadpřirozená důstojnost člověka záleží v tom, že jej Bůh učinil svým dítkem a povolal k věčnému spasení. Z nadpřirozené důstojnosti člověka plynou na př. přikázání: miluj Boha jako svého Otce, bližního jako svého bratra, pečuj o milost posvěcující a j.

Zjevený zákon boží dělí se podle doby, kdy byl dán, na **Starý a Nový Zákon**.

Starý Zákon obsahuje přikázání, která Bůh lidstvu oznámil před příchodem Ježíše Krista. Je to hlavně **Desatero božích přikázání**.

Desatero božích přikázání zní:

1. **V jednoho Boha věriti budeš.** (Já jsem Hospodin, Bůh tvůj... nebudeš mít jiných bohů kromě mne.)
2. **Nevezmeš jména Božího nadarmo.**
3. **Pomni, abys den sváteční světil.**
4. **Cti otce svého i matku svou, abys dlouho živ byl a dobře ti bylo na zemi.**
5. **Nezabiješ.**
6. **Nesesmilníš.**
7. **Nepokradeš.**

8. Nepromluvíš křivého svědectví proti bližnímu svému.
9. Nepožádáš manželky bližního svého.
10. Aniž požádáš statku jeho.

Desatero hlásá (vyjma přikázání o svěcení dne svátečního) přirozený zákon boží, proto váže všechny lidi.

Nový Zákon obsahuje přikázání, která Bůh lidstvu oznámil prostřednictvím Ježíše Krista. Ježíš Kristus potvrdil Desatero přikázání, očistil je od nesprávných výkladů farizeů a doplnil přikázáními, která vedou ke křesťanské dokonalosti. Učinil to hlavně v kázání na hoře. (Mat. 5—7.)

Za největší přikázání prohlásil Spasitel přikázání lásky: „**Milovati budeš Pána Boha svého z celého srdce svého a z celé duše své a z celé mysli své.**“ To jest největší a první přikázání. Druhé pak jest podobné jemu: „**Milovati budeš bližního svého jako sebe sama.**“ (Mat. 22, 37—39.) Tato dvě přikázání zahrnují v sobě všechna ostatní.

Ježíš Kristus dal též přikázání o mši sv., svátostech a církvi.

Nový Zákon platí pro všechny lidi, kteří jej poznali. Jest dokonalý a nebude nikdy zrušen nebo doplněn jiným zákonem. Na to poukazují slova Kristova: „**Nebe a země pominou, ale slova má nepominou.**“ (Luk. 21, 33.)

K Novému Zákonu připojil Spasitel **evangelické rady**. Jsou to: 1. **chudoba**, 2. **čistota**, 3. **poslušnost pod duchovním představeným**.

Tyto rady se nazývají **evangelické** (evangelijní), protože se doporučují v evangeliu.

Kristus Pán pravil bohatému jinochu: „**Chceš-li dokonalý býti, jdi, prodej, co máš, a dej chudým a budeš míti poklad v nebi; a přijď a následuj mne.**“ (Mat. 19, 21.) Na jiném místě praví Kristus: „**Jsou panicové, kteří sami oddali se panictví pro království nebeské. Kdo může chápati, chápej.**“ (Mat. 19, 12.)

Evangelické rady nejsou přikázání, proto je nemusí zachovávat každý katolický křesťan. Ti, kteří je dobrovolně zachovávají, mohou dosáhnouti vyššího stupně dokonalosti, protože mohou volněji sloužiti

Bohu, pečovati lépe o spásu duše a konati skutky lásky k bližnímu.

Evangelické rady se zachovávají v řeholích. Kromě řeholních osob jsou povinni zachovávat evangelické rady ti, kdo se k tomu zavázali slibem.

§ 4. Příkázání lidská.

Člověk potřebuje pomoci jiných lidí, které se mu dostává ve společnosti.

Nejdůležitější společnosti jsou: **rodina, stát a církev**. Kromě těchto společností jsou ještě společnosti jiné, na př. společnosti náboženské, dobročinné, vzdělávací, hospodářské.

Katolickou církev založil Ježíš Kristus, aby vedla lidi k věčnému spasení. Jiné společnosti zakládají lidé, aby si vzájemně pomáhali.

V každé společnosti musí být představení. V rodině jsou to rodiče, ve státě hlava státu, zákonodárné sbory a úřady, v katolické církvi papež a biskupové.

Představení mají právo dávat příkázání, kterých je potřeba pro dobro podřízených a celé společnosti.

Katolické církvi ustanovil představené Ježíš Kristus a dal jim moc nařizovati, čeho je potřeba ke spáse věřících. „Cokoli svážete na zemi, bude svázáno na nebi, a cokoli rozvážete na zemi, bude rozvázáno i na nebi.“ (Mat. 18, 18.) „Kdo vás slyší, mne slyší, a kdo vámi pohrdá, mnou pohrdá.“ (Luk. 10, 16.)

Také rodiče a jiní představení, i když si je volí lidé, dávají příkázání z moci, která má původ od Boha. Potřebuje-li člověk Bohem stvořený společnosti a společnost představených, jsou představení Bohem samým oprávněni, aby dávali potřebná příkázání. Proto praví apoštol Pavel: „Není vyšší moci leč od Boha a ty, které jsou, od Boha zřízeny jsou. Proto, kdo se vyšší moci protiví, zřízení božímu se protiví.“ (Řím. 13, 1—2.)

Příkázání daná lidmi nesmějí se přičítati příkázáním božím; nesmějí na př. prikazovati lež nebo zakazovati svěcení svátečního dne, přijímání svátostí a j. Odporuje-li příkázání lidské

přikázání božímu, nesmíme se jím řídit. Apoštolové odpověděli veleradě, když jim zakazovala hlásati učení Kristovo: „Poslouchati sluší více Boha než lidí.“ (Sk. ap. 5, 29.) Také mučedníci neposlechli, když jim světská moc přikazovala, aby se zřekli víry.

Neodporují-li přikázání rodičů a představených přikázáním božím, musíme jich poslouchati tak jako přikázání božích.

Co nařídil představený vyšší, nesmí bez jeho souhlasu rušiti představený nižší.

Některá přikázání státu a církve nazývají se zákony, jiná přikázání se nazývají rozkazy, zákazy, nařízení, výnosy, stanovy, řád.

Z přikázání, jež dala katolická církev, máme si zejména pamatovati **patero církevních přikázání:**

1. **Zasvěcené svátky světiti.**
2. **V neděle a zasvěcené svátky celou mši sv. pobožně slyšeti.**
3. **Ustanovené posty zachovávat.**
4. **Alespoň jednou za rok se zpovídati a v čas velikonoční velebnou svátost oltářní přijímat.**
5. **V zapověděný čas svatebního veselí nedržeti.**

Tato přikázání doplňují přikázání boží a vedou nás k dobrému křesťanskému životu.

§ 5. Jak zavazují přikázání.

Přikázání boží nás zavazují, abychom konali, co přikazují, a nekonali, co zakazují. Kdo je přestupuje, hřeší, a uvaluje na sebe trest časný nebo i věčný.

Podobně zavazují přikázání lidská.

Někdy stanoví představení na přestoupení zákona nebo přikázání různé tresty, na př. smrt, vězení, pokutu, ztrátu volebního práva, vyloučení z církve, odepření církevního pohřbu.

§ 6. Povinnost.

Povinnost je závazek jednati podle přikázání. Někdy se nazývá povinností i to, k čemu přikázání zavazuje, na př. účast na mši sv., vypracování úkolu.

Povinnosti se dělí podle přikázání, z nichž vyplývají, na **povinnosti k Bohu, sobě a bližnímu.**

Opravdovou cenu před Bohem i před lidmi má jen ten, kdo plní svědomitě všechny povinnosti.

Svědomité plnění povinností přináší nám radost a uspokojení.

Kdo plnil svědomitě své povinnosti, může na konci života říci se sv. Pavlem: „Dobrý boj jsem bojoval, běh jsem dokončil, víru jsem zachoval; pro budoucnost jest mi uložena koruna spravedlnosti.“ (2. Tim. 4, 7.)

V á ž e - l i n á s v t é ž e d o b ě n ě k o l i k p o v i n n o s t í, kterým nemůžeme zároveň dostáti, jest dáti přednost povinnosti důležitější. Při požáru jest na př. důležitější zachraňovati lidi než zachraňovati majetek.

»Hleďte v tom největší čest, abyste byl nejpřednější v plnění povinností.« (Smiles, Charakter VIII.)

§ 7. Svědomí.

Svědomí jest úsudek, zda to, co chceme vykonati nebo co jsme již vykonali, jest dobré (přikázané, doporučené, dovolené) nebo špatné (zakázané).

N e ž n ě c o v y k o n á m e, s r o v n á v á m e t o s p ř í s l u š n ý m p ř í k á z á n í m. Úsudek o tom, zda zamýšlený čin jest dobrý nebo špatný, nazýváme **svědomím předchozím.**

Svědomí předchozí nám nepraví jen, jaký jest čin, který chceme vykonati, nýbrž nás též k dobrému činu pobádá a od špatného odvrací.

Srovná-li člověk, kterému přišlo na mysl, aby ukradl cizí věc, zamýšlený čin s přikázáním „nepokradeš“, praví mu svědomí, že to je čin špatný a že jej vykonati nemá.

P o d l e p ř e d c h o z í h o s v ě d o m í **musíme jednati**, když něco přikazuje nebo zakazuje, **můžeme jednati**, když něco doporučuje nebo dovoluje.

Člověka, který jedná vždy podle předchozího svědomí, nazýváme **člověkem svědomitým.**

Má-li nám býti svědomí spolehlivým vůdcem, musíme dobře věděti, co je přikázáno (doporučeno, dovoleno) a co zakázáno.

Nezná-li někdo dobře přikázání, bývá jeho svědomí bludné nebo nejisté.

Bludné svědomí má ten, kdo pokládá za dobré, co je špatné, za špatné, co je dobré, a za dovolené, co je nedovolené. Domnívá-li se na př. někdo, že smí lháti, aby jinému pomohl, že nemusí jíti v neděli na mši sv., jde-li na výlet, má svědomí bludné.

Kdo vykonal něco s pevným přesvědčením, že to je dobré nebo dovolené, nehřešil, i když to dobré nebo dovolené nebylo.

Nejisté svědomí má ten, kdo je na rozpacích, zda něco vykonal má nebo smí. Pochybuje-li na př. někdo, zda se má něčemu naučiti, zda smí v určitý den jísti maso, má svědomí nejisté.

Kdo pochybuje, zda něco má nebo smí učiniti, musí se před rozhodnutím poučiti. Není-li to možné, musí učiniti to, co je bezpečnější.

Svědomí se neozývá jen před činem, ale i po činu. Také to, co jsme již učinili, srovnáváme s přikázáním a usuzujeme, zda to bylo dobré nebo špatné. Poznáme-li, že jsme jednali dobře, pociťujeme radost; poznáme-li, že jsme jednali špatně, pociťujeme výčitky a strach. Svědomí, jež se ozývá po činu, nazývá se **svědomí následné**. Je buď dobré nebo špatné.

Dobré svědomí jest první odměnou dobrého činu, **špatné svědomí** prvním trestem za čin špatný. Klidně a spokojeně může žiti jen ten, kdo má dobré svědomí. „To jest naše chloubá: svědectví svědomí našeho.“ (2. Kor. 1, 12.)

Po špatném činu snaží se někdy člověk výčitky svědomí utlumiti. Omlouvá se podobným jednáním jiných lidí, vyhledává námitky proti víře a přikázáním, nebo se oddává požitkům a zábavám, aby nemusel mysliti na to, co učinil.

Kdo často hřeší, má **svědomí volné** (široké) nebo **otupělé**.

Volné svědomí prohlašuje těžký hřích za nepatrný a hříchů lehkých vůbec nedbá.

Otupělé svědomí se někdy po dlouhou dobu neozývá nebo jen zcela slabě.

Vážnou povinností každého křesťana jest pěstovati svědomí. Svědomí se pěstuje náboženskou a mravní výchovou v ro-

dině a ve škole, posloucháním slova božího, zpytováním svědomí, častějším přijímáním svátosti pokání a nejsv. svátosti oltářní, stykem s dobrými lidmi, dobrou četbou.

Bez dobře vypěstěného svědomí nemůže člověk setrvati v dobrém a dosáhnouti věčného spasení.

»Jest příjemnější, má-li člověk dobré svědomí v nesnázích než špatné v rozkoších.« (Sv. Augustin, O poučování nevědomých, hl. 16.)

§ 8. Jak se přičítají činy.

Přičítati někomu čin znamená pokládati jej za původce činu a činiti jej za čin odpovědným. Dobré činy se přičítají k zásluze, špatné k vině.

Čin se může přičítati:

1. když člověk věděl, co koná;
2. když čin vykonal svobodně.

Činy vykonané v choromyslnosti nebo činy vynucené násilím se nepřičítají. Činy vykonané ve strachu nebo velkém rozčilení se přičítají méně.

Dobrá čin se přičítá k zásluze, když ten, kdo jej vykonal, věděl, že jedná dobře a chtěl svým činem vykonati něco dobrého. Kdo vykonal dobrý čin s hříšným úmyslem, dopustil se hříchu. Almužna se přičítá k zásluze, chtěl-li dárce pomoci trpícímu nebo sledoval-li jiný dobrý cíl. Kdo dal almužnu, aby obdarovaného získal pro špatný čin, na př. křivé svědectví, dopustil se hříchu.

Špatný čin se přičítá k vině, když ten, kdo jej vykonal, věděl, že jedná špatně. I tehdy se přičítá k vině, když byl vykonán k dobrému účelu. Lež se přičítá k vině, i když jí někdo chtěl bližnímu pomoci.

Dobré následky dobrého nebo dovoleného činu se přičítají k zásluze, když byly předvídaný a chtěny. Zachránil-li někdo příspěvkem uděleným chudému otci jeho nemocné dítě, přičítá se mu záchrana dítěte k zásluze, jestliže o jeho nemoci věděl a chtěl i jemu pomoci.

Špatné následky špatného činu se přičítají, když byly aspoň poněkud předvídaný. Tomu, kdo založil požár, přičítají se všechny následky, které mohl předvídati.

Špatné následky dobrého nebo dovoleného činu se přičítají, když je jednající mohl předvídati a byl pro ně povinen od činu upustiti nebo jej konati opatrně. Kdo střílí na místě, kde pracují lidé, jest vinen, poraní-li někoho. Soudci se nemůže přičítati škoda, která vzešla rodině odsouzeného.

Na přičítání činu mají vliv i různé okolnosti, za kterých byl čin vykonán. Okolnosti mohou zvýšiti nebo zmenšiti zásluhu i vinu. Jde-li o špatný čin, mluví se o okolnostech přitěžujících nebo polehčujících.

Okolnosti se mohou týkati:

1. osoby, která čin vykonala (bohatý — chudý, vzdělaný — nevzdělaný, dospělý — dítě);

2. předmětu činu (krádež posvátné věci, urážka rodičů, učitelů nebo spolužáka);

3. místa, kde byl čin vykonán (místo veřejné, chrám, hřbitov);

4. duševního stavu jednající osoby (zlomyslnost, rozčilení, neopatrnost);

5. způsobu, jakým byl čin vykonán (podplácení, násilí);

6. doby, kdy byl čin vykonán nebo po kterou trval (provinění hned po trestu nebo napomenutí, podvody páchané po delší dobu).

§ 9. Dobré skutky.

Skutek, který konáme, jest dobrý:

1. když se shoduje s přikázáním, t. j. když konáme, co je přikázáno, a nekonáme, co je zakázáno;

2. když jej konáme s vědomím, že je dobrý;

3. když jej konáme ochotně.

Kdo vyplnil přikázání, ale s odporem proti němu, hřešil.

Má-li čin býti dobrý, musí býti vykonán k dobrému účelu a z dobrých pohnutek. Dobré pohnutky jsou na př. láska, úcta a vděčnost k Bohu, bázeň před Bohem, naděje ve věčnou spásu, rozumná láska k sobě a bliž-

nímu, soucit s trpícím, touha po pravém dobru, bázeň před skutečným zlem a j.

Kázání na hoře.

Protože všechny naše skutky mají směřovati k oslavě Boží, máme aspoň občas, na př. při ranní modlitbě nebo při mši sv., vzbuzovati úmysl, že chceme každým dobrým skutkem oslavovati Boha.

K věčnému spasení jest potřeba nadpřirozeně dobrých a záslužných skutků.

Nadpřirozeně dobré jsou ty dobré skutky, které byly vykonány s pomocí milosti pomáhající.

Milost pomáhající osvěcuje náš rozum a spolu pobádá a posiluje naši vůli, abychom konali dobré a varovali se zlého.

Milost pomáhající uděluje Bůh každému člověku, protože chce, aby všichni lidé byli spaseni.

Záslužné jsou ty nadpřirozeně dobré skutky, které konáme ve stavu posvěcující milosti.

Zasluhujeme si jimi rozmnožení posvěcující milosti, blaženosti věčné a jejího rozmnožení. Záslužnými skutky docházíme též odpuštění časných trestů a pozemské odměny (ochrany a požehnání božího).

Dobré skutky vykonané ve stavu těžkého hříchu nejsou sice záslužné pro život věčný, ale jsou prospěšné. Tomu, kdo je koná, dostává se od Boha snáze milosti, aby se obrátil, a pozemské odměny, zvláště když ho Bůh nebude moci odměniti po smrti.

Záslužné skutky se umrtvují těžkým hříchem, ožívají však, když člověk zase nabude posvěcující milosti.

Hlavní dobré skutky, které se v Písmě sv. zvláště přikazují a doporučují, jsou: 1. modlitba, 2. půst, 3. almužna.

Modlitbou rozumíme všechny skutky pobožnosti; kromě modlitby též účast na službách božích, přijímání svátostí, čtení náboženských knih a j.

Postem rozumíme všechny skutky kajícínosti a sebezapírání; kromě postu též odpírání si dovolených věcí s úmyslem dosti činiti za hříchy, trpělivé snášení útrap, potlačování hříšných žádostí a náklonností.

Almužnou rozumíme všechny tělesné i duchovní skutky milosrdenství.

V Písmě sv. se prikazují a doporučují zvláště tyto skutky milosrdenství:

a) tělesné skutky milosrdenství:

1. lačné krmiti;
2. žíznivé napájet;
3. pocestné do domu přijímati;
4. nahé odívati;
5. nemocné navštěvovati;
6. vězně vysvobozovati;
7. mrtvé pochovávat.

Tyto skutky koná, kdo se ujímá chudých, práce neschopných, sirotků a opuštěných dětí, lidí bez přístřeší nebo zbloudilých, nemocných, zmrzačených a tělesnými vadami stížených, nevinně vězněných a zemřelých.

Příklady: 1. Ježíš Kristus, křesťané v Jerusalemě, sv. Václav, blah. Anežka; 2. Rebeka; 3. Abraham, mniši na hoře sv. Bernarda; 4. Tabitha, sv. Martin; 5. sv. Jan z Boha, sv. Vincenc, sv. Alois; 6. Abraham, řády Nejsv. Trojice a P. Marie k vykupování otroků; 7. Tobíáš, Josef z Arimathie a Nikodem.

b) duchovní skutky milosrdenství:

1. hřešící kárat;
2. neumějící učit;
3. pochybujícím dobře raditi;
4. zarmoucené těšiti;
5. křivdy trpělivě snášeti;
6. ubližujícím ochotně odpouštět;
7. za živé i za mrtvé k Bohu se modliti.

Tyto skutky koná, kdo napomíná a kárá chybuující, vyučuje a vychovává mládež, poučuje ty, kteří nemají vědomostí potřebných k dobrému křesťanskému životu, nebo mají nesprávné náboženské a mravní názory, kdo šíří užitečné vědomosti, hlásá učení Kristovo pohanským národům, uděluje dobré rady, těší trpící a zarmoucené, kdo se nemstí, nýbrž odpouští a dobře činí těm, kteří mu ublížili, kdo se za všechny lidi, živé i zemřelé, modlí.

Kdo odpustí křivdu nebo ji docela odplatí dobrým skutkem, přispívá k polepšení chybujiícího.

Příklady: 1. Eliáš, sv. Jan Křtitel, Ježíš Kristus, sv. Ambrož, sv. Vojtěch; 2. Ježíš Kristus, apoštolové, misionáři; 3. zkušení rádcové Roboamovi; 4. Tobíáš, přátelé Marie a Marty; 5. Josef egyptský, Job, David; 6. sv. Štěpán; 7. Abraham, Juda Machabejský, křesťané jerusalemtí, kteří se modlili za Petra.

O skutcích milosrdenství pravil Ježíš Kristus, že je cení tak, jako kdyby byly prokázány jemu samému. „Co jste učinili jednomu z mých bratrů nejmenších, mně jste učinili.“ (Mat. 25, 40.)

Konání dobrých skutků podporuje katolická církev **zbožnými bratrstvy a náboženskými spolky.**

Bratrstvo je dobrovolné, církevními představenými schválené sdružení věřících ke skutkům zbožnosti a křesťanské lásky.

Nejrozšířenější bratrstva jsou: bratrstvo ustavičného klanění se nejsv. svátosti oltářní, růžencové, srdce Ježíšova, srdce Panny Marie, sv. Michala a jiná.

Katolický spolek je sdružení věřících k náboženským a dobročinným účelům.

Nejznámější katolické spolky jsou: sv. Vincence, sv. Bonifáce, sv. Rafaela, Charita, spolky katolické mládeže, katolického studentstva, katolických rodičů a přátel křesťanské výchovy, katolických žen a dívek, spolky tiskové, misijní a j.

Katolická bratrstva a spolky nezabývají se věcmi politickými. Jejich činnost sjednocuje a řídí **Katolická akce.**

§ 10. Ctnosti.

Přirozená ctnost je vlastní námahou získaná trvalá náklonnost k dobrému jednání.

Přirozená ctnost nazývá se též ctnost nabytá.

Přirozenou ctnost si vypěstujeme, když často opakujeme dobré skutky téhož druhu.

Kdo delší dobu dbá ve svých řečech pravdy, vypěstuje si ctnost pravdomluvnosti, kdo delší dobu dbá pravé míry v jídle a pití, vypěstuje si ctnost střídmosti.

Přirozené ctnosti slábnou, když je člověk zanedbává, a zanikají, když častěji páchá hříchy, které se jim přiči.

K věčnému spasení je potřebí ctností nadpřirozených nebo křesťanských.

Nadpřirozená ctnost je spolu s milostí posvěcující udělená

trvalá způsobilost k nadpřirozeně dobrému a záslužnému jednání.

Nadpřirozená ctnost nazývá se též **ctnost vlitá**, protože se uděluje nebo vlévá spolu s milostí posvěcující.

Má-li se nadpřirozená ctnost státi **dokonalou ctností křesťanskou**, musíme si častým konáním dobrých skutků, k nimž nám Bůh pomáhá milostí pomáhající, vypěstovati náklonnost k dobrému jednání, kterou nadpřirozená ctnost zpravidla nedává.

Nadpřirozená ctnost se **rozмноžuje** spolu s milostí posvěcující a **ztrácí se** těžkým hříchem.

Slovo ctnost znamená „čestnost“. Ctnost je **nejkrásnější ozdobou člověka**.

»Takovou cenu má ctnost, že i špatní lidé ji obdivují a chválí.« (Sv. Jan Zlat., Homilie 49. na Mat.)

Nadpřirozené ctnosti se **dělí na ctnosti božské a ctnosti mravní**.

§ 11. Ctnosti božské.

Božské ctnosti jsou tři: víra, naděje a láska.

Křesťanská víra je nadpřirozená ctnost, která nás činí způsobilými, abychom pro boží vševědoucnost a pravdomluvnost měli za pravdu vše, co Bůh zjevil a skrze katolickou církev k věření předkládá.

Křesťanská naděje je nadpřirozená ctnost, která nás činí způsobilými, abychom pro boží všemohoucnost, dobrotu a věrnost s pevnou důvěrou očekávali, co nám Bůh pro zásluhy Ježíše Krista slíbil.

Křesťanská láska je nadpřirozená ctnost, která nás činí způsobilými, abychom milovali Boha pro jeho nekonečnou dokonalost nade všechno, sebe pak a bližního pro Boha.

Tyto ctnosti se **jmenují božské ctnosti**, protože Bůh jest jejich **bezprostředním předmětem a pohnutkou**.

Bůh jest **bezprostředním předmětem** božských ctností, protože v něho věříme, v něho doufáme a jej milujeme.

Bůh jest **bezprostřední pohnutkou** božských ctností, protože boží vševědoucnost a pravdomluvnost nás pobádá, aby-

chom v Boha věřili, boží všemohoucnost, dobrota a věrnost, abychom v něho doufali, boží dokonalost a dobrotivost, abychom jej milovali.

Vzbuzovati božské ctnosti znamená ujišťovati Boha, že v něho věříme, v něho doufáme, jej milujeme a proč tak činíme.

Božské ctnosti máme vzbuzovati:

1. častěji v životě, zvláště když toho je potřeba, abychom se uchránili hříchu, posílili v dobrém a smířili s Bohem.

2. v nebezpečí života a v hodině smrti.

Ztratí-li někdo milost posvěcující, ztratí božskou ctnost lásky. Je-li v duši těžký hřích, nemůže v ní býti zároveň láska k Bohu. Víra a naděje zůstávají v duši i po těžkém hříchu, ale nejsou záslužné pro život věčný. Víra se ztrácí úplně nevěrou a naděje zoufalstvím.

§ 12. Ctnosti mravní.

Všechny ostatní ctnosti nazývají se ctnosti mravní, protože nás vedou k mravně dobrému a bohumilému životu.

Mezi mravními ctnostmi mají zvláštní význam:

1. **ctnosti hlavní** neboli **základní** (stěžejně);
2. **ctnosti, které jsou opakem sedmi hlavních hříchů;**
3. **ctnosti, které Kristus doporučuje v blahoslavenstvích.**

1. Ctnosti hlavní.

Hlavní ctnosti jsou: 1. **opatrnost**; 2. **spravedlnost**; 3. **statečnost**; 4. **mírnost**.

Tyto ctnosti se nazývají **hlavní**, protože všechny ostatní ctnosti z nich vyplývají nebo na nich závisí.

1. **Opatrný** je ten, kdo v jednotlivých případech správně poznává, co má činiti, aby jeho jednání bylo dobré a Bohu milé.

Jsme-li opatrní, abychom si nepoškodili zdraví, neztratili peníze a p., musíme býti tím více opatrní, abychom se nedopustili hříchu.

Podobenství o moudrých pannách. (Mat. 25.)

2. **Spravedlivý** je ten, kdo každému dává nebo nechává, co mu právem náleží; kdo na př. dává pracujícím zaslouženou

mzdu, vrací vypůjčené věci, platí dluhy, nebere bližnímu život, majetek, čest.

„Dávejte tedy, co jest císařovo, císaři, a co jest božího, Bohu.“ (Mat. 22, 21.)

Ke spravedlnosti se druží nábožnost, vděčnost, poslušnost, kajícnost, pravdomluvnost, věrnost, štědrost, milosrdenství, uctivost, přívětivost, zdvořilost.

3. Statečný je ten, kdo se nedá odvrátiti od dobrého jednání obtížemi a útrapami; kdo se na př. modlí a svátosti přijímá, i když se mu proto dostává posměchu, kdo se přiznává k provinění, i když ví, že bude pokárán, a p.

„Kdo setrvá až do konce, ten bude spasen.“ (Mat. 24, 13.)

Matka machabejská a její synové, sv. Pavel, mučedníci.

Ke statečnosti se druží trpělivost, vytrvalost, velkomyslnost.

4. Mírný je ten, kdo potlačuje touhu po věcech nedovolených a v dovolených věcech dbá pravé míry; kdo na př. potlačuje touhu po pomstě, cizím majetku, hříších proti čistotě, kdo dbá pravé míry v jídle, pití, zábavě, četbě.

„Napomínám vás, abyste se zdržovali tělesných žádostí, které bojují proti duši.“ (1. Petr. 2, 11.)

K mírnosti se druží pokora, tichost, laskavost, slušnost.

2. Ctnosti, které jsou opakem hlavních hříchů.

Opakem sedmi hlavních hříchů jsou tyto ctnosti: 1. **pokora**; 2. **štědrost**; 3. **čistota**; 4. **přejícnost**; 5. **střídmost**; 6. **tichost**; 7. **horlivost**.

1. Pokorný je ten, kdo uznává svou závislost na Bohu i svou slabost a hříšnost.

Pokora vyplývá ze správného oceňování sebe. Čím bychom byli bez Boha, bez rodičů, bez pomoci jiných lidí? „Co máš, abys toho nebyl dostal? Jestliže však jsi (také) dostal, proč se chlubíš, jako bys nebyl dostal?“ (1. Kor. 4, 7.) Nikdo také není bez hříchu. „Řekneme-li, že hříchu nemáme, sami sebe klameme a pravdy v nás není.“ (1. Jan 1, 8.)

Pokorný člověk má hlubokou úctu k Bohu, ochotně vyznává své hříchy, je poslušný, uctivý a zdvořilý, nechlubí se, nevyvyšuje se nad jiné a uznává ochotně přednosti nebo zásluhy svých bližních.

Příklad pokory dal nám sám Spasitel. V chudobě se narodil

a žil, nad nikoho se nevyvyšoval, apoštolům nohy umýval, potupnou smrtí umíral za naši spásu. Pod prostou způsobou chleba dlí mezi námi a podává se za pokrm naší duši.

Panna Maria, pohanský setník, celník ve chrámě, sv. Pavel.

2. Štědrý je ten, kdo ze svého majetku rád pomáhá chudým a přispívá na dobročinné účely.

„Kdo dává chudému, nebude mít nouze.“ (Př. 28, 27.) — „Učiňte si přátele z mamony nepravé, aby vás přijali do stanů věčných, až dokonáte.“ (Luk. 16, 9.)

Tobiáš, chudá vdova, první křesťané.

3. Čistý je ten, kdo se varuje všeho, co uráží stud a svádí ke hříchům proti čistotě.

„Blahoslavení čistého srdce, neboť oni Boha viděti budou.“ (Mat. 5, 8.)

Josef egyptský, sv. Anežka římská, sv. Václav, sv. Alois.

4. Přející je ten, kdo bližnímu dobrého přeje a z jeho štěstí se raduje.

„Radujte se s radujícími, plačte s plačícími.“ (Řím. 12, 15.)

Abraham, Tobias, přátelé Zachariášovi.

5. Střídmý je ten, kdo dbá pravé míry v jídle a pití (zvláště opojných nápojů).

„Jez jako člověk střídmý, co ti jest předloženo.“ (Sir. 31, 19.)

Daniel a jeho druhové, sv. Jan Křtitel.

6. Tichý je ten, kdo potlačuje nezřízený hněv a touhu po pomstě.

„Učte se ode mne, neboť jsem tichý a pokorný srdcem.“ (Mat. 11, 29.)

Josef egyptský, sv. Štěpán, mučedníci.

7. Horlivý je ten, kdo ochotně plní povinnosti k Bohu, sobě a bližním.

„Že jsi nad málem byl věrný, nad mnohem tě ustanovím.“ (Mat. 25, 21.)

Ježíš Kristus, sv. Pavel, apoštolové, sv. František Xav.

**3. Ctnosti, které Kristus doporučuje
v blahoslavenstvích.**

Osm ero blahoslavenství zní:

1. Blahoslavení **chudí duchem**, neboť jejich jest království nebeské.

2. Blahoslavení **tiší**, neboť oni zemí vládnouti budou.

3. Blahoslavení **lkající**, neboť oni potěšeni budou.

4. Blahoslavení, **kterí lačnější a žíznější po spravedlnosti**, neboť oni nasyceni budou.

5. Blahoslavení **milosrdní**, neboť oni milosrdenství dojdou.

6. Blahoslavení **čistého srdce**, neboť oni Boha viděti budou.

7. Blahoslavení **pokojní**, neboť oni synové boží slouti budou.

8. Blahoslavení, **kterí protivenství trpí pro spravedlnost**, neboť jejich jest království nebeské.

1. **Chudí duchem** jsou ti, kteří nelnou ke statkům pozemským a pokorně se podřizují vůli boží. Jsou to: 1. ti, kteří se dobrovolně majetku zřekli, aby dosáhli vyšší dokonalosti; 2. chudí, kteří svou bídu snášejí s odevzdaností do vůle boží; 3. bohatí, kteří nespolehají na statky pozemské a užívají jich k dobrým skutkům. Odměnou chudých duchem bude království nebeské.

První křesťané, sv. Václav, sv. František Seraf., bl. Anežka Přemyslovna.

2. **Tiší** jsou ti, kdo se nemstí, odpouštějí křivdy a odplácejí zlo dobrem. Zvítězí nad zlobou lidí a dojdou království božího.

3. **Lkající** jsou ti, kteří litují svých hříchů a snášejí s odevzdaností do vůle boží různé strasti pozemského života. Budou potěšeni odpuštěním hříchů, pomocí boží a věčnou blažeností.

Marie Magdalena, sv. Petr, světcí.

4. **Po spravedlnosti lačnější a žíznější** ti, kteří usilují o dobro. Budou uspokojeni zde i na věčnosti.

Sv. Václav, sv. Vojtěch, sv. Jan Nepomucký.

5. **Milosrdní** jsou ti, kdo rádi pomáhají trpícím v potřebách tělesných i duchovních. Dojdou i sami milosrdenství božího.

Milosrdný Samaritán, sv. Lidmila, sv. Václav.

6. **Čistého srdce** jsou ti, kteří se chrání hříchů, zvláště hříchů proti čistotě. Poznávají již zde dokonaleji Boha a budou naň na věčnosti patřiti tváří v tvář.

Panna Maria, apoštol Jan.

7. **Pokojní** jsou ti, kdo se snaží žíti v pokoji s Bohem i lidmi

a pracují k tomu, aby na světě byl pokoj. Jsou podobni Spasiteli, který přinesl lidem dobré vůle pokoj, a proto i Bohu zvlášť milí.

Abraham, sv. Václav.

8. Pro spravedlnost trpí ti, kteří jsou pro víru a dobré skutky od lidí pronásledováni nebo zlehčováni. Nemusí klesati na mysli, protože Bůh jim odplatí, co pro víru a dobro od lidí vytrpěli.

Mučedníci.

V blahoslavenstvích ukázal Spasitel, jak mají smýšleti a jednati ti, kdo chtějí vejíti do království nebeského.

§ 13. Hříchy.

Hřích, kterého se dopustili naši prarodiče a který i s jeho následky dědíme, nazývá se **hřích prvotní** nebo **dědičný**. Hříchy, kterých se dopouštíme sami, nazývají se **hříchy osobní**.

Osobní hřích je vědomé a dobrovolné přestoupení zákona božího.

K zákonu božímu patří též každé oprávněné přikázání lidské, protože se zakládá na vůli boží.

Vědomě přestupuje zákon boží, kdo ví, že koná něco nedovoleného.

Dobrovolně přestupuje zákon boží, kdo svobodně volí to, co je nedovolené.

Kdo nevěděl a nemohl věděti, že koná něco nedovoleného, nebo zapomněl bez viny na to, co bylo přikázáno, nedopustil se hříchu. Také ten nehřešil, kdo byl hmotným násilím donucen ke špatnému činu, s nímž nesouhlasil, nebo kdo nemohl pro nepřekonatelnou překážku, na př. nemoc, vyplniti přikázání.

Hřích bývá spáchán:

1. **m y š l e n k a m i a ž á d o s t m i, s l o v y a s k u t k y;**
2. **o p o m i n u t í m d o b r é h o, j e ž j s m e p o v i n n i k o n a t i.**

M y š l e n í m hřeší, kdo se dobrovolně zdržuje při zlých myšlenkách a má v nich zalíbení.

Ž á d o s t í hřeší, kdo dobrovolně touží po tom, co je hříšné.

Všechny hříchy nejsou stejně velké. Rozznáváme **hříchy těžké** nebo **smrtelné** a **hříchy lehké** nebo **všední**.

Že všechny hříchy nejsou stejně velké, poznáváme z Písma sv. Písmo sv. mluví jednak o hříších, které zabíjejí duši a vylučují z království nebeského, jednak o hříších, které nezbavují spásy a kterých ani spravedlivý není prost.

„Žádný smilník nebo nečistý nemá dědictví v království Kristově a božím.“ (Ef. 5, 5.) — „Řekneme-li, že hříchu nemáme, sami sebe klameme a pravdy v nás není.“ (1. Jan 1, 8.)

1. Hřích těžký.

Hřích těžký nazývá se také **hřích smrtelný**, protože člověka zbavuje milosti posvěcující, která jest nadpřirozeným životem duše, a činí jej hodným věčné smrti, t. j. věčného zavržení.

Hříchu těžkého se dopouští, kdo přestupuje zákon boží:

1. **ve věci důležité;**
2. **zcela vědomě** (s jasným poznáním, že jde o věc důležitou);
3. **zcela dobrovolně** (s úplným svolením ke hříšnému činu).

Věcí důležitou je na př. rouhání, vražda, zanedbání mše sv. v neděli nebo ve svátek, značné poškození cizího majetku, velké pohoršení dané činem.

Kdo pokládal to, co koná, za hřích těžký, hřešil těžce, i když to byl ve skutečnosti hřích pouze lehký. Kdo netušil, že nedovolený čin, který vykonal, je hřích těžký, dopustil se hříchu všedního. Také ten nespáchal hřích těžký, kdo jednal ve velkém rozčilení, které ho připravilo o klidnou rozvahu, na př. v leknutí nebo ve strachu.

Kdo se dopouští těžkého hříchu, páchá velké zlo:

1. **uráží těžce Boha, protože pohrdá jeho svatou vůlí;**
„Zlámala jsi jho mé... a řekla jsi: Nebudu sloužiti.“ (Jer. 2, 20.)
2. **odplácí nevděkem všechna dobrodiní boží;**
„Syny jsem vychoval a vyvýšil, oni však pohrdli mnou. Zná vůl hospodáře svého i osel jesle pána svého — a lid můj neporozuměl.“ (Is. 1, 2—3.)

3. zpronevřuje se Ježíši Kristu, který za spásu světa trpěl na kříži;

„Syna božího si znovu křížují a v posměch vydávají.“
(Žid. 6, 6.)

4. opovrhne milostmi a dary Ducha sv.

„Nevíte-li, že jste chrám boží a že Duch boží přebývá ve vás? Kazí-li někdo chrám boží, toho zkazí Bůh; neboť chrám boží jest svatý a tím jste vy.“ (Kor. 3, 16. 17.)

Smrtelný hřích má tyto následky:

1. zbavuje nás milosti posvěcující a s ní lásky boží a důstojnosti dítek božích;

„Hřích byv dokonán, plodí smrt.“ (Jak. 1, 15.)

2. připravuje nás o všechny zásluhy pro nebe, které jsme si již získali;

„Odvrátí-li se spravedlivý od své spravedlnosti a bude-li činiti nepravost..., na žádný spravedlivý skutek jeho, kterýž byl učinil, nebude pamatováno.“ (Ez. 18, 24.)

3. činí nás neschopnými konati záslužné skutky;

4. uvaluje na nás tresty boží a konečně i věčné zavržení.

„Odejděte ode mne, zlořečení, do ohně věčného.“ (Mat. 25, 41.)

Hřích těžký je největší zlo, které může člověka stihnouti.

2. Hřích lehký.

Hřích lehký nazývá se též **hřích všední**, protože se ho i spravedlivý člověk častěji dopouští.

Hřichu všedního se dopouštíme:

1. když přestupujeme zákon boží ve věci méně důležité;

2. když přestupujeme zákon boží ve věci sice důležité, ale ne zcela vědomě a dobrovolně (dítě, neopatrnost, rozčilení, strach).

Také všedního hřichu máme se pečlivě varovati z těchto důvodů:

1. i všedním hřichem urážíme Boha;

2. připravujeme se o mnohé milosti, které by nám Bůh jinak udělil, na př. o pomoc k dobrému a ochranu před hřichem;

3. uvalujeme na sebe tresty časné;

4. vydáváme se v nebezpečí hříchu těžkého.

„Kdo za nic nepokládá maličkosti, pomalu zhyne.“ (Sir. 9, 1.)

Každý hřích připravuje člověka o duševní klid, protože působí výčitky svědomí. Mnohé hříchy poškozují zdraví a schopnosti duševní. Je-li hřích znám, zbavuje člověka úcty a bývá stíhán různými tresty. Za hřích spáchaný v malém okamžiku trpěl nejeden člověk dlouhá léta nebo i po celý život.

Hřích zasahuje neblaze i do života společenského. Čím více se vzdámá hřích, tím více mizí úcta k zákonům, bezpečnost a vzájemná důvěra, přibývá útrap a roste nespokojenost. Hřichem netrpí jen vinníci, ale i nevinní. Co zla a utrpení způsobila již ve společenském životě neposlušnost, lež, pomluva, sobectví, lakota, nepoctivost, nestřídmost, nečistota, krádež a vražda! Hřích rozvrací spořádaný a klidný život v rodinách, národech a celé lidské společnosti.

Kdo na neblahé následky hříchu častěji myslí, nemůže býti ke hříchu lhostejný.

„Běda národu hříšnému, lidu, jež vina tíží.“ (Is. 1, 4.)

»Sladký je hřích, ale hořká je smrt.« (Sv. Augustin, Homil. 42.)

§ 14. Nepravosti a hříšné zvyky.

Dopouští-li se člověk častěji téhož hříchu, stává se k němu trvale náchylným. Kdo často lže, stává se náchylným ke lži.

Tato trvalá náchylnost ke hříchu nazývá se nepravost. Nepravost jest opak ctnosti. Nedbá-li člověk nepravosti, stává se nepravost hříšným návykem.

Nepravosti a hříšné návyky otupují svědomí a činí člověka zatvrzelým a nekajícím. Kdo je nepotlačuje, nedbá napomenutí, vyhýbá se sv. zpovědi a mnohdy i zemře bez smíru s Bohem.

Nepravosti a hříšné návyky překonáváme, když se varujeme hříchů, ke kterým vedou, a konáme opačné dobré skutky.

§ 15. Druhy hříchů.

Rozeznáváme tyto druhy hříchů:

1. hříchy hlavní;

2. **hříchy proti Duchu svatému;**
3. **hříchy cizí.**

1. Hříchy hlavní.

Hlavní hříchy jsou: 1. pýcha; 2. lakomství; 3. smilstvo; 4. závist; 5. nestřídmost; 6. hněv; 7. lenost.

Tyto hříchy se nazývají **hlavní**, protože každý z nich je hlavou nebo pramenem mnoha jiných hříchů.

1. **Pýcha** je vyvyšování sebe a nezřízená touha po uznání a cti.

Pyšný člověk pohrdá někdy i Bohem a jeho přikázáními, vyvyšuje se nad jiné, nechce uznati své slabosti a hříchy, chce býti vždy jen ctěn a vyznamenáván.

Pýchu nazýváme **marnivostí** nebo **ješitností**, když si člověk zakládá na malicherných přednostech, **domýšlivostí**, když přeceňuje své přednosti, na př. vědění, zásluhy, společenské postavení, **pánovitostí**, **zpupností**, **nařutostí** a **drzostí**, když pohrdá bližním a urážlivě se k němu chová.

„Kdo se povyšuje, bude ponížen.“ (Mat. 23, 12.) — „Bůh se pyšným protiví.“ (1. Petr. 5, 5.)

„Pýcha předchází pád.“ — „Hloupost a pýcha rostou na jednom stromě.“

Pyšní andělé, farao, Goliáš, Aman, farizeové, farizeus ve chrámě.

Z pýchy pochází: pohrdání Bohem, náboženstvím, církví, bližním, sváry, hádky, vychloubačnost, lživost, přetvářka, žárlivost, neposlušnost, zatvrzelost, kacířství.

2. **Lakomství** je nezřízené lpění na penězích a statcích pozemských.

„Kořenem všeho zla je chtivost peněz.“ (1. Tím. 6, 10.)
Achab, Giezi, Jidáš.

Z lakomství pochází: přílišná péče o věci časné, netečnost ke spáse, podvod, nespravedlnost, zrada, křivá přísaha, vražda, bezcitnost, zatvrzelost.

3. **Smilstvo** je dobrovolná záliba v tom, co se přičí mravní čistotě.

„Smilstvo však a všeliká nečistota . . . nebud' ani jmenována mezi vámi, jakož sluší na věřící.“ (Ef. 5, 3.)

Ze smilstva pochází: zaslepenost ducha, nechuf k modlitbě, návštěvě služeb božích, přijímání svátostí, svatokrádež, nevěra, zoufání nad milosrdenstvím božím, sebevražda a vražda.

4. Závist je zármutek z předností nebo statků bližního spojený s přáním, aby jich neměl.

Kain, bratři Josefovi, Saul, farizeové.

Ze závisti pochází: nenávist, škodolibost, křivé posuzování, pomluva, nactiutrhání, poškozování majetku bližního, vražda.

5. Nestřídmost je nemírné požívání pokrmů a opojných nápojů.

„Jako ve dne počestně choďme, ne v hodování a opilství.“ (Řím. 13, 13.)

Lidé za časů Noemových, Izraelité na poušti, Holofernes, Baltazar.

Z nestřídmosti pochází: nevázanost mravů, hříchy proti čistotě, zanedbávání povinností, mrhání majetkem, poškozování zdraví a schopností duševních, hádky a sváry, ohrožování života a zdraví bližního.

6. Hněv je nezřízené rozčilení mysli spojené s touhou po pomstě.

„Hněv člověka nekoná spravedlnosti boží.“ (Jak. 1, 20.)

Esau, Saul, Aman, Antioch syrský.

Z hněvu pochází: zatemnění mysli, klení, nadávky, nactiutrhání, nenávist a nepřátelství, zabití a vražda.

Hněv, který vychází ze spravedlivé příčiny a nevybočuje z mezí, není hříchem. Nazývá se **h n ě v s p r a v e d l i v ý**.

„Hněvejte se, ale nehřešte, slunce nezapadej nad hněvem vaším.“ (Ef. 4, 26.)

Mojžíš, Ježíš Kristus ve chrámě.

7. Lenost je nechuť k plnění povinností pro obtíže s nimi spojené.

Podobenství o hřivnách. (Mat. 25, 13.)

„Nechce-li kdo dělati, ať nejí.“ (2. Thess. 3, 10.)

Z lenosti pochází: zanedbávání povinností k Bohu, sobě a bližnímu, hříšné myšlenky a žádosti, podvody, krádeže, nespokojenost se životem, zoufalství.

2. Hříchy proti Duchu sv.

Hříchy proti Duchu sv. jsou:

1. **na milosrdenství boží úmyslně hřešiti;**
2. **nad milosrdenstvím božím zoufati;**
3. **poznané křesťanské pravdě odpírati;**
4. **bližnímu milosti boží nepřáti a záviděti;**
5. **k spasitelnému napomínání srdce zatvrzelé míti;**
6. **v životě nekajícím úmyslně až do smrti setrvati.**

Tyto hříchy se nazývají **hříchy proti Duchu sv.**, protože zcela zvláštním způsobem odporují milostem Ducha sv.

1. Na milosrdenství boží úmyslně hřeší, kdo páchá hříchy, ale pokání nečiní, protože se domnívá, že mu milosrdný Bůh i bez pokání odpustí.

„Neříkej: Smilování Páně velké jest, smiluje se nad množstvím hříchů mých.“ (Sir. 5, 6.)

Lidé za časů Noemových, farizeové a saduceové, když sv. Jan Křtitel kázal pokání.

2. Nad milosrdenstvím božím zoufá, kdo nečiní pokání, protože se domnívá, že mu Bůh hříchy neodpustí.

„Můj zločin jest větší, než abych zasluhoval odpuštění.“ (1. Mojž. 4, 13.)

Kain, Jidáš.

3. Poznané křesťanské pravdě odpírá, kdo ji poznal, ale nechce ji přijmouti, aby nemusel podle ní žít.

„Kdybych byl nepřišel a jim nemluvil, hříchu by neměli, nyní však nemají výmluvy ze hříchu svého.“ (Jan 15, 22.) — „Vy se vždycky Duchu sv. protivíte, jako otcové vaši, tak i vy.“ (Sk. ap. 7, 51.)

Farizeové a zákoníci, obyvatelé Nazareta, města Korozaín a Betsaida, Elymas při dvoře Sergia Pavla.

4. Bližnímu milosti boží nepřeje a závidí, kdo se rmoutí z nadpřirozených darů bližního, na př. z jeho víry, zbožnosti, čistoty, a rád by ho o ně připravil.

Kain, Jonáš.

5. Ke spasitelnému napomínání má srdce zatvrzelé, kdo nedbá hlasu těch, kteří ho odvracejí od hříšného života.

„Jerusaleme, Jerusaleme . . . kolikrát jsem chtěl shromáždit dítky tvé, jako slepice shromažďuje pod křídla kuřátka svá, a nechtěl jsi.“ (Mat. 23, 37.)

Herodes Antipas, farizeové, Jidáš, obyvatelé Jerusalema.

6. V životě nekajícím úmyslně až do smrti setrvává, kdo zatvrzele trvá ve hříchu a nečiní pokání ani před smrtí.

„Nebudete-li činiti pokání, všichni . . . zahynete.“ (Luk. 13, 3.)

Lotr na kříži, Julián Odpadlík.

3. Hříchy cizí.

Hříchy cizí jsou:

1. ke hříchu raditi;

Rebeka, rádcové Roboamovi, Herodias, Kaifáš. Rady ke lži, podvodu, krádeži, pomstě, odpadu od víry a j.

2. hřích přikazovati;

David, Jezabel, Herodes Ukrutný. Rodiče, kteří přikazují dětem, aby lhaly, kradly, neúčastnily se služeb božích; představení, kteří nařizují podřízeným něco hříšného.

3. ke hříchu jiných svolovati;

Achab, Pilát. Rodiče, kteří dovolují, aby si děti nechaly nalezené věci, četly špatné knihy, navštěvovaly špatné zábavy, nechodily na služby boží; představení, kteří svolují k hříšnému jednání podřízených.

4. ke hříchu ponoukati;

Žena Putifarova, Jeroboam. Spisovatelé špatných knih, malíři a sochaři, kteří zhotovují obrazy nebo sochy urážející stud, ti, kdo vystavují a prodávají nemravné obrazy a knihy, pořádají špatné zábavy, šíří podvrtné názory, nosí neslušný šat.

5. hřích vychvalovati;

Židé, kteří chválili Heroda Agrippu I., že dal popravit apoštola Jakuba St., lidé, kteří vychvalují hříšné jednání, na př. odpad od víry, lež, podvod, pomstu, sebevraždu a j.

6. ke hříchu mlčeti;

Ruben mlčel ke hříchu bratří, Aron k modloslužbě Izraelitů. Rodiče, kteří mlčí ke hříchům dětí, představení, kteří mlčí ke hříchům podřízených, strážcové pořádku nebo majetku, kteří neudávají vinníků, členové zákonodárných a správních sborů, kteří se neozvou proti nespravedlivým usnesením, a j.

7. hříchu netrestati;

Velekněz Heli. Všichni, kdo mají povinnost trestati, a nečiní to (rodiče, učitelé, představení, úřady).

8. na hříchu podíl bráti;

Šavel, Safira. Pomocníci při krádeži, podvodu a poškozování majetku, přechovavači zlodějů, kupci ukradených věcí a j.

9. hříchu hájiti.

Tohoto hříchu se dopouštějí ti, kdo se zastávají špatných lidí nebo hájí hříšné jednání, na př. rodiče, kteří berou v ochranu špatné děti proti těm, kdo je kárají, lidé, kteří brání zločince proti strážci, obhajují lež, krádež, ničení majetku, podvrtné snahy, velezrádné jednání a j.

Tyto hříchy se nazývají **hříchy cizí**, protože ti, kteří se jich dopouštějí, mají vinu nebo podíl na hříších páchaných jinými. Hřeší tak, jako kdyby je páchali sami.

§ 16. Pokušení a příležitost ke hříchu.

Pokušení je lákání vůle ke hříchu.

Vůli ke hříchu láká: 1. **zlá žádostivost**; 2. **svět**; 3. **d'ábel**.

Zlá žádostivost je trvalá náklonnost člověka voliti to, co se líbí nebo prospívá, i když to je hříšné. Vzbudí-li se zlá žádostivost, vzniká pokušení.

Zlé žádostivosti není žádný člověk prost. Je to následek prvotního hříchu.

Zlá žádostivost se někdy probouzí sama, jindy ji rozněcuje svět nebo d'ábel.

S větrem rozumíme pozemské statky a lidi. Jak pozemské statky, po nichž člověk touží, tak lidé, kteří špatně jednají, mluví nebo píší, rozněcují často zlou žádostivost a svádějí ke hříchu.

D'ábel vzbuzuje a posiluje touhu po hříšném požitku nebo prospěchu a odvrací pozornost od neblahých následků hříchu. „Strážliví buďte a bděte, neboť protivník váš d'ábel obchází jako lev řvoucí hledaje, koho by pohltil.“ (1. Petr. 5, 8.)

Pokušení není hříchem, dokud člověk ke hříchu nesvolí.

Každému pokušení lze s pomocí milosti boží odolati. Sv. Pavel praví: „Věrnýť jest Bůh, jenž nedopouští vás pokoušeti nad to, co můžete snést.“ (1. Kor. 10, 13.)

S pokušením je nutno bojovati. Pokušení přemáháme: odvrácením pozornosti, prací, modlitbou, vzpomínkou na Boha, smrt a soud boží, na následky hříchu pro život časný i věčný, častějším přijímáním svátosti pokání a nejsv. svátosti oltářní.

Příležitostí ke hříchu nazýváme zevnější okolnosti, které hřích usnadňují. Může to býti osoba, společnost, zábava, četba, místo, čas.

Příležitost jest buď **blízká**, ve které člověk pravděpodobně hřeší, nebo **vzdálená**, ve které nebezpečí hříchu není veliké.

Pravidla o příležitosti ke hříchu:

1. **Kdo vyhledává blízkou příležitost ke hříchu nebo v ní dobrovolně trvá, hřeší tak, jako by se již byl dopustil hříchu, ke kterému příležitost svádí.**

Kdo vyhledává nemravného společníka nebo naslouchá dobrovolně jeho řečem, hřeší již proti čistotě.

„Kdo miluje nebezpečí, zahyne v něm.“ (Sir. 3, 27.)

2. Kdo se nemůže vyprostiti z blízké příležitosti ke hříchu, na př. uvězněný mezi zločinci, má se snažiti, aby nehřešil. Kdo se může vyprostiti z blízké příležitosti ke hříchu, ale jen s velkou obtíží nebo škodou, na př. žák, který by musel opustiti školu, aby unikl špatnému vlivu spolužáků, osoba služebná, která by musela opustiti službu, aby nebyla vystavena hříchu, musí se přičiniti, aby se hříchu ubránil. Není-li to možné, musí příležitost opustiti.

„Co prospěje člověku, byť celý svět získal, život věčný však ztratil?“ (Mat. 16, 26.)

3. Kdo vyhledává vzdálenou příležitost ke hříchu nebo v ní bez důvodu trvá, hřeší lehce. Nelze-li se vzdálené příležitosti ke hříchu vyhnouti bez obtíží, není hříchem setrvati v ní.

DÍL DRUHÝ

MRAVOUKA ZVLÁŠTNÍ

§ 17. Rozvrh mravouky zvláštní.

Mravouka zvláštní jedná o jednotlivých povinnostech, které plynou z přikázání. Jsou to:

1. povinnosti k Bohu; 2. povinnosti k sobě; 3. povinnosti k bližnímu; 4. povinnosti, jež plynou ze života v rodině, státu a církvi.

ČÁST PRVNÍ

Povinnosti k Bohu.

K Bohu máme tyto povinnosti: 1 v Boha věřiti; 2. v Boha doufati; 3. Boha milovati; 4. Boha ctíti.

§ 18. Křesťanská víra.

(První přikázání boží.)

Věřiti někomu znamená přijímati za pravdu, co nám oznamuje nebo povídá. Co nám jiný povídá, přijímáme za pravdu, je-li hodnověrný. Hodnověrný je ten, kdo zná pravdu a chce ji pověděti.

Co sami jasně poznáváme smysly nebo rozumem, musíme míti za pravdu. Tomu, co nám říká někdo jiný, nemusíme věřiti, dokud jsme se o tom sami nepřesvědčili. Věříme jen tehdy, když věřiti chceme.

Křesťansky věřiti znamená míti za pravdu, co Bůh zjevil a katolická církev k věření předkládá.

Katolický křesťan má se snažiti, aby pravdy, které Bůh zjevil a církev k věření předkládá, co nejlépe poznal. Některé z těchto pravd musíme výslovně znáti a věřiti, protože jsou základem křesťanského života. Je to šest základních pravd:

1. že jest jeden Bůh;
2. že Bůh je spravedlivý soudce, který dobré odměňuje a zlé trestá;
3. že jsou tři božské osoby: Otec, Syn a Duch svatý;
4. že druhá božská osoba se stala člověkem, aby nás svou smrtí na kříži vykoupila a na věky spasila;
5. že duše lidská je nesmrtelná;
6. že milosti boží jest ke spasení nevyhnutelně potřeba.

Kromě základních pravd jsme povinni znáti:

1. apoštolské vyznání víry;
2. modlitbu Páně a pozdravení andělské;
3. desatero božích přikázání a patero přikázání církevních;
4. sedm svátostí;
5. hlavní pravidla křesťanské spravedlnosti.

Tomu, co Bůh zjevil, věříme, protože Bůh je vševědoucí a pravdomluvný; nemůže se mýliti ani nás klamati.

Církev katolická má pravdy Bohem zjevené zachovávat neporušené, hlásati a vykládati. K tomu jí slíbil Ježíš Kristus pomoc svou a pomoc Ducha sv. „Já s vámi jsem po všechny dny až do skonání světa.“ (Mat. 28, 20.) — „Já budu

prositi Otce a jiného utěšitele dá vám, aby s vámi zůstal na věky, Ducha pravdy.“ (Jan 14, 16. 17.)

Nemůže se tudíž církev katolická mýlit, když pravdy Bohem zjevené hlásá a vykládá.

Vlastnosti křesťanské víry.

Víra naše má býti: 1. **obecná**; 2. **pevná**; 3. **živá**; 4. **stálá**.

1. **Obecná** jest naše víra, věříme-li všem pravdám, které Bůh zjevil.

„Učte je zachovávat všecko, co jsem přikázal vám.“ (Mat. 28, 20.)

2. **Pevná** jest naše víra, když nepochybujeme o pravdivosti toho, co Bůh zjevil.

„Vím, komu jsem uvěřil.“ (2. Tím. 1, 12.)

3. **Živá** jest naše víra, žijeme-li tak, jak toho víra žádá.

„Jako tělo bez ducha jest mrtvé, tak jest i víra bez skutků mrtvá.“ (Jak. 2, 26.)

4. **Stálá** jest naše víra, jsme-li ochotni raději všechno, i život dáti, než bychom od víry odpadli nebo ji zapřeli.

Mučedníci. Sv. B a s i l († 379) byl ochoten obětovati pro víru svobodu, majetek i život.

Povinnost víru vzbuzovati a vyznávat.

Víru vzbuzujeme, když Boha ujišťujeme, že v něho a pravdy jím zjevené věříme pro jeho vševědoucnost a pravdomluvnost.

I tehdy vzbuzujeme víru, když se klaníme Pánu Ježíši ve svátosti oltářní, zbožně přijímáme svátosti, slyšíme mši sv., znamenáme se křížem.

Víru vyznáváme, když ji slovy nebo skutky projevujeme a hájíme. Víru jsme povinni vyznávat:

1. **je-li naše víra zlehčována nebo tupena**; Je-li víra zlehčována nebo tupena, je katolický křesťan povinen k víře se hlásiti a zastati se jí.

2. **je-li třeba sebe nebo bližního ve víře posílit**, na př. jsme-li mezi lidmi nevěřícími nebo je-li někdo ve víře ohrožen.

„Každého, kdo mě vyzná před lidmi, vyznám i já před

Otcem svým, jenž jest v nebesích. Kdo by však mě zapřel před lidmi, toho zapřu i já před Otcem svým, jenž jest v nebesích.“ (Mat. 10, 32. 33.)

P o t ř e b a k ř e s ť a n s k é v í r y.

Křesťanské víry jest ke spasení nevyhnutelně potřeba z těchto důvodů:

1. křesťanská víra nás poučuje o tom, co musíme znáti a konati, abychom došli věčného spasení;

2. dává nám sílu, abychom konali dobré a varovali se zlého.

Kdo zavrhuje křesťanskou víru, pohrdá pravdou a pomocí boží a staví se nepřátelsky proti Bohu. Proto prohlásil Ježíš Kristus: „Kdo uvěří a bude pokřtěn, bude spasen; kdo však neuvěří, bude zavržen.“ (Mar. 16, 16.)

„Bez víry nelze se Bohu líbiti.“ (Žid. 11, 6.)

J a k m á m e p e č o v a t i o v í r u.

Víru chrání a posiluje:

1. modlitba, přijímání svátostí, vzbuzování a vyznávání víry;

2. čistý život;

Těžké hříchy, zvláště hříchy proti čistotě, vedou k náboženské lhostejnosti a nevěře. Nechce-li hříšník upustiti od hříchu, vyhledává námitky proti víře, aby utlumil výčitky svědomí.

»Boha popírá jen ten, kdo by se radoval, kdyby Boha nebylo.« (Sv. Augustin, Trakt. 70. na Jana.)

3. znalost pravd víry;

Kdo nezná pravd víry, toho každá námitka proti víře uvádí v rozpaky a odvrací od víry.

O víře se poučujeme náboženským vyučováním, slovem božím a náboženskou četbou. V každé katolické rodině má býti Písmo sv. (aspoň Nový Zákon), životopis Ježíše Krista, nedělní epištoly a evangelia, náboženský časopis a jiné náboženské knihy.

4. samostatnost ve smýšlení a jednání.

Kdo se stále ohlíží na jiné a nedovede jíti samostatně za.

tím, co je pravdivé a dobré, ztratí snadno víru, vidí-li kolem sebe příklady lhostejnosti a nevěry.

§ 19. Hříchy proti víře.

1. **Nevěra.** Nevěrou se prohřešuje, kdo vlastní vinou nevěří v Boha a pravdy jím zjevené. Nevěra je hřích těžký.

Kdo nevěří proto, že nemohl poznati Boha a pravdy jím zjevené, nemá hříchu.

2. **Bludařství (kacířství).** Bludařstvím se prohřešuje křesťan, který vědomě a tvrdošíjně zavrhuje některou ze zjevených pravd, které katolická církev k věření předkládá.

Kdo bez vlastní viny neví, že učení, jehož se přidržuje, odporuje zjevené pravdě, kterou katolická církev k věření předkládá, nehřeší.

3. **Odpadnutí od víry.** Odpadnutím od víry hřeší, kdo se křesťanské víry zřiká a nehlásí se k žádné víře nebo přijímá náboženství, které není křesťanské.

„Mne opustili, pramen vody živé, a kopali si cisterny, cisterny rozpukané, které nemohou držeti vody.“ (Jer. 2, 13.)

4. **Zapírání víry.** Víru zapírá, kdo chce slovy nebo skutky vzbuditi domněnku, že není katolickým křesťanem.

Tohoto hříchu se dopouští, kdo na př. z lichého studu nebo bázně zapírá, že je katolickým křesťanem, kdo neprojeví úctu ke Kristu nebo nejsv. svátosti, činí si posměch z víry, účastní se činně bohoslužeb jinověrců a j.

Účast na pohřbu a oddavkách nekatolíků je dovolena. Není však dovoleno choditi na jejich bohoslužby a kázání, přijímati u nich svátosti a býti jim za kmotry, protože by to mohlo vésti ke ztrátě pravé víry nebo dávati pohoršení.

5. **Lhostejnost ve víře.** Lhostejností ve víře se prohřešuje, kdo buď o žádné náboženství nedbá, nebo všechna náboženství pokládá za stejně pravdivá a stejně dobrá.

Pravda jest jen jedna. Protože všechna náboženství nehlásají tutéž Bohem zjevenou a neporušenou pravdu, kterou hlásá církev katolická, nemohou býti stejně pravdivá a dobrá.

„Protože jsi vlažný a nejsi ani studený, ani horký, vyvrhnu tě z úst svých.“ (Zj. 3, 16.)

Od náboženské lhostejnosti jest rozlišovati náboženskou snášelivost, která záleží v tom, že se k lidem jiné víry chováme laskavě a nepohrdáme jimi. I ve styku s nimi musíme osvědčovati opravdovou křesťanskou lásku.

6. Pochybování u víře. Pochybováním u víře se prohřešuje, kdo se domnívá, že by mohlo býti nepravda, co Bůh zjevil a církev k věření předkládá.

Vznikne-li v duši bezděčně pochybnost o některé pravdě víry, není to ještě hřích. Překonáme ji snadno, když si uvědomíme, že to, co Bůh zjevil, musí býti pravda.

7. Zaviněná neznalost pravd víry. Někdy ji najdeme též u osob, které ve svém oboru vynikají. Je těžkým hříchem, nezná-li někdo ani základních pravd víry.

8. Důvěrný styk s lidmi víře nepřátelskými a ochotné poslouchání řeči proti víře.

Kdo se důvěrně stýká s lidmi víře nepřátelskými nebo poslouchá řeči proti víře, vydává se v nebezpečí, že ztratí víru.

„Mějte se na pozoru před nepravými proroky, kteří přicházejí k vám v rouše ovčím, uvnitř však jsou vlci hltaví. Po ovoci jejich poznáte je.“ (Mat. 7, 15. 16.)

9. Neuctivé nebo posměšné mluvení o víře, psaní, vydávání a čtení knih, časopisů a novin víře nepřátelských.

Boj proti víře nepřinesl nikdy nic dobrého. Víře nepřátelským tiskem bylo již mnoho lidí uvedeno na scestí, protože s vírou ztratili též pevný základ mravně dobrého života.

„Já jsem světlo světa; kdo mě následuje, nebude choditi ve tmách, nýbrž bude míti světlo života.“ (Jan 8, 12.)

§ 20. Křesťanská naděje.

(První přikázání boží.)

Naděje je touha po dobru, kterého dosud nemáme, spojená s důvěrou, že ho dosáhneme.

Křesťansky doufati znamená pevně a důvěrně očekávati, co nám Bůh pro zásluhy Ježíše Krista slíbil.

Bůh nám pro zásluhy Ježíše Krista slíbil

věčnou blaženost a vše, čeho potřebujeme, abychom jí dosáhli (odpuštění hříchů a milost). Kromě toho můžeme od Boha očekávatí též jiná dobra, která nám pomáhají dosíci věčné blaženosti nebo nás od ní aspoň neodvracejí, na př. požehnání pro práci, pomoc v utrpení a j.

Co nám Bůh slíbil, můžeme s pevnou důvěrou očekávatí, protože je všemohoucí, dobrotivý a věrný.

Vlastnosti křesťanské naděje.

Křesťanská naděje má býti: 1. **pevná**; 2. **pokorná**; 3. **účinná**; 4. **dobře spořádaná**.

1. **Pevná** jest naše naděje, jsme-li přesvědčeni, že Bůh splní, co slíbil.

Sv. Pavel vybízí k pevné naději slovy: „Držme nezvratně vyznání naděje své, neboť věrný jest ten, jenž přislíbil.“ (Žid. 10, 23.)

Mučedníci.

2. **Pokorná** jest naše naděje, máme-li na paměti, že nejsme hodni toho, co nám Bůh slíbil.

„Pane, nejsem hoden, abys vešel pod střechu mou, ale toliko rci slovem, a uzdraven bude služebník můj.“ (Mat. 8, 8.)

3. **Účinná** jest naše naděje, když se též sami přičiňujeme, aby nám Bůh mohl dáti, co slíbil.

Ne každý, kdo mi říká: „Pane, Pane,“ vejde do království nebeského, nýbrž ten, kdo činí vůli Otce mého, jenž jest v nebesích.“ (Mat. 7, 21.)

Zacheus.

4. **Dobře spořádaná** jest naše naděje, toužíme-li především po věčné spáse a po tom, čeho potřebujeme, abychom jí dosáhli.

„Hleďte nejprve království božího a spravedlnosti jeho, a toto všecko bude vám přidáno.“ (Mat. 6, 33.)

Nejedná správně, kdo Boha prosí jen za různá dobra pozemská.

Povinnost vzbuzovati naději.

Naději vzbuzujeme, když Boha ujišťujeme, že pro jeho vše-

mohoucnost, dobrotu a věrnost s pevnou důvěrou očekáváme, co nám slíbil.

Ne přímo vzbuzujeme naději při každé modlitbě, ve které Boha o něco prosíme.

P o t ř e b a k ř e s ť a n s k é n a d ě j e.

Křesťanské naděje jest ke spasení nevyhnutelně potřeba.

Hříšník nemůže dosáhnouti odpuštění hříchů, nemá-li naděje, že mu Bůh odpustí. Spravedlivého naděje sílí, aby se varoval hříchu a setrval až do konce v dobrém.

Křesťanská naděje nás t ě š í v u t r p e n í (při neúspěchu, bylo-li nám ukřivděno, v nemoci, v nebezpečí, když jsme upadli do hříchu, v hodině smrti) a c h r á n í n á s p ř e d z o u f a l s t v í m.

„Proč jsi zarmoucena, duše má, a proč se znepokojuješ? Doufej v Boha.“ (Ž. 41, 6.)

„I když mi projít jest údolím stínu smrti, nebojím se zlého, neboť ty se mnou jsi.“ (Ž. 22, 4.)

»Trp, doufej, jitra na úsvitě
věčné slitování uzdraví tě.«

J. Er. V o c e l, Labyrint slávy.

»V života vlnobití,
ó poutníče, když hvězda tvoje hasne,
výš k nebi hled.«

Jar. V r c h l i c k ý.

§ 21. Hříchy proti naději.

Hříchy proti naději jsou: 1. nedůvěra; 2. zoufalství; 3. opo-
vážlivé spoléhání na Boha.

1. **Nedůvěrou** se prohřešuje, kdo upouští od pevné důvěry v Boha.

Mnohý člověk ztrácí pevnou důvěru v Boha v utrpení, zvláště když mu Bůh ihned nepomohl, nebo když upadne znovu do hříchu, kterého se chtěl varovati.

Mojžíš, učedníci na jezeře Genezaretském.

»Když jest nouze nejvyšší, pomoc boží nejbližší.«

2. **Zoufalstvím** se prohřešuje, kdo se veškeré důvěry v Boha vzdává, protože se domnívá, že mu Bůh nepomůže nebo neodpustí.

Zoufalství propadá snadno ten, kdo hříšným životem ztratil pevnou víru.

Kain, Saul, Jidáš.

3. Opovážlivým spoléháním na Boha se prohřešuje, kdo jen na Boha spoléhá, a sám nečiní, co činiti má; nečiní na př. pokání, ale očekává, že mu Bůh odpustí.

§ 22. Křesťanská láska k Bohu.

(P r v n í p ř i k á z á n í b o ž í.)

Láska je náklonnost k nějaké bytosti. Milovaná bytost je nám drahá. Přejeme jí dobra, plníme její přání a varujeme se všeho, co by jí ubližovalo nebo nás připravovalo o její lásku.

Křesťansky milovati znamená **milovati Boha** pro jeho nekonečnou dokonalost nad všechno, sebe pak a bližního pro Boha.

Křesťanská láska jest především láska k Bohu. S láskou k Bohu je nerozlučně spojena láska k sobě a bližnímu, protože každý člověk jest obrazem božím a Bůh sám každého člověka miluje a milovati přikazuje.

Boha milujeme pro jeho dokonalost a pro jeho lásku k nám.

Milujeme-li dokonalost a krásu u tvorů, jak bychom neměli milovati Boha, zdroj vší dokonalosti a krásy! Lneme-li k tomu, kdo je k nám dobrý, jak bychom neměli lnouti k Bohu, svému nebeskému Otci, který nás přímo zahrnuje svou láskou. Stvořil nás k svému obrazu, povolal nás k účasti na své blaženosti, vykoupil nás krví svého Syna, pečuje o nás s otcovskou láskou, odpouští nám, posvěcuje nás a pomáhá nám k dobrému.

„Zdaž může zapomenouti žena na nemluvnátko své a neslitovati se nad plodem života svého? A kdyby i ona zapomněla, já přece nezapomenu tebe.“ (Is. 49, 15.)

„Tak Bůh miloval svět, že Syna svého jednorozeného dal, aby nikdo, jenž v něho věří, nezahynul, ale měl život věčný.“ (Jan 3, 16.)

„Čím se odplatím Hospodinu za vše, co prokázal mi?“ (Ž. 115, 12.)

Láska k Bohu jest **dokonalá**, když jej milujeme pro jeho dokonalost, **nedokonalá**, když jej milujeme pro jeho lásku k nám, t. j. pro dary, které od něho dostáváme.

Vlastnosti lásky k Bohu.

Láska k Bohu má býti: 1. **nade všecko**; 2. **účinná**.

1. **Nade všecko** milujeme Boha, jsme-li ochotni raději všechno obětovati, než bychom se těžkým hříchem připravili o jeho lásku.

Kdo páchá hříchy, ukazuje, že mu je hříšný požitek nebo prospěch milejší než Bůh. Také ten nemiluje Boha nade všecko, kdo se odvrací od Boha a jeho přikázání, aby si zachoval přízeň lidí nebo se vyhnul jejich posměchu.

„Kdo miluje otce nebo matku více než mne, není mne hoden.“ (Mat. 10, 37.)

Abraham, apoštolové, mučedníci.

2. **Účinná** jest naše láska k Bohu, když zachováváme přikázání boží. Kdo Boha opravdově miluje, rád na Boha myslí, k Bohu se modlí, služeb božích se účastní, svátosti přijímá, čistotu duše si chrání, povinné práce svědomitě koná, k bližnímu se laskavě chová a v potřebách mu ochotně pomáhá.

„To jest láska k Bohu, abychom zachovávali přikázání jeho.“ (1. Jan 5, 3.) — „Kdo má přikázání moje a zachovává je, ten mě miluje.“ (Jan 14, 21.)

Světci.

Povinnost vzbuzovati lásku k Bohu.

Lásku k Bohu vzbuzujeme, když Boha ujišťujeme, že jej pro jeho dokonalost a lásku k nám opravdově milujeme.

I tehdy vzbuzujeme lásku k Bohu, když se zbožně modlíme, při oběti mše sv. na lásku Ježíše Krista myslíme, ve stavu posvěcující milosti své skutky i svá utrpení Bohu obětujeme.

Potřeba lásky k Bohu.

Lásky k Bohu je ke spasení nevyhnutelně potřeba.

Bez lásky k Bohu není možno zachovávat přikázání a dosáhnouti odpuštění hříchů. Hřích se neodpustí bez lítosti a lítost může vzbuditi jen ten,

kdo Boha miluje. Proto prohlásil Spasitel lásku k Bohu za první a největší přikázání.

§ 23. Hříchy proti lásce k Bohu.

Hříchy proti lásce k Bohu jsou: 1. **lhostejnost k Bohu a jeho přikázáním**; 2. **nenávist k Bohu**.

1. **Lhostejností** k Bohu a jeho přikázáním hřeší, kdo o Boha nedbá a jeho přikázání lehkomyšlně přestupuje.

2. V duši člověka, který upadl do těžkých hříchů a nechce od nich upustiti, objevuje se často odpor a **nenávist k Bohu**. Kdo Boha nenávidí, bojuje proti Bohu a proti všemu, čím se projevuje víra a úcta k Bohu (ničení křížů, tupení nejsv. svátosti, rušení služeb božích, rouhání, boj proti církvi).

Nenávist k Bohu je nejtěžším hříchem.

§ 24. Úcta k Bohu.

(První přikázání boží.)

Bůh je nejvyšší bytost, náš Tvůrce a Pán; proto jsme povinni Boha ctíti.

Ctnost, jež nás vede k tomu, abychom Boha vhodným způsobem ctili, nazývá se **nábožnost**.

Boha můžeme ctíti **úkony pouze vnitřními**, na př. zbožnými myšlenkami, city a předsevzetími, nebo **zároveň i vnějšími**, na př. slovy a skutky.

Vnější úkony, jimiž Boha ctíme, musí býti spojeny se zbožným smýšlením; jinak by neměly ceny. To připomínají slova Kristova: „Lid tento ctí mne ústy, ale srdce jejich daleko jest od mne.“ (Mat. 15, 8.)

Boha ctíme buď **přímo**, nebo **nepřímo**.

Přímo ctíme Boha, když ctíme jej samého, **nepřímo** ctíme Boha, když máme v úctě anděly a svaté, svaté ostatky a obrazy, svatá jména a slova.

§ 25. Přímá úcta k Bohu.

Nejvyšší úcta, kterou vzdáváme **jediné Bohu jako nejvyššímu Pánu**, nazývá se **klanění**. „Pánu Bohu svému budeš se klaněti a jemu jedině poctu božskou vzdávati.“ (Mat. 4, 10.)

Ani andělům a svatým, ani svatým obrazům a ostatkům se neklaníme; proto není úcta k nim proti prvnímu přikázání božímu.

Nejvznešenější úkon, kterým ctíme jediné Boha, jest oběť.

Oběť je viditelný, Bohu věnovaný dar, který skutečně nebo obrazně ničíme, abychom tím vyjádřili, že uznáváme Boha za svého nejvyššího Pána.

Na místo nedokonalých obětí pohanských a starozákonních nastoupila v Novém Zákoně oběť dokonalá. Je to oběť Ježíše Krista, který se na kříži obětoval za spásu lidstva.

Oběť Ježíše Krista na kříži obnovuje se ustavičně mší sv. Mše sv. jest ustavičná oběť Nového Zákona, ve které se Ježíš Kristus pod způsoby chleba a vína obětuje Otci nebeskému způsobem nekrvavým.

Kromě oběti ctíme Boha přímo modlitbou, svěcením dnů svátečních, přísahou, slibem, klekáním, bitím se v prsa, znamením kříže a j.

§ 26. Nepřímá úcta k Bohu.

1. Úcta k andělům a svatým.

Anděly a svaté ctíme, protože jsou trvale spojeni s Bohem jako jeho přátelé a mají účast v jeho velebnosti a moci.

V andělech a svatých ctíme nepřímo Boha, protože Bůh jim pomohl k jejich dokonalosti, oslavil je a uděluje nám na jejich přimluvu mnohé milosti.

Úcta k andělům a svatým se projevuje tím, že jim zasvěcujeme chrámy a oltáře, máme v úctě jejich ostatky, obrazy a sochy, slavíme jejich svátky, připomínáme si jejich dokonalost a nebeskou oslavu, obracíme se k nim v různých potřebách, děkujeme jim za přispění, dáváme si jejich jména a p.

Anděly a svaté ctili křesťané již v nejstarších dobách; svědčí o tom obrazy a nápisy v katakombách.

Úcta andělů a svatých jest oprávněna. Ctíme-li zasloužilé muže a ženy, musíme ctít i ty, kteří vynikli dokonalým, svatým životem a které Bůh oslavil a učinil svými přáteli.

Úcta andělů a svatých má veliký význam:

1. andělé a svatí vypošují nám u Boha různé milosti a dary;

2. úcta andělů a svatých nás pobádá, abychom následovali jejich příkladu.

Jako svatý může býti ctěn: 1. kdo se již od dávných dob se souhlasem církve ctí; 2. koho církev za svatého nebo blahoslaveného prohlásila.

Ačkoliv svatí milují veškeré lidstvo, lnou přece zvláštní láskou k národu, ze kterého vyšli, k místu, kde působili, a k těm, kteří je horlivě ctí. Na tom se zakládá obyčej voliti si svaté za patrony.

Přede všemi anděly a svatými ctíme a vzýváme blahoslavenou **Pannu Marii**.

Pannu Marii máme ctíti a vzývati před anděly a svatými:

1. protože jest matkou Ježíše Krista, Syna božího (Matka boží, Rodička boží);

2. protože milostí a svatostí převyšuje všechny anděly a svaté (milosti plná, Panna nejsvětější);

3. protože její přímluva u Boha je nejmocnější (Panna mocná, Uzdravení nemocných, Potěšení zarmoucených, Útočiště hříšníků, Pomocnice křesťanů).

Jak mocná je přímluva Panny Marie, ví dobře každý, kdo ji upřímně ctí. Svědčí o tom též poutní místa mariánská.

2. Úcta k svatým ostatkům a obrazům.

Svatými ostatky rozumíme:

1. pozůstatky těl svatých;

2. předměty, které byly v úzkém spojení s Kristem nebo se svatými, na př. částečky kříže, předměty, kterých svatí užívali, nástroje, kterými byli mučeni.

Ve svatých ostatcích ctíme Ježíše Krista a svaté. Těla svatých byla chrámem Ducha sv., nástrojem jejich ctností a budou oslavena při vzkříšení.

Bůh sám oslavil svaté ostatky mnohými zázraky.

Úcta k sv. ostatkům se projevuje hlavně tím, že je klademe do oltářů nebo na oltáře, nosíme v průvodech, líbáme a k uctění vystavujeme.

Křesťané měli již od nejstarších dob v posvátné úctě ostatky svatých, zvláště mučedníků.

Kosti po sv. Ignáci, který byl r. 107 předhozen v římském cirkur dravé zvěři, křesťané uctivě sebrali do prostěradla a přenesli do Antiochie jako vzácný poklad.

Úcta k sv. ostatkům **jest oprávněna**. Vážíme-li si toho, co nám zůstalo po významných nebo drahých osobách, musíme míti v úctě i to, co nám zůstalo po Spasiteli a po těch, kteří pro svou dokonalost a nebeskou slávu zasluhují naší úcty.

Svatými obrazy rozumíme obrazy a sochy, které představují božské osoby, Pannu Marii, anděly, svaté, náboženské pravdy a biblické události.

Ve svatých obrazech ctíme Boha, Pannu Marii, anděly a svaté. Protože úcta k svatým obrazům neplatí hmotnému předmětu, nemá nic společného s pohanskou modloslužbou.

Zvláštní úcty zasluhuje **kříž jako znamení naší spásy**.

Úcta k svatým obrazům se projevuje hlavně tím, že jimi zdobíme chrámy, hřbitovy, veřejná místa a příbytky.

Obrazy Ježíše Krista, Panny Marie a jiných svatých osob nalézáme již v katakombách. Nejednou bývají nad hroby mučedníků, u nichž se sloužila mše sv., tedy na místech posvátných.

Úcta k svatým obrazům **jest oprávněna**. Máme-li v úctě obrazy rodičů nebo obrazy a sochy významných osob, proč bychom si neměli v míře ještě vyšší vážiti obrazů a soch, které představují svaté osoby a posvátné události.

Když ve východní církvi vznikl spor o úctu k obrazům, prohlásil všeobecný sněm nicejský r. 787, že úcta k svatým obrazům je dovolená a užitečná.

Obrazům, u nichž se staly zázraky, říkáme **milostné obrazy**.

§ 27. Kulturní význam úcty k Bohu.

Úcta k Bohu vede člověka k dobrým skutkům, kterými jest Bůh ctěn a oslavován.

Úcta k svatým byla a je školou křesťanských ctností. Ctitelé světců a světic mají před očima krásné vzory lásky k Bohu, sobě a bližnímu.

Úcta k Panně Marii vede jinocha a dívku ke zbožnosti, čistotě mravů, skromnosti a pracovitosti, manžely a rodiče

k lásce, svornosti a svědomité výchově dětí, mužům vštěpuje úctu a šetrnost k ženám. Úcta k Panně Marii přispěla k tomu, že se žena stala rovnoprávnou družkou mužovou.

Na poli umění vyrostly z úcty k Bohu a svatým nesčetné chrámy, oltáře, obrazy a sochy, z nichž mnohé mají nehynoucí uměleckou cenu. Při výzdobě chrámů, oltářů a bohoslužebných předmětů otvíralo se výtvarnému umění široké pole činnosti. Úcta k Bohu a svatým nadchla i nejednoho básníka a skladatele k dílům, která uchvacují krásou a velebností.

§ 28. Hlavní úkony, jimiž Boha ctíme.

Přikázané úkony.

1. M o d l i t b a.

Modlitba je nábožné pozdvižení mysli k Bohu. Možno ji též nazvati rozmluvou s Bohem.

Modlíme se:

1. abychom Boha chválili (modlitba chvály);

Chváliti Boha znamená oslavovati jeho všemohoucnost, svatost, spravedlnost, dobrotivost a milosrdenství.

Modlitbou chvály jsou na př. chvalozpěvy Sláva na výsostech Bohu, Velebí duše má Hospodina, Tebe, Boha, chválíme, pozdrav Pochválen buď Ježíš Kristus, chvalořeč Sláva Otci i Synu i Duchu sv.

2. abychom Bohu za prokázaná dobrodíní děkovali (modlitba díků);

Bohu máme děkovati za život, zdraví a schopnosti, za povolání ke spáse a vykoupení, za odpuštění hříchů a milost, za pomoc a ochranu.

Uzdravený Samaritán.

Modlitba večerní, po práci, díkůvzdání, slova: chvála Bohu, díky Bohu.

3. abychom Boha prosili za dobrodíní a milosti, zvláště pak za odpuštění hříchů (modlitba prosebná a smírná).

Prositi máme především za věčné spasení a za vše, čeho ke spasení potřebujeme. Kromě toho máme prositi za pomoc, ochranu a požehnání boží.

Modlitba Páně, modlitba ranní, před prací, vzývání Ducha sv., prosby: zaplať Pán Bůh, pomáhej Pán Bůh, s pomocí boží, Bože, buď milostiv mně hříšnému a j.

Za odpuštění hříchů máme prositi denně večer, při mši sv. a před sv. zpovědí.

Modliti se můžeme dvojím způsobem:

1. **toliko vnitřně;**
2. **vnitřně a spolu i zevnitřně.**

1. **Toliko vnitřně** se modlíme, když se modlíme pouze v myšlenkách a nepronášíme vnitřní modlitbu slovy.

K vnitřní modlitbě patří též **rozjímání**. Rozjímání záleží v tom, že přemýšlíme o životě a utrpení Ježíše Krista, o posledních věcech člověka nebo o jiných pravdách víry a vzbuzujeme zároveň zbožné city a dobrá předsevzetí. Rozjímání vede k dokonalému křesťanskému životu.

Rozjímání usnadňuje **četba nábožných knih**, k nimž patří zvláště knihy o životě Ježíše Krista a životopisy svatých.

2. **Vnitřně a spolu zevnitřně** se modlíme, když vnitřní modlitbu pronášíme slovy.

K zevnitřní modlitbě patří také **zpěv nábožných písní**. Kdo zbožně zpívá, dvojnásob se modlí.

Při modlitbě můžeme použití obvyklých modliteb nebo se můžeme modliti vlastními slovy.

P o t ř e b a m o d l i t b y.

Modlitby je potřeba všem lidem, kteří již přišli do rozumu, z těchto důvodů:

1. **Ježíš Kristus se sám často modlil, modlitbě nás učil a výslovně přikázal, abychom se modlili;**

„Proste a bude vám dáno.“ (Mat. 7, 7.) — „Potřebí jest vždycky se modliti a neustávat.“ (Luk. 18, 1.)

2. **bez modlitby nemůžeme dosáhnouti potřebných milostí, abychom bohumile žili a v dobrém až do konce setrvali.**

»Všichni svatí stali se svatými modlitbou; všichni zavržení zahynuli, protože se nemodlili.« (Sv. A l f o n s z Liguori.)

»Jaký život, taková modlitba, a naopak jaká modlitba, takové náboženství, takový život.« (W e i s s, Obrana křesťanství.)

Řekne-li někdo, nemodlím se a vede se mi dobře, nedokazuje to, že modlitby není potřeba. Bez modlitby může sice člověk žít, ale nemůže dojít spasení. Bůh odplácí hříšníkovi, zvláště když ví, že nebude spasen, dobré skutky již na zemi, proto se mu může dařit jeho podnikání.

Účinky modlitby.

Modlitba konaná ve stavu posvěcující milosti je skutek záslužný.

Zvláštní účinky modlitby jsou:

1. modlitba nás spojuje s Bohem;
2. osvěcuje nás a posiluje k dobrému;

Kdo se dobře modlí, toho Bůh osvěcuje, aby poznával, jak má jednati, a zároveň sílí, aby konal dobro a varoval se hříchu.

3. těší nás v soužení a přináší nám pomoc boží;

„Vzývej mne v den, kdy budeš soužen, a já tě vytrhnu.“
(Ž. 49, 15.) — „Strádá-li někdo z vás, modli se.“ (Jak. 5, 13.)

»Když v trudnou chvíli života
bol jímá duši mou,
tu ret můj ticho šepotá
modlitbu zázračnou.
Slov jejích zvučnost dojemná
jak svatá hudba zní
a dýše vnada tajemná
i blahá síla z ní.
Jak kámen s duše svalí se
sít pochyb úporných,
mé oko slzou zkalí se,
jeť poklid v prsou mých.«

L e r m o n t o v.

4. zjednává nám milost setrvati v dobrém až do konce.

Vlastnosti modlitby.

Každá modlitba má býti: 1. nábožná; 2. pozorná; 3. pokorná.

1. **Nábožně** se modlíme, jsme-li při modlitbě proniknutí hlubokou úctou k Bohu. Důstojné chování při modlitbě má svědčiti o tom, že rozmlouváme s bytostí nejvyšší.

„Před modlitbou připrav duši svou a nebuď jako člověk, jenž pokouší Boha.“ (Sir. 18, 23.)

2. **Pozorně** se modlíme, když při modlitbě myslíme na Boha a varujeme se roztržitosti. Dobrovolná roztržitost při modlitbě je hříšná a připravuje nás o užitek modlitby.

3. **Pokorně** se modlíme, když při modlitbě máme na mysli svou slabost a hříšnost.

Celník ve chrámě, pohanský setník v Kafarnaum.

Prosebnou modlitbu máme mimo to konati:

1. **s důvěrou**; 2. **s odevzdaností do vůle boží**; 3. **vytrvale**.

1. **S důvěrou** se modlíme, když pevně očekáváme, že nás Bůh vyslyší.

„Začkoli budete prositi v modlitbě, věřte, že to obdržíte, a stane se vám to.“ (Mar. 11, 24.)

A by nás Bůh tím spíše vyslyšel, máme se modliti ve jménu Ježíše Krista, t. j. skládati v něho svou důvěru. K tomu nás Spasitel vybízí slovy: „Budete-li zač prositi Otce ve jménu mém, dá vám.“ (Jan 16, 23.) Proto připojujeme na konci prosebné modlitby slova: Pro (skrze) Krista, Pána našeho.

2. **S odevzdaností do vůle boží** se modlíme, ponecháváme-li Bohu, kdy a jak nás vyslyší.

Kristus v zahradě getsemanské.

3. **Vytrvale** se modlíme, když se nepřestáváme modliti, jestliže nás Bůh ihned nevyslyší.

Podobenství o neodbytném příteli, slepec u Jericha, sv. Monika.

Bůh vyslyší jistě naši modlitbu, prosíme-li za to, co je ke cti a chvále Boží a k našemu spasení, a má-li naše modlitba potřebné vlastnosti.

Prosíme-li Boha za dobra pozemská, na př. zdraví, pomoc v utrpení, úspěch při podnikání, udělí nám je Bůh, jsou-li na prospěch našemu spasení. Nedá-li nám Bůh to, zač ho prosíme, udělí nám něco jiného, z čeho budeme míti větší prospěch, na př. trpělivost.

Zvláště účinná je naše modlitba, když se modlíme při mši sv., před svatostánkem a na poutních místech.

Modlitba naše nebývá vyslyšena: 1. když se nemodlíme náležitě; 2. když se modlíme za to, co by nás odvracelo od věčného spasení, nebo za to, co si máme sami svou prací vydobývati.

Kdy a za koho se máme modliti.

Podle napomenutí Ježíše Krista **máme se vždycky modliti a neustávat.**

To činíme, když často na Boha myslíme a Bohu své myšlenky, slova, skutky, radosti a žalosti obětujeme. Proto máme k ranní modlitbě připojit slova: „Bože můj! Všechno, co dnes budu myslet, mluvit, konat a trpět, obětuji Tobě.“

Zvláště se máme modlit:

1. ráno a večer a když se zvoní k modlitbě;
2. před jídlem a po jídle;
3. před prací a po práci;
4. v pokušeních;
5. když nás něco tísní (starost, neštěstí, nemoc, hodina smrti) a před důležitými podniky (zkouška, volba povolání a j.).

Modlit se máme za sebe a za bližní, za přátele i nepřátele, za živé i za zemřelé. Zvláště se máme modlit za rodiče, příbuzné, dobrodince a za duchovní i světské představené. I ten, kdo je chudý, může prokazovati jiným dobrodiní modlitbou.

Ze všech pozemských tvorů jest jediný člověk schopen modlitby, Modlitba jest úkon vznešený a posvátný, protože je rozmluvou s Pánem vesmíru a naším nebeským Otcem. Za modlitbu se stydí jen ten, kdo nechápe, čím modlitba jest.

2. Svěcení dnů svátečních.

(Třetí přikázání boží. První a druhé přikázání církevní.)

Boha ctíme také tím, že mu zasvěcujeme určité dny.

Je to především **den Páně**. Ve Starém Zákoně byla dnem Páně sobota. V Novém Zákoně nastoupila na místo soboty **neděle**. V neděli vstal Ježíš Kristus z mrtvých a v neděli seslal Ducha sv.

Kromě nedělí slaví se v církvi již od nejstarších dob **svátky Páně, Panny Marie, andělů a svatých**.

Církev ustanovila svátky:

1. a bychom si vděčně připomínali lásku boží k nám;
2. a bychom Boha i ve svatých ctili, za je-

jich přímluvu prosili a jejich příkladu následovali.

Svátky se dělí na **zasvěcené** a **nezasvěcené**. Zasvěcené svátky se světí jako neděle.

Zasvěcené svátky se rozdělují na **svátky Páně**, **Panny Marie** a **svatých**.

Zasvěcené svátky Páně jsou:

1. Hod boží vánoční (25. prosince), Obřezání Páně nebo Nový rok (1. ledna) a Zjevení Páně nebo Svatých tří králů (6. ledna);

2. Hod boží velikonoční a slavnost Nanebevstoupení Páně;

3. Hod boží svatodušní, slavnost Nejsv. Trojice a Božího těla.

Zasvěcené svátky Panny Marie jsou svátky jejího Neposkvrněného početí (8. prosince) a Nanebevzetí (15. srpna).

Zasvěcené svátky svatých jsou svátky svatých apoštolů Petra a Pavla (29. června) a Všech svatých (1. listopadu).

Také **svátky zemských patronů** mohou se s dovolením Apoštolské stolice světiti jako zasvěcené.

Státní zákon uznává zasvěcené svátky katolické církve, ale některé z nich prohlašuje na přechodnou dobu za pracovní dny. Mimo to stanoví tyto památné dny: sv. Cyrila a Metoděje (5. července), sv. Václava (28. září), M. J. Husa (6. července), den svobody (28. října) a svátek práce (1. května).

Jak světíme neděle a zasvěcené svátky.

O nedělích a zasvěcených svátcích jsme povinni:

1. zachovávatí nedělní a sváteční klid; 2. slyšeti pobožně celou mši sv.

Nedělní a sváteční klid.

V neděli a zasvěcený svátek jsou **zakázány těžké tělesné práce**. Jsou to práce zemědělské, řemeslnické, tovární, nádenické a j.

Tyto práce nejsou méně cenné než práce duševní. Zakazují

se proto, že se nesrovnávají s povahou svátečního dne a překážejí jeho svěcení.

Kdo v neděli nebo zasvěcený svátek koná bez závažného důvodu po delší dobu zakázané práce, hřeší těžce. Také zaměstnavatelé, kteří bez závažného důvodu nutí zaměstnance, aby v neděli a ve svátek konali těžké tělesné práce, dopouštějí se hříchu. Osoby, které z rozkazu zaměstnavatelů tyto práce konají, nehřeší, nemohou-li se bez obtíží vzdáti svého zaměstnání.

Těžké tělesné práce jsou v neděli a ve svátek dovoleny:

1. jsou-li nutné;

Je dovoleno připravovati pokrmy, poklízeti, konati práce spojené s dopravou osob na drahách, parnících, v automobilech a letadlech, práce nutné při různých pohromách nebo nehodách a j.

2. nelze-li od nich upustiti bez veliké škody.

Dovoleny jsou práce polní za špatného počasí nebo při nedostatku pracovních sil, práce řemeslníků, musí-li objednanou práci v neděli dokončiti, práce v cukrovarech, továrnách a hutích, kde by přerušeni práce bylo spojeno s velikou škodou, a j.

Prodávati v ranních hodinách životní potřeby je v neděli a ve svátek dovoleno. Také je dovoleno provozovati živnost hostinskou nebo prodávati pokrmy, nápoje a památky při různých slavnostech.

Veřejná soudní řízení a hlučné trhy dovoleny nejsou.

Kde uvedené důvody k ospravedlnění těžké tělesné práce nedostačují, může býti udělena dispens. Uděluje ji papež pro celou církev, biskup pro svou diecési a pro jednotlivé případy i duchovní správce osady.

Účast na mši svaté.

V neděli a zasvěcený svátek jsme povinni slyšeti pobožně celou mši sv.

Tato povinnost váže pod těžkým hříchem každého katolického křesťana, který již přišel do rozumu (od 7. roku), pokud mu v tom řádná příčina nebrání.

Láska a vděčnost ke Kristu žádá, abychom aspoň v neděli a zasvěcený svátek byli přítomni jeho nekrvavé oběti a ji spolu s knězem Bohu přinášeli. Mimo to je mše sv. zdrojem mnohých milostí.

Zbožnou účastí na mši sv. získáváme:

1. rozmnožení posvěcující milosti;
2. odpuštění lehkých hříchů a časných trestů;
3. milosti pomáhající, abychom se odvrátili od hříchů nebo setrvali v dobrém;
4. pomoci, ochrany a požehnání božího.

Celou mši sv. slyšíme, jsme-li na místě, kde se koná, přítomni po celou mši sv. od jednoho kněze slouženou.

Kdo vlastní vinou zanedbá celou mši sv. nebo značnou její část (proměňování, přijímání), dopouští se těžkého hříchu.

Přikázání o účasti na mši sv. nesplnil, kdo ji slyšel z rozhlasu.

Pobožně slyšíme mši sv.:

1. když se účastníme mše sv., abychom Boha ctili;

Kdo přišel do chrámu jen proto, aby si jej prohlédl nebo poslechl chrámovou hudbu, nemaje úmysl slyšeti mši sv., nedostál církevnímu přikázání, i když byl přítomen při celé mši sv.

2. když se při mši sv. uctivě chováme, nejsme roztržiti a sledujeme pozorně hlavní části mše sv.

Při mši sv. máme se modlití mešní modlitby nebo zpívati mešní píseň, vzpomínati na lásku Ježíše Krista a konati to, čeho od nás žádají jednotlivé části mše sv.

Kdo se při mši sv. neuctivě chová nebo je dobrovolně roztržitý, hřeší.

Od povinné účasti na mši sv. osvobozuje nemoc, stáří, služba, přílišná vzdálenost od kostela, špatné počasí, ošetřování dětí a nemocných, hlídání příbytku a j. Neomlouvá vycházka nebo zábava.

Kdo nemůže jíti v neděli nebo ve svátek na mši sv., dobře

činí, když se, pokud může, modlí doma mešní pobožnost, jde na požehnání nebo na mši sv. ve všední den.

Ke mši sv. pojí se v neděli a ve svátek obyčejně **kázání** (promluva, exhorta).

K á z á n í m á m e p o s l o u c h a t i, protože se v něm hlásá slovo boží, které nás vede k dobremu a odvrací od zlého. Nestačí však kázání pouze vyslechnouti; je třeba o něm uvažovati a zaříditi se podle něho.

„Ne samým chlebem živ jest člověk, ale každým slovem, které vychází z úst božích.“ (Mat. 4, 4). — „Blahoslavení, kteří slyší slovo boží a zachovávají je.“ (Luk. 11, 28.)

Doporučuje se, abychom o nedělích a zasvěcených svátcích přistupovali ke stolu Páně, účastnili se odpoledních služeb božích, četli nábožné knihy, navštěvovali nemocné a přispívali na dobročinné účely, na př. na chudé a nemocné, na misie a p.

Den sváteční znesvěcuje, kdo bez příčiny koná nebo konati poroučí zakázané práce, ruší služby boží, zanedbává mši sv. a kdo se oddává nestřídmosti a hříšným zábavám.

K zanedbání mše sv. svádějí často dlouho do noci trvající zábavy v sobotu nebo před svátkem.

Kdo znesvěcuje neděle a zasvěcené svátky, **n e d b á o s p á s u s v é d u š e**, dává jiným pohoršení a uvaluje na sebe tresty boží. Kde se neděle a svátky znesvěcují, tam nebývá požehnání boží a lidé propadají špatnostem.

V ý z n a m s v ě c e n í n e d ě l í a z a s v ě c e n ý c h s v á t k ů.

Svěcení nedělí a zasvěcených svátků má veliký význam:

1. **posiluje víru a mravnost;**
2. **prospívá zdraví;**

Občasné přerušení práce je nutné, nemá-li se člověk předčasně vyčerpati. Mimo to prospívá zdraví i lepší výživa, čistota, klid a příležitost k osvěžení o dnech svátečních.

3. **prospívá životu společenskému;**

Otec může dlíti ve středu rodiny a věnovati se jí. Návštěvami, jež se o nedělích a svátcích konají, upevňují se přátelské svazky. Dni sváteční poskytují též příležitost k náboženským,

dobročinným a jiným slavnostem, které se srovnávají se svátečním dnem a nepřekážejí povinnosti slyšeti mši sv.

4. prospívá činnosti hospodářské.

Přerušením výroby se omezuje hromadění výrobků a nezaměstnanost. Větší spotřeba různých výrobků ve dny sváteční má též značný hospodářský význam.

Nepřikázané úkony.

(Druhé přikázání boží.)

1. P ř í s a h a.

Přisahati znamená bráti Boha za svědka, že mluvíme pravdu, nebo že splníme, co slibujeme.

Boha lze bráti za svědka přímo nebo nepřímo. Přímo bere Boha za svědka, kdo se dovolává jeho samého, nepřímo, kdo se dovolává svaté osoby nebo předmětu, který s Bohem úzce souvisí, na př. kříže, evangelia.

Přísaha, která se koná před církevním nebo světským úřadem za předepsaných obřadů, na př. před křížem a rozžatými svícemi, při čemž přísahající pozvedá tři prsty pravé ruky a říká slova přísahy, nazývá se **s l a v n á**.

Přísaha, která se koná soukromě bez předepsaných obřadů, nazývá se **j e d n o d u c h á**.

Přísaha je platná, chce-li se přísahající dovolávati Boha za svědka. Slova, kterými se tento úmysl projevuje, mohou býti různá, na př. Bůh ví, Bůh je mi svědkem, jak je Bůh nadě mnou. Rčení „na mou věru, na mou čest, na mou duši“ nejsou přísahou, nejsou-li spojena s úmyslem bráti jimi Boha za svědka.

Přísaha je dovolena:

1. Ve Starém Zákoně přísahali patriarchové i proroci a Bůh sám sliboval nebo hrozil slovy, která jsou přísahou. V Novém Zákoně čteme, že sv. Pavel přísahal. V listě k Židům praví týž apoštol: „Ukončením všech rozepří, tak aby věc byla utvrzena, jest přísaha“ (6, 16).

2. Přísaha nemůže býti hříchem, protože se jí projevuje víra ve vševědoucnost, svatost a spravedlnost boží a zajišťuje

pravdomlupnost a věrnost. Proto také církev hájila vždy přísahy proti různým bludařům, kteří ji zavrhovali.

Slova Kristova: „Já však pravím vám, abyste vůbec nepřísahali... Budiž však řeč vaše: „ano, ano“, „ne, ne“; co nad to jest, ze zlého jest“ (Mat. 5, 34—37) nezavrhují přísahy, nýbrž pobádají k pravdomlupnosti. Přísaha pochází ze zla, totiž ze lživosti jedněch a nedůvěřivosti druhých. Nebylo by jí potřeba, kdyby všichni mluvili pravdu.

P ř í s a h a t i m ů ž e j e n t e n, k d o v ě ř í v B o h a.
Od lidí, kteří v Boha nevěří, nemá se přísaha požadovati.

Hříšně přísahá:

1. kdo přísahá bez potřeby nebo lehkomylně;

Bez potřeby přísahá, kdo přísahá ve věcech malicherných. Lehkomyslně přísahá, kdo neví jistě, zda je pravda to, co přísahou potvrzuje, nebo zda bude moci splnit to, k čemu se přísahou zavazuje.

Kdo přísahal, že vykoná, co se od něho bude požadovati, není přísahou vázán, žádá-li se od něho hříšný čin.

Herodes Antipas.

2. kdo přísahá křivě;

Křivě přísahá, kdo potvrzuje přísahou vědomě nepravdu nebo nehodlá splnit to, k čemu se přísahou zavazuje. Křivá přísaha je hřích velmi těžký, protože křivopřísežník volá Boha, nejvyššího svatého a pravdomlupného, za svědka ke lži. Křivou přísahou zbavuje se společnost posledního prostředku, kterým lze zjistiti pravdu a ochrániti právo a spravedlnost. Bůh sám trestá mnohdy již v pozemském životě toho, kdo křivě přísahal.

Praví Hospodin: „Do domu toho, jenž přísahá skrze jméno mé křivě, přijde kletba.“ (Zach. 5, 4.)

Křivá přísaha před úřadem stíhá se přísnými tresty.

3. kdo přísahá, že učiní něco nedovoleného.

Přísaha, kterou se člověk zavazuje k nedovolenému činu, je neplatná a nedovolený čin nesmí býti vykonán.

2. S l i b.

Slib je dobrovolná Bohu učiněná přípověď, že vykonáme něco dobrého.

Slib jako úkon náboženský činí se jen Bohu. I takový slib, kterým chceme uctít svatého, na př. slib postaviti sochu světcovu, je slib učiněný Bohu.

Pouhé předsevzetí vykonati něco dobrého není ještě slibem.

Slibovati můžeme buď výkon osobní, na př. modlitbu, přijetí svátostí, nebo výkon věcný, na př. almužnu, dar pro kostel, postavení kříže nebo sochy.

Slib může býti učiněn s podmínkou, na př. uzdravím-li se, podaří-li se mi, co podnikám, nebo bez podmínky, na určitou dobu, na př. na rok, nebo na celý život.

Sliby, které se konají do rukou církevního představeného, nazývají se sliby veřejné. Jsou buď slavné, nebo jednoduché. Slavné sliby se skládají v řádech od církve schválených, jednoduché v kongregacích.

Slib musí býti vykonán s rozvahou a svobodně. Slib vynucený je neplatný.

Slibovati lze jen za sebe, nikoliv za jiné. Sliby rodičů učiněné jménem dětí jsou neplatné. Sliby zavazující k výkonům věcným, na př. slib vydržovati kostel, dávati příspěvek dobročinnému ústavu, přecházejí na dědice majetku.

Kdo učinil slib, je pod hříchem povinen vykonati to, k čemu se slibem zavázal.

„Když učiníš slib Hospodinu, Bohu svému, nebudeš otálet, abys jej splnil.“ (5. Mojž. 23, 21.) — „Cokoliv jsi slíbil, splň; neboť mnohem lépe je neslibovati, než po slibu, co připověděno, nesplniti.“ (Kaz. 5, 3. 4.)

Slib přestává vázati:

1. když slibující nemůže dostáti slibu, na př. pro nemoc, ztrátu majetku a p.;

2. když pominula příčina, pro kterou byl učiněn, nebo když se změnilы okolnosti tak, že by ke slibu nebylo došlo, kdyby byl slibující změnu předvídal.

Slíbil-li někdo, že se bude denně modliti za uzdravení otcovo, přestává ho slib vázati, když se otec uzdravil. Kdo se zavázal slibem, že bude podporovati nuzného, není povinen slib plniti,

když podporovaný nabyl majetku nebo zneužívá podpory ke hříšnému životu.

3. **když byl zrušen, prominut nebo zaměněn.**

Rodiče mohou zrušiti sliby nedospělých dětí, řeholní představení sliby podržенých, které učinili po řeholních slibech.

Papež může promínouti všechny sliby, biskup ve své diecési ty, které nejsou vyhrazeny papeži. Papeži jsou vyhrazeny sliby slavné, slib úplné a ustavičné čistoty (byl-li učiněn po 18. roce) a slib vstoupiti do řádu, kde se skládají slavné nebo jim na roveň postavené sliby (byl-li učiněn po 18. roce).

Zaměnit slib za lepší nebo rovnocenný může slibující sám, za méněcenný jen oprávněný církevní představený.

Kdo má pochybnosti o učiněném slibu, nebo komu učiněný slib působí veliké obtíže, má se poraditi s duchovním správcem nebo zpovědníkem.

Na základě slibů bylo vybudováno mnoho chrámů, klášterů a dobročinných ústavů.

§ 29. Hříchy proti úctě k Bohu.

(Druhé přikázání boží.)

Hříchy proti úctě k Bohu jsou: 1. **modlářství**; 2. **pověra**; 3. **pověrečné hádání**; 4. **kouzelnictví** (čáry, magie); 5. **poskouvání Boha**; 6. **rouhání**; 7. **neuctivé vyslovování jména Božího**; 8. **svatokrádež**.

1. **Modlářstvím** se prohřešuje, kdo vzdává božskou poctu tvorům, na př. tělesům nebeským, zvířatům, modlám. Modlářství není hříchem, plyne-li z nezaviněné nevědomosti.

K modlářství lze počítati i zbožňování přírody nebo člověka.

Modlářstvím hřešili Izraelité, kteří se klaněli zlatému teleti a Bálovi. Ve francouzské revoluci bylo modlářstvím uctívání lidského rozumu.

2. **Pověrou hřeší**, kdo některým zjevům, věcem nebo úkonům připisuje tajnou moc, kterou jim Bůh nedal.

Pověřiví lidé se domnívají, že jim mohou přinést štěstí nebo neštěstí určité dny, čísla (13), věci (amulety, provaz, na kterém se někdo oběsil), zvířata (zajíc, vrána), osoby (stařena, kominík), úkony (vykračování pravou nohou, zaklepávání).

Pověra je nejvíce rozšířena tam, kde je málo víry a důvěry v Boha.

3. Pověrečným hádáním hřeší, kdo se chce prostředky, které se svou přirozeností k tomu nehodí, nebo pomocí zlého ducha dovědětí budoucí nebo skryté věci.

K pověrečnému hádání patří tahání planet a čísel, vykládání karet, hádání z ruky, ze snů, z postavení hvězd, některé pověry štedrovečerní, vánoční, pašijové a j.

Kdo má vážný úmysl dovědětí se uvedeným způsobem budoucí nebo skryté věci, hřeší, protože chce nepravou cestou poznati to, co může vědětí jen vševědoucí Bůh.

S pověrečným hádáním souvisí spiritismus (duchařství). Spiritismus je snaha dorozumívati se s duchy ze zászvětí a dovídati se od nich skryté věci.

Novodobý spiritismus má původ v Americe. V příbytku rodiny Foxovy v Hydeville bylo slyšetí klepání, vycházející ze zdí a nábytku. Dcery Foxovy žádaly klepající bytost, aby jim odpovídala úderý na jejich otázky. Zvěděly prý, že klepání vychází od ducha podomního obchodníka, který byl v onom domě zavražděn. Byly vyzvány, aby ohlásily světu, že je možno dorozumívati se s dušemi zemřelých. Od roku 1848 začaly se v Americe tvořiti spiritistické kroužky, které se rozšířily i v Evropě. Mají ráz náboženských společností.

Styk s domnělými duchy zprostředkuje obyčejně médium, které při seděních (seancích) upadá do zvláštního spánku (transu). Podle názoru spiritistů je medium ovládáno duchem, který jím mluví, píše, kreslí, hraje na hudební nástroje. Někdy prý se duchové ztělesňují a zjevují. Duchům připisují spiritisté též různé zjevy, pozorované v zasedáních, na př. úderý, pohyb předmětů, světelné úkazy, hraní hudebních nástrojů bez lidského doteku, písmo nalezené na tabulkách nebo na papíru, přínos různých předmětů, otisky rukou na mouce a j.

Ve spiritismu bylo napácháno dosti podvodů. Skoro všechna vynikající media byla usvědčena z podvodu. Duchové, kteří se zjevovali, byla zpravidla media sama. Také fotografie duchů byly zhotovovány podvodně.

Ze zjištěných zjevů lze leccos vysvětliti cestou přirozenou, na př. zvýšenou citlivostí media, nervovou silou, která působí na hmotné předměty, jasnozřením, sugescí, přenášením představ.

Výpovědi připisované duchům shodují se zpravidla s názory media nebo přítomných osob a odporují v mnohých věcech pravdám Bohem zjeveným.

Protože spiritismus hlásá bludné náboženské názory a odvrací své stoupence od katolické víry, zapovídá církve účast ve spiritistických schůzích.

4. Kouzly nebo čarami se prohřešuje, kdo chce konati ne-

obyčejné, zázrakům podobné věci pomocí zlých duchů nebo tajemných sil.

Ve středověku se rozšířila všeobecně domněnka, že lze vejít ve spojení se zlým duchem a s jeho pomocí konati neobyčejné věci ku prospěchu nebo ke škodě lidí. Osoby podezřelé z čarodějství byly přísně trestány. Někdy upadly v podezření a byly usmrceny osoby nevinné, na př. Panna Orleanská. Proti soudům s čaroději vystoupili někteří rozvážní mužové, zvláště jesuita Bedřich S p e e.

5. Pokoušením Boha se prohřešuje, kdo Boha vyzývá, aby zázrakem dokázal, že jest, nebo se vydává bez příčiny v nebezpečí a chce, aby jej Bůh ochránil.

„Nepokoušej Pána Boha svého,“ (Mat. 4, 7.)

Pokoušením Boha byly s o u d y b o ž í (očisty, ordalie).

Pokoušením Boha nehřeší, kdo jej vzývá o pomoc v tísní.

6. Rouháním hřeší, kdo tupí a zlehčuje Boha, svaté a svaté věci.

Rouhá se, kdo tvrdí, že Boha není, kdo si činí z Boha, pravd víry a bohoslužebných úkonů posměch, hanobí nejsv. svátost, kříže a obrazy svatých.

Rouhání je hřích velmi těžký. Ve Starém Zákoně bylo trestáno smrtí. Rouhače stíhají často již v pozemském životě přísné tresty boží.

„Nemylte se, Bůh nebývá posmíván.“ (Gal. 6, 7.)

7. Neuctivým vyslovováním jména Božího hřeší, kdo jméno Boží nebo jména svatých osob a věcí vyslovuje bez náležité úcty a kdo těchto jmen zneužívá ke klení.

Hříšný a nepěkný je zvyk říkati při každé příležitosti bez příčiny: Bože, pro Boha, pro Krista Pána, Ježíš, Maria a pod.

„Nenechá Hospodin bez trestu toho, kdo bude bráti jméno Hospodina, Boha svého, nadarmo.“ (2. Mojž. 20, 7.)

Klením se prohřešuje, kdo ze zlosti, návyku nebo lehkomyslnosti užívá svatých nebo zlověstných jmen a slov. Klení spojené s přáním zlého nazývá se proklínání. Klení a proklínání jsou známkou hrubé povahy.

8. Svatokrádeží hřeší, kdo zneuctívá Bohu zasvěcené nebo posvátné osoby, místa a věci, zvláště pak, kdo nehodně přijímá některou svátost.

Osoby Bohu zasvěcené jsou kněží a řeholníci. Kdo je zlomyslně tupí, zraňuje nebo usmrcuje, dopouští se svatokrádeže.

Bohu zasvěcená a posvátná místa jsou kostely a hřbitovy. Svatokrádeží jest ničení a vylupování kostelů a hřbitovů, vražda, sebevražda, rvačka nebo jiná nepřístojnost v kostele nebo na hřbitově.

Bohu zasvěcené nebo posvátné věci jsou sv. ostatky a obrazy, bohoslužebná roucha a nádoby, církevní statky. Svatokrádeží hřeší, kdo krade posvátné předměty nebo jich zneužívá k nevhodným účelům a kdo loupí církevní jmění.

Baltazar.

ČÁST DRUHÁ

Povinnosti k sobě.

§ 30. Křesťanská láska k sobě.

Láska k sobě je každému člověku vrozena. Jeví se jako záliba v sobě, touha po různých dobrech a snaha opatřiti si je.

Křesťan má milovati sebe pro Boha. Nikdo nás tolik nemiluje jako Bůh. Dal nám nejen účelně zařízené tělo, ale i nesmrtelnou duši, která jest jeho obrazem, učinil nás svými dětmi, vykoupil nás krví svého Syna a chce, abychom měli podíl v jeho blaženosti. Když si sebe vážíme pro tyto důkazy lásky boží, milujeme se pro Boha.

Kdo miluje sebe pro Boha, pečuje především o svou duši a její spásu.

Vlastnosti křesťanské lásky k sobě.

Křesťanská láska k sobě má býti: 1. účinná; 2. dobře spořádaná.

1. **Účinná** jest naše láska k sobě, když se přičiňujeme, abychom si opatřili vše, čeho pro tělo a duši potřebujeme.

2. **Dobře spořádaná** jest naše láska k sobě, když pečujeme především o to, čeho potřebujeme k věčnému spasení.

„Co prospěje člověku, byť celý svět získal, život věčný však ztratil.“ (Mat. 16, 26.)

§ 31. Hříchy proti lásce k sobě.

Je to:

1. **Nedostatečná péče o potřeby duše a těla.** Vyplývá z lenosti.

2. **Jednostranná péče o potřeby těla a netečnost k duši.**

Před jednostrannou péčí o tělo a jeho potřeby varuje Kristus slovy: „Nepečujte tedy úzkostlivě říkajíce: Co budeme jísti, aneb co budeme pít, aneb čím se budeme odívat. Neboť toho všeho pohané hledají; ví zajisté Otec váš nebeský, že toho všeho potřebujete. Hledejte tedy nejprve království božího a spravedlnosti jeho, a toto všechno bude vám přidáno.“ (Mat. 6, 31—33.)

3. Sobectví. Sobecký je ten, kdo dbá jen vlastního prospěchu a neohlíží se na povinnosti k jiným.

Sobectví je hřích nebezpečný. Kde se vzmáhá sobectví, tam upadá život rodinný i společenský.

Nezřízená láska k sobě je zdrojem všech hříchů.

Křesťanská láska k sobě ukládá tyto povinnosti: 1. pečovati o tělo a tělesný život; 2. pečovati o duši a duševní statky; 3. pečovati o majetek; 4. pracovati svědomitě v povolání; 5. dbáti dobrého jména a cti.

§ 32. Péče o tělo a tělesný život.

1. Péče o život a zdraví.

(Páté přikázání boží.)

A bychom si zachovali život a zdraví, musíme se varovati všeho, co život a zdraví ohrožuje. Jest proto dbáti povinné opatrnosti v příbytku, na ulici, při práci, cestování, koupání, sportu, zacházení s ohněm, plynem, hořlavými látkami, střelnou zbraní.

Obětovati život jsme povinni, když bychom jej nemohli zachovati leč hříšným činem.

„Kdo by ztratil život svůj pro mne, nalezne jej.“ (Mat. 16, 25.)

Rodiče jsou povinni, je-li toho potřeba, obětovati život pro děti a děti pro rodiče. Kdo si zvolil povolání, jež může býti spojeno s nebezpečím života, musí plniti povinnosti svého povolání, i když je ohrožen jeho život (lékař, kněz, ošetřovatel nemocných.)

Konati to, s čím je spojeno nebezpečí života nebo zdraví, je dovoleno, když to je dobré nebo užitečné a když z toho plyne prospěch, který vyváží nebezpečí hrozící životu nebo zdraví. Je tudíž dovoleno podrobiti se nebezpečné operaci, pracovati v dolech, ošetřovati nakažlivě nemocné, podnikati nebezpečné pokusy v zájmu vědy, ale musí se při tom učiniti vše, čím lze život nebo zdraví chrániti.

Není dovoleno vydati život nebo zdraví v nebezpečí z pouhé ctižádosti nebo ziskuchtivosti (nebezpečné produkce, sázky, rekordy a j.).

Životu a zdraví slouží:

a) Pokrm a nápoj.

Pokrmů a nápojů máme požívat **střídmě**. **Střídmost** prospívá zdraví, činí člověka tělesně i duševně svěžím a posiluje vůli. Kdo střídmě žije, může z toho, co ušetří, vykonati mnoho dobrého.

Střídmosti se přiči **nestřídmost** nebo **vybíravost v jídle a nemírné požívání opojných nápojů** (opilství).

Neblahé následky nemírného pití opojných nápojů jsou: nemoci žaludku, srdce, ledvin a jater, duševní otupělost, mravní ochablost, někdy i šílenství a předčasná smrt. Člověk, který se opíjí, je náchylný ke hříchům proti čistotě, propadá snadno neovládanému hněvu, ubližuje jiným, a protože nemůže soustřediti pozornost na to, co koná, zaviní často škodu na majetku, úraz nebo i smrt.

Děti rodičů oddaných nemírnému pití lihovin bývají někdy neduživé, duševně neschopné nebo náchylné ke zločinům.

Proti nemírnému požívání opojných nápojů bojují **spolky úplné zdržlivosti a spolky střídmosti** (u nás Abstinentní svaz).

Mírné požívání opojných nápojů není hříchem.

Uspávacích nebo omamných prostředků (ether, morfium, opium, kokain) je dovoleno užívat jen při operacích nebo jako léku na radu lékaře.

b) Šat.

Šat má trojí účel: **1. chrániti zdraví; 2. chrániti mravnost; 3. zdobiti tělo.**

Šat chrání zdraví, je-li přiměřený počasí a nesvírání-li tělo.

Má-li šat chrániti mravnost, musí býti slušný. Kdo nosí neslušný šat, vydává v nebezpečí hříchů proti čistotě sebe i jiné.

Tělo zdobí šat čistý a vkusně upravený. Šatiti se podle módy je dovoleno, je-li rozumná a mravná. Kdo se nemírně strojí, hřeší, protože plýtvá majetkem a dává pohoršení chudým.

c) Byt.

Byt má trojí účel: 1. chrániti zdraví; 2. sbližovati členy rodiny; 3. zpříjemňovati život.

Má-li byt prospívati zdraví, musí býti suchý, vzdušný a světlý.

Členy rodiny byt sbližuje, bydlí-li v jednom bytě jen jedna rodina. Hromadné bydlení rodin v jednom bytě neprospívá ani rodinnému životu, ani mravnosti.

Byt zpříjemňuje život, je-li čistý a vkusně upravený.

d) Čistota těla.

Celé tělo má býti čisté. Zvláště jest udržovati v čistotě hlavu, krk, ruce, nehty a zuby. „Čistota půl zdraví.“

e) Odpočinek a osvěžení.

Odpočíváme hlavně v noci. Spánek má býti tak dlouhý, aby osvěžil. Není dobře spáti příliš mnoho ani příliš málo. Osm hodin spánku dospělému člověku pravidelně dostačí. Lépe je uložit se ke spánku časněji večer než spáti do pozdních hodin ranních.

Také dny sváteční jsou dny odpočinku.

Osvěžují procházky, výlety, cestování, tělesná cvičení a různé zábavy, na př. sport, návštěva divadel, biografů, koncertů, četba, tanec, hry.

Zábava nesmí poškozovati zdraví, ohrožovati mravnost a odvracet od povinností.

Nejedná v duchu učení Kristova, kdo vydává mnoho peněz na zábavy a nedbá bídy a utrpení bližních.

f) Léčení.

Kdo onemocněl, má pečovati o to, aby se uzdravil. Je-li nemoc vážnější, jest se poraditi s lékařem a dbáti jeho pokynů.

Bolesti, které nemoc působí, máme nésti trpělivě s odevzdaností do vůle boží. Nemoc je sice zlý host, ale křesťan ví, že je též nástrojem božské prozřetelnosti. Má člověku připomenouti pomíjejícnost všeho pozemského, přiblížiti jej Bohu, posílit v něm soucit s trpícími a dáti mu příležitost, aby dosti učinil za hříchy a rozmnožoval si zásluhy pro život věčný.

Hříchy proti životu a zdraví.

Proti životu a zdraví hřeší:

1. kdo si úmyslně bere život;

Úmyslné zničení vlastního života nazýváme **sebevraždou**.

Sebevražda je hřích velmi těžký. Sebevrah ničí svůj život, drahocenný statek, kterého má podle vůle boží užívat k dobru svému i bližních, vydává se v nebezpečí věčného zavržení a působí rodičům, sourozencům a přátelům bolest nebo i škodu.

Kdo spáchal sebevraždu v duševní chorobě nebo ve velkém rozrušení mysli, které ho připravilo o všechnu rozvahu, nedopustil se hříchu.

Hlavní příčiny sebevražd jsou: nedostatek pevné víry, hříšný život, bludné názory o sebevraždě a slabost vůle.

Před sebevraždou chrání víra a důvěra v Boha, svědomité plnění povinností a vědomí, že bolesti a zklamání přinášejí tomu, kdo je zmužile a s odevzdaností do vůle boží snáší, prospěch pro život časný i věčný.

Objeví-li se v duši myšlenka na sebevraždu, vzpomeňme na Boha a neblahé následky tohoto hrozného činu.

Sebevražda nemůže býti dosti učiněním za špatný čin. Špatný čin napraví jen ten, kdo se smíří s Bohem a usiluje o to, aby provinění odčinil.

Ani nezhojitelná nemoc neopravňuje k sebevraždě. Kdo upadl do nezhojitelné nemoci, má ji nésti s odevzdaností do vůle boží, aby dosti učinil za hříchy, rozmnožil si zásluhy pro život věčný a dal dobrý příklad jiným.

Sebevražda není, jak se někteří mylně domnívají, hrdinstvím. Hrdinou je ten, kdo dovede mužně nésti i nejtěžší životní osudy. Jak mnoho útrap dovedli snést světci a mnohdy i ti, kteří si zjednali nehybnou zásluhu o lidstvo! Co nesnáží musí mnohdy přetrpěti rodiče, než vychovají a zaopatří své děti!

»Chce-li kdo za mnou přijíti, zapři sám sebe, vezmi kříž svůj a následuj mne.« (Mat. 16, 24.)

»Byť kříž a hřeby chystalo mi žití
a dralo moje tělo,
mne nepřinutí život sobě vzítí
a skloniti své čelo.«

P. E. G u a r n e r i o, Hymna životu; přel. V r c h l i c k ý.

Příčetným sebevrahům nemůže býti vypraven církevní pohřeb.

2. kdo svůj život vydává bez potřeby v nebezpečí, na př. při koupání, sportu, jízdě vlakem nebo automobilem, cestování v horách, přecházení ulic a kolejí, za bouře a pod.;

3. kdo si lehkomyšlně poškozují zdraví, na př. přílišným kouřením, pitím opojných nápojů, nestřídmým nebo hltavým jídlem, nemírnou prací, přepínáním sil při sportu, pitím studených nápojů v zahřátém stavu a j.

2. M r a v n í č i s t o t a.

(Šesté a deváté přikázání boží.)

V přirozenost naši vložil Tvůrce též pohlavní pud, který má sloužiti zachování a množení lidstva. Pohlavní pud je dovoleno ukájet i jen v řádně uzavřeném manželství.

K náležitému ovládnutí pohlavního pudu vede člověka ctnost čistoty.

Mravní čistota záleží v tom, že se varujeme všeho, co uráží stud a vede ke hříchům proti čistotě.

Mravní čistotu chrání stud. Je to vrozený odpor proti všemu, co může vzbuditi nečisté myšlenky a žádosti. Pravý stud propůjčuje každému člověku neocenitelný půvab.

K r á s u čistoty oslavuje Písmo sv. na mnohých místech. V knize Moudrosti čteme slova: „Ó, jak krásné jest čistotné plémě ve své skvělosti! Nesmrtelná zajisté jest památka jeho, neboť i u Boha známo jest, i u lidí“ (4, 1). V kázání na hoře pravil Spasitel: „Blahoslavení čistého srdce, neboť oni Boha viděti budou.“ (Mat. 5, 8.)

Mravní čistota má veliký význam. Zjednává nám lásku

boží, chrání víru, posiluje vládu duše nad tělem, prospívá zdravému tělesnému a duševnímu vývoji, propůjčuje oku a tváři zvláštní půvab.

Významný odborník napsal: »Všichni mužové a zvláště mládež mohou na sobě poznati blahé účinky čistoty. Paměť je bystrá a spolehlivá, myšlenka živá a plodná, vůle pevná a charakter zoceluje se v energii, o které lidé výstředně žijící nic nevědí.«

Protože mravní čistota má tak velikou cenu, **musíme usilovati o to, abychom si ji zachovali.** Je k tomu potřeba:

1. varovati se všeho, co svádí k porušení čistoty;

K porušení čistoty svádí:

a) nezřízená zvědavost;

Kdo chce všechno viděti, snadno utkví pohledem na věcech, které vzbuzují nečisté myšlenky a žádosti. Padne-li náš pohled na něco takového, máme se od toho ihned odvrátiti.

b) nemravné obrazy a čtení nemravných knih;

Čistým může zůstat jen ten, kdo střeží zrak a volí za četbu knihy opravdu krásné a cenné.

c) neslušný oděv;

d) příliš volný styk s osobami druhého pohlaví nebo styk s osobami nemravnými;

Příliš volným stykem s osobami druhého pohlaví rozumíme schůzky o samotě, společné koupání, společné hry v koupacím obleku, společné potulky v přírodě a j.

O styku s nemravnými lidmi platí přísloví: „Špatná společnost kazí dobré mravy.“

e) neslušné tance a stud urážející představení v divadle nebo v biografu;

Slušný tanec se slušnými osobami je dovolený. Stud urážejícím tancům a představením se mravný člověk vyhýbá.

f) zahálka a nestřídmost v jídle a pití.

Voda, která neproudí, zahnívá, člověk, který se oddává zahálce, propadá nečistým myšlenkám a žádostem.

Kdo se přesycuje nebo nemírně pije opojné nápoje, těžko se ubrání hříchům proti čistotě, protože ztrácí vládu nad tělem a jeho žádostmi.

2. dbáti toho, co čistotu chrání.

Čistotu chrání střídmost, práce, otužování těla, modlitba, častější přijímání svátosti pokání a nejsv. svátosti oltářní, v pokušení vzpomínka na Boha, smrt, věčnost, neblahé následky nečistoty, důvěrné vzývání Ježíše Krista a Panny Marie, odvrácení pozornosti k něčemu jinému.

Josef egyptský pravil ženě Putifarově, která ho sváděla: »Kterak bych mohl tak zlou věc učiniti a hřešiti proti Bohu svému.« (1. Mojž. 30, 9.)

Sv. Karel Boromejský odpověděl na otázku, kterak si zachoval za svých studií ve městě, kde ho obklopovalo tolik špatných příkladů, mravní čistotu: »Chodíval jsem každou neděli ke stolu Páně.«

Sv. Alois.

Modlitba: Duše nám, Pane, zapal ohněm Duchu svatého, a bychom Ti neposkvrněným tělem sloužili a čistým srdcem se zalíbili.

Ježíši a Maria! Raději chci umřít než duši svou poskvrnit.

Hříchy proti čistotě.

Hříchy proti čistotě jsou:

1. dobrovolné nečisté myšlenky a žádosti;

Nečisté myšlenky a žádosti nejsou hříchem, dokud s nimi nesouhlasíme a proti nim bojujeme. Hříchem se stávají, když se při nich dobrovolně zdržujeme a máme v nich zalíbení.

2. nepočetné řeči, žerty a písně;

Kdo neztratil stud, cítí odpor ke každému nepočetnému slovu.

3. nepočetné pohledy a všechny nepočetné skutky.

Nepočetnými pohledy hřeší, kdo se dobrovolně dívá na to, co vzbuzuje nečisté myšlenky a žádosti. Nepočetnými skutky hřeší, kdo páchá na sobě nebo s jinými něco nemravného.

„Smilstvo však a všeliká nečistota... nebud' ani jmenována mezi vámi, jakož sluší na věřící.“ (Ef. 5, 3.)

Hříchy proti čistotě mají velmi neblahé následky:

1. zaslepují člověka a odvracejí ho od víry;

Sv. Ambrož praví: „Jakmile kdo počal hřešiti proti čistotě, odvrací se od víry.“ (List 58, 16.)

Kdo propadl hříchům proti čistotě, pociťuje odpor proti

Bohu a jeho přikázáním, vyvolává v duši pochybnosti o pravdách víry a chápe se každé námitky proti víře, protože chce sám před sebou ospravedlniti nečistý život a oslabiti výčitky svědomí. Tak se z nečistoty rodí náboženská lhostejnost, bludné názory o víře nebo úplná nevěra a nepřátelství proti víře.

2. činí člověka zatvrzelým a nekajícím;

Člověk, který zapadl do hříchů proti čistotě, nedbá ani hlasu svědomí, ani poučení nebo výstrah a setrvává mnohdy v nekajícnosti až do konce života.

3. poškozují v době tělesného vývoje zdraví a oslabují schopnosti duševní;

4. vyvolávají často skleslost a zádumčivost nebo nechť k práci a k životu;

5. rozvracejí rodinný život a uvádějí člověka do hanby;

Manželská nevěra bývá často příčinou rodinného rozvratu.

6. vedou někdy i k vraždě nebo sebevraždě;

7. ohrožují věčnou spásu.

„Smilníci... neobdrží království nebeského.“ (1. Kor. 6, 9. 10.)

Kdo pochybuje, není-li něco hříchem proti čistotě, má požádati rodiče nebo zpovědníka za poučení.

Za šťastného se může pokládati ten, kdo nepropadl hříchům proti čistotě. Boj o čistotu je těžký, ale tím slavnější a cennější je vítězství. S pomocí boží zvítězí v tomto boji každý, kdo čistým zůstati chce.

Jen mravní čistota je pravým hrdinstvím; hříchy proti čistotě jsou známkou slabošství.

»Jen jedno dát ti mohu na cestu:

Hleď zachovat si provždy srdce čisté,
toť nad královský trůn i nad lásku.«

V r c h l i c k ý, Hippodamie.

§ 33. Péče o duši a duševní statky.

1. V z d ě l á v á n í r o z u m u.

Rozum vzděláváme vědomostmi. Každý je povinen osvojiti si:

1. vědomosti potřebné ke křesťanskému životu;
2. vědomosti, kterých potřebuje pro zvolené povolání.

Mimo to se má každý snažiti, aby své obecné vzdělání pokud možno nejvíce rozšířil. Kdo se pilně vzdělává, může s větším úspěchem pracovati ve svém povolání. Snaha po vzdělání chrání také mravnost, protože odvrací od zahálky a různých požitků, které spíše škodí než prospívají.

Veliký význam má v dnešní době znalost cizích řečí.

Pravé vzdělání přivádí člověka k Bohu, zdroji vší pravdy. Proto církev vzdělání vždy podporovala a jen neznalost církevních dějin nebo odpor proti církvi jsou příčinou, že někteří tvrdí opak toho.

Snaha po vzdělání nesmí poškozovati zdraví (přílišná práce) nebo ohrožovati mravnost (špatná četba).

2. Pěstění citu a vůle.

Dobře vypěstěný cit má ten, kdo miluje vše, co je krásné a dobré, a má odpor proti všemu, co je ošklivé a hříšné.

Cit se pěstí náboženskou a mravní výchovou, posloucháním slova božího, čtením Písma sv., životopisů svatých a dobrých knih, uvažováním jak o kráse a ceně dobra, tak i ošklivosti a neblahých následcích hříchu, stykem s ušlechtilými lidmi.

Dobře vypěstovanou vůli má ten, kdo se důsledně rozhoduje pro dobro a překonává překážky, které se mu staví v cestu.

Vůle se pěstí konáním dobra a sebezapíráním.

Konáme-li často dobré skutky, vzniká v duši trvalá náklonnost k dobrému jednání (přirozená ctnost).

Sebezapíráním se vůle posiluje, aby se nedala od dobra odvrátiti různými obtížemi nebo prospěchem a požitkem, který plyne z hříchu.

K sebezapírání se naskýtá příležitost každý den. Kdo přemáhá nechuť k plnění povinností, dbá ve všem přesnosti, šetří pravé míry v jídle a pití, ustane od zábavy, když volá práce, ochotně poslouchá, odpírá si tu a tam něco dovoleného, potlačuje nemístnou zvědavost a touhu mluvit o sobě, překonává hnutí hněvu, závisti, nenávisti a lakoty, trpělivě nese bolesti a nehody, posiluje neobyčejně vůli k boji proti hříchu.

»Zvítězit nad sebou samým
největší je rekovství.«

Bol. Jablonský.

K sebezapírání vede třetí a páté přikázání církevní.

Třetí přikázání církevní nařizuje půst, páté zapovídá v určité doby hlučné veselí.

P ů s t.

(Třetí přikázání církevní.)

Podle svědectví Písma sv. postil se Kristus i apoštolové. Po jejich příkladu ukládá církev věřícím v určitých dnech půst.

Půst od církve ustanovený je trojí: 1. **půst přirozený**; 2. **zdrželivost od masitých pokrmů**; 3. **újma**.

1. **Půst přirozený** záleží v tom, že se úplně zdržujeme pokrmu a nápoje. Tento půst se zachovává od půlnoci před svatým přijímáním.

2. **Zdrželivost od masitých pokrmů** záleží v tom, že nepožíváme masa ssavců a ptáků, kteří žijí výhradně nebo většinou na suché zemi.

Zákaz masa vztahuje se i na masitou polévku, krev, mozek, sádlo a lůj. Užívati zvířecích tuků k přípravě pokrmů a jísti chléb namazaný jakýmkoliv tukem je o dnech zdrželivosti dovoleno.

3. **Újma** záleží v tom, že se jen jednou za den, obvykle v poledne, úplně nasytíme, ráno pak a večer něco málo pojíme. Je však též dovoleno pojísti něco pro občerstvení ráno a v poledne, večer pak se úplně nasytit.

Nápoje, které nenasyčují, na př. čaj, černá káva, smějí se pít dopoledne nebo odpoledne i ve dnech újmy, nikoli však nápoje, které nasycují, na př. mléko a čokoláda.

Půst zdrželivosti od masitých pokrmů a zároveň újmy nazývá se **přísný půst**.

Půst zdrželivosti váže od dokončeného 7. roku.

Újma váže od dovršeného 21. do konce 59. roku věku.

V Československé republice platí od roku 1933 na základě mimořádné úlevy, dané Svatou stolicí, tyto postní předpisy:

1. Půst zdržlivosti od masitých pokrmů jest zachovávat **na všechny pátky**, nepřipadne-li na ně zasvěcený svátek nebo svátek Očišťování, Zvěstování a Narození Panny Marie, sv. Štěpána, sv. Silvestra, sv. Cyrila a Metoděje, sv. Václava, jakož i den 1. května a 28. října. V Čechách není půst zdržlivosti také na svátek sv. Jana Nepomuckého.

Na Bílou sobotu je půst zdržlivosti od masitých pokrmů do 12. hodiny polední.

Postem zdržlivosti od masitých pokrmů nejsou vázána místa, kde se v postní dny konají trhy nebo slavnosti jak světské, tak církevní za velikého účastenství lidu.

Z věřících nejsou, vyjma na Velký pátek, vázáni postem zdržlivosti od masitých pokrmů:

a) úředníci a dělníci v továrnách, dolech, lomech a lesích (tito poslední, když neobědvají doma), dělníci na polích v době sklizně a mlácení obilí, dělníci na železnicích a lodích, jakož i ti, kteří po řekách dopravují dříví;

b) četníci, finanční stráž, dozorcí vězňů a strážníci ve městech se svými rodinami;

c) personál vlaků, pouličních drah, automobilů a na lodích;

d) osoby, které se léčí v lázních, s rodinami a služebnictvem;

e) cestující, nejen když musí jísti v jídelních vozech vlaků, v nádražích a přístavních restauracích a v kterýchkoliv hostincích, nýbrž i tehdy, když si berou jídlo s sebou;

f) osoby světské, které se stravují v hostincích nebo si dávají přinášeti jídla z hostinců nebo soukromých domů, hostinští a jejich rodiny;

g) kdo žijí nebo se stravují v rodinách, kde se postní jídla nepředkládají;

h) rodiny, kde aspoň jeden člen jest již od postu zdržlivosti osvobozen nebo kde se stravují vojíni;

i) všichni, kdo jedí mimo dům nebo si zpravidla berou s sebou jídlo z domova.

Chudí, odkázaní ve stravě na milosrdenství jiných, nemocní a rekonvalescenti mohou jísti maso každý den a nejsou vázáni újmou.

2. Půst zdržlivosti od masitých pokrmů a zároveň újmy jest zachovávat:

a) na **Popeleční středu**;

b) na **Velký pátek**;

c) na **Štědrý den**.

Zachovávatí újmu nejsou povinni ti, kteří musí konati vyčerpávající práce tělesné nebo duševní.

3. D o p o r u č u j e s e věřícím, aby zachovávali újmu

aspoň ve všední dny čtyřicetidenního postu a v pátky Suchých dnů.

Tuto úlevu v postu, danou od sv. Otce, mají věřící nahrazovati jinými dobrými skutky, zvláště almužnami pro chudé.

Postní předpisy jsou uvedeny v postním řádě, který se každoročně vyvěšuje na chrámových dveřích.

Půst nepoškozuje zdraví. Lékaři souhlasně potvrzují, že je zdraví na prospěch, když se člověk občas zdrží masitých pokrmů nebo si činí újmu v jídle. „Pro nestřídmost mnozí zemřeli, ale člověk zdrželivý prodlužuje si život.“ (Sir. 37, 34.)

Slova Kristova: »Ne, co vchází do úst, poskvřňuje člověka, nýbrž co vychází z úst, to poskvřňuje člověka« (Mat. 15, 11) nezavrhují postu. Spasitel odpověděl těmito slovy na výtku farizeů, že si učedníci jeho nemýjí rukou, když jedí chléb. Smysl výroku Spasitelova jest: Pokrm neposkvřňuje sám o sobě člověka, ani když jej jí nemytýma rukama. Poskvřnití může jen to, co hříšného z úst vychází.

Jí-li někdo v postní den maso, neposkvrní ho tento pokrm, nýbrž přestoupení přikázání.

Že Spasitel postu neodsuzoval, je patrné z toho, že se i sám 40 dní postil a posluchače poučoval, s jakým úmyslem se mají postiti.

Postem posilujeme vůli k boji proti hříchu, oslabujeme zlé žádosti, dosti činíme za hříchy a zjednáváme si zásluhy pro život věčný.

Skrovnější výživa, kterou půst ukládá, má budit porozumění pro chudé, kteří mnohdy nemají ani věcí nejpotřebnějších. Co člověk postem ušetří, může věnovati na podporu strádajících.

Z á k a z h l u č n ý c h z á b a v.

(P á t é p ř i k á z á n í c í r k e v n í.)

Páté přikázání církevní nařizuje, **abychom se v zapovězený čas zdržovali svatebního a jiného hlučného veselí.**

Zapovězený čas trvá od první neděle adventní do Hodu božího vánočního a od Popeleční středy do Hodu božího velikonočního.

Doba adventní a postní připomíná nám lásku boží a naši hříšnost. Jak v adventě, tak v postě máme činiti pokání za hříchy; proto se v tuto dobu zapovídá svatební veselí a veřejné taneční zábavy nebo plesy.

„Všechno má svůj čas; . . . jest čas pláče a čas smíchu, čas kvílení a čas tančení.“ (Kaz. 3, 1. 4.)

3. P é č e o m i l o s t p o s v ě c u j í c í (n a d p ř i r o z e n ý ž i v o t d u š e).

(Č t v r t é p ř i k á z á n í c í r k e v n í.)

Katolický křesťan má pečovati o to, aby byl trvale ve stavu posvěcující milosti. Posvěcující milost jest nejcennějším statkem člověka, protože bez ní nelze dojít věčného spasení.

Posvěcující milost se uděluje nebo rozmnožuje svátostmi, obětí mše sv., svátostinami a záslužnými skutky.

Křesťanští rodiče mají dáti své děti včas pokřtiti. Křtem nabýváme milosti posvěcující a s ní i práva na věčnou spásu. „Kdo uvěří a bude pokřtěn, bude spasen.“ (Mar. 16, 16.)

Podle čtvrtého přikázání církevního jest každý katolický křesťan, který počal užívat rozumu, povinen aspoň jednou za rok se zpovídati a v čas velikonoční velebnou svátost oltářní přijímati.

Čas velikonoční trvá u nás od Popeleční středy do neděle Nejsv. Trojice.

Velebnou svátost máme přijímati v čas velikonoční, protože ji Ježíš Kristus o velikonocích ustanovil a protože doba postní, která nám připomíná utrpení a smrt Páně, je vhodnou přípravou na sv. přijímání.

Doporučuje se však, abychom se častěji za rok zpovídali a velebnou svátost oltářní co nejčastěji přijímali.

Svátost pokání očišťuje duši od hříchu, odpouští trest věčný a zčásti i tresty časné, uděluje nebo rozmnožuje milost posvěcující, oživuje záslužné skutky, posiluje k dobrému životu a uklidňuje svědomí.

Svaté přijímání spojuje nás co nejúže s Kristem, rozmnožuje v nás posvěcující milost, posiluje naši lásku k Bohu, oslabuje zlé náklonnosti, očišťuje nás od všedních hříchů a chrání před hříchy těžkými, zprošťuje nás časných trestů a je zárukou věčného spasení.

„Bude-li kdo jísti z chleba toho, živ bude na věky Kdo jí mé tělo a pije mou krev, má život věčný a já jej vzkřísím v den poslední.“ (Jan 6, 52. 55.)

V dospělejším věku má katolický křesťan přijmouti svá-

tost biřmování, ve které se mu dostává posily, aby víru statečně vyznával a podle ní žil.

Ve vážnější nemoci má se katolický křesťan smířiti s Bohem, přijmouti velebnou svátost oltářní a svátost posledního pomazání.

Poslední pomazání odpouští všední a mimořádně i těžké hříchy, rozmnožuje milost posvěcující, osvobozuje od časných trestů a různých pozůstatků hříchů (náklonnost ke zlému a slabost k dobrému), posiluje v pokušeních, bolestech a smrtelné úzkosti. Někdy též nemocného uzdravuje, prospívá-li to jeho věčnému spasení.

Četba: Božena Němcová, Babička (konec).

Chceme-li si získanou posvěcující milost zachovati, musíme se modliti, pracovati, bojovati proti pokušení, vyhýbati se příležitosti ke hříchu a zpytovati častěji svědomí,

Dobře činí, kdo si denně po večerní modlitbě vzpomene, čím se provinil, vzbudí dokonalou lítost nad hříchy a učiní si předsevzetí, že se jich bude varovati. Po ranní modlitbě máme obnoviti večerní předsevzetí a obětovati Bohu vše, co budeme mysliti, mluvit, konati a trpěti.

Již pohané poznávali, že pozorování sebe a zpytování svědomí má pro mravní život veliký význam. Na chrámu boha Apollina v Delfách byla napsána slova: »Poznej sebe sama!« Pythagoras nařídil svým žákům, aby si každý den odpovídali na otázky: jak jsem se provinil, co jsem učinil, které povinnosti jsem zanedbal.

»Kdo celý rok svědomí nezpytuje, ale omámen jest pýchou a sobectvím, bude páchat jen ničemnosti a rozkol ve svém okolí.« (Velenovský, Přírodní filosofie, II., 267.)

Pro život v milosti posvěcující mají veliký význam i svátostiny (žehnání nejsv. svátostí a znamením kříže, kropení svěcenou vodou, zbožné užívání posvěcených věcí a j.).

§ 34. Majetek.

Člověk potřebuje majetku, aby mohl pečovati o sebe nebo též o jiné. Protože člověk majetku potřebuje, **smí též majetku spravedlivým způsobem nabývat.**

Spasitel nezakázal péči o majetek. Varoval však před nezřízenou touhou po majetku a lakotným hromaděním bohatství.

„Bohatec vejde těžko do království nebeského... Snáze

jest velbloudu projíti uchem jehly než boháči vejíti do království nebeského.“ (Mat. 19, 23. 24.)

Křesťan má při nabývání a užívání majetku pamatovati na tyto pravdy:

1. Majetku se smí nabývatí jen způsobem mravně dovoleným, nikoliv krádeží, podvodem, lichvou nebo utiskováním pracujících.

„Nic neprospějí poklady bezbožně získané, ale spravedlnost vysvobodí od smrti.“ (Př. 10, 2.)

2. Pravá cena člověka nezáleží ani v bohatství, ani v chudobě, nýbrž v mravní dokonalosti. Nejedná proto podle učení Kristova, kdo se před bohatými lidmi sklání, i když jejich život není bezúhonný, a lidmi chudými pohrdá a styku s nimi se vyhýbá.

»Pravým bohatstvím není majetek, nýbrž ctnosti.« (Sv. Bernard, Řeč 4. o příchodu Páně.)

»Chudoba není pohanou.« (Sv. Basil, Čtvrté kázání na žalm 14.)

3. Cílem pozemského života není hromadění majetku, nýbrž shromažďování zásluh.

„Neskládejte sobě pokladů na zemi, kde rez a mol kazí a kde zloději vykopávají a kradou, ale skládejte sobě poklady v nebi, kde ani rez, ani mol nekazí a kde zloději nevykopávají aniž kradou.“ (Mat. 6, 19. 20.)

4. Kdo má více majetku, než ho potřebuje, má ochotně pomáhati strádajícím a přispívati na dobročinné účely.

„Učiňte si přátele z mamony nepravé, aby vás, až dokonáte, přijali do stanů věčných.“ (Luk. 16, 9.)

K řádnému užívání majetku vedou nás tyto ctnosti:
1. šetrnost; 2. štedrost.

Šetrný je ten, kdo neutrácí peněz zbytečně a skládá si z přebytků úspory, aby sobě nebo rodině zajistil budoucnost.

„Seberte drobty, které pozůstaly, ať nezhytnou.“ (Jan 6, 12.)

Štedrý je ten, kdo ochotně podporuje nuzné a přispívá na dobročinné účely.

»Co dáváš chudému, dáváš sobě.« (Lev 19, 36.)

»Dary, jež tvé ruce vlídně dají,
mrtví jsou, již v hrobech nezmírají,
květy jsou, jež nikdy nezvadnou,
hvězdy jsou, jež nikdy nezajdou.«

Mat. C l a u d i u s.

O p a k e m těchto ctností je: 1. **marnotratnost**; 2. **lakota**.

Marnotratností hřeší, kdo vydává majetek na věci zbytečné nebo hříšné.

Lakotou hřeší, kdo nezřízeně lpí na majetku. Lakomec vidí v hromadění majetku cíl života. Nezřízená láska k majetku dusí v něm lásku k Bohu i bližnímu.

Kristus Pán odsoudil lakotu podobenstvím o boháči a Lazarovi a podobenstvím o bohatém člověku.

§ 35. Práce a povolání.

Majetku lze nabýti různým způsobem, na př. přisvojením si věci, která nemá majitele, přírůstkem, kterým rozumíme vzestup ceny majetku, mláďata zvířat a plodiny, darem nebo odkazem, výhrou a j.

P r a v i d e l n ě n a b ý v á m e m a j e t k u p r a c í v u r č i t ě m p o v o l á n í.

Pracovati je povinen každý práce schopný člověk, i když má majetek, z něhož by mohl žít. Nemusí-li pracovati pro sebe, má pracovati pro jiné.

Pracovati jsme povinni z těchto důvodů:

1. Příroda nám neposkytuje potřebných statků bez práce. Bylo by nespravedlivé, kdyby jen někteří těchto statků dobývali a jiní jich bez práce užívali.

2. Každý člověk potřebuje práce jiných lidí. Má proto, je-li práce schopen, i sám pracovati, aby svou prací splatil bližním to, co od nich přijímá.

3. Síly a schopnosti jsou nám dány proto, abychom jich užívali k užitečné činnosti.

Podobenství o hřivnách.

4. Práce nás chrání hříchů a nepravostí, kdežto zahálka k nim svádí.

Povinnost pracovati ukládá Písmo sv. na mnohých místech.

„Šest dní budeš pracovati a konati všechny práce své.“ (2. Mojž. 20, 9.) — „Nechce-li kdo pracovati, ať nejí.“ (2. Thess. 3, 10.)

Vzorem pracovitosti jest i sám Spasitel.

Práce se obyčejně dělí na **práce tělesné a duševní**. Obojí jsou stejně cenné a pro lidstvo nutné. Bylo by tudíž nesprávné jedny nebo druhé podceňovati.

Žádná práce neposkvřňuje, každá je čestná. Koná-li se ochotně a s dobrým úmyslem ve stavu posvěcující milosti, je záslužná pro život věčný.

Práce, kterých je potřeba pro jednotlivce a pro společnost, konají se v r ů z n ý c h p o v o l á n í c h.

Všechna povolání mají stejnou mravní cenu. Nezáleží na tom, ve kterém povolání člověk pracuje, nýbrž na tom, jak poctivě a svědomitě ve svém povolání pracuje.

P ř i v o l b ě p o v o l á n í má rozhodovati především způsobnost a náklonnost.

V povolání může pracovati s úspěchem jen ten, kdo se na ně dobře připravil. Dobou přípravou na budoucí povolání jest **dobrá mládí**. Té má každý svědomitě využít. Kdo své mládí promarnil v zahálce, utrpěl škodu, které nelze napravit.

»I paměť neblahá, kdy dnové jarní
jen rozsudek v ní čtou, že byli marní.«

El. K r á s n o h o r s k á.

»Však smutno pomníť, věk že mladý
nám udělen byl zbytečně,
že páchali jsme na něm zrady
a že nás podvedl konečně;
že naše snění nejvřelejší,
že naše tužby nejsmělejší
propadly rychlé zkáze v žeň
jak zvadlé listí v podjeseň.«

Al. P u š k i n, Evžen Oněgin.

Povinnosti, které povolání ukládá, jest plnění svědomitě. Svědomitost v povolání zaručuje úspěch, zjednává úctu, prospívá národu i státu a může býti záslužná pro život věčný.

„Dobře, služebníku dobrý a věrný; že jsi nad málem byl věrný, nad mnohem tebe ustanovím, vejdi v radost pána svého.“ (Mat. 25, 21.)

»V práci leží blahobyť člověčenstva a blahobyť národů.« (A. V. Š m i l o v s k ý.)

H ř í c h y proti povinnosti pracovati jsou: 1. **zahálka**; 2. **přepínání sil**.

Zahálkou se prohřešuje, kdo nepracuje, když pracovati může a má.

Je-li práce ochranou ctnosti, je zahálka matkou nepravostí. Písmo sv. praví: „Mnohému zlému naučí zahálka.“ (Sir. 33, 29.) Zahaleč škodí sobě i jiným.

»Promarněné okamžiky zapisují se v nebi na účet proti nám.« (M i l t o n.)

»Je-li klid a odpočinek právem a majestátem starců, je nečinnost hanbou a zločinem u všech, jimž mládí zdobí nehodné čelo.« (L a c o r d a i r e.)

Síly přepíná, kdo pracuje tolik, že si poškozuje zdraví. Příčinou přepínání sil bývá často nezřízená ctižádost nebo hrabivá touha po majetku.

§ 36. Dobré jméno a čest.

Dobré jméno nebo dobrou pověst má ten, o kom jiní příznivě smýšlejí.

Ctí rozumíme zevnější projevy příznivého smýšlení jiných o nás, na př. uznání, pochvalu, vyznamenání, pozdrav, uctivé chování a j. Tato čest je **čest osobní**.

Kromě cti osobní jest ještě **čest stavu**. Ctí stavu rozumíme úctu, která se někomu vzdává pro jeho úřad nebo společenské postavení.

Projevuje-li se někomu úcta, ač si jí nezasluhuje, je to **čest pouze zevnější, lichá**.

Kdo je mravně bezúhonný a plní svědomitě své povinnosti, je čestným člověkem, i když se mu nedostává cti zevnější.

Dobré jméno a čest jsou statky velmi cenné. Jsou uznáním dobrých vlastností a zásluh, pobídkou k svědomitému plnění povinností a podmínkou úspěšné činnosti v povolání.

Písmo sv. praví: „Lepší jest jméno dobré než bohatství mnohé a míti vážnost lépe než zlato a stříbro.“ (Př. 22, 1.)

»Nejčistší, co svět
 nám dává za poklad, je ryzí čest,
 a bez ní člověk pozlacená jest
 jen hlína, jíl jen barvou nalíčený.

— — — — —
 Má čest je život můj, s ním v jedno splývá;
 mou vezmi čest a život můj s ní hyne.«

S h a k e s p e a r e, Král Richard II., I, 1.

O dobré jméno a čest jsme povinni pečovat. K péči o dobré jméno a čest pobádá Písmo sv. slovy: „Péči měj o dobré jméno, neboť to zůstane ti spíše než tisíc pokladů velikých zlata.“ (Sir. 41, 15.)

O dobré jméno a čest pečuje, kdo mravně žije a plní svědomitě povinnosti svého stavu. Člověk mravně bezúhonný a poctivě pracující má právo na dobré jméno a čest. Vynutiti si příznivé smýšlení a opravdovou úctu jiných není ovšem možné.

Nebylo by také správné, kdyby někdo konal dobro jen proto, aby se mu dostalo uznání a cti u lidí. Hlavní odměnou svědomitého plnění povinností musí nám býti dobré svědomí, láska boží a vědomí, že Bůh spravedlivě odplatí vše, co dobrého konáme. Sv. Pavel praví: „To jest naše chloubka: svědectví našeho svědomí.“ (2. Kor. 1, 12.)

V kázání na hoře odsuzoval Spasitel ty, kteří činí dobré skutky jen proto, aby je lidé viděli a chválili.

»Třebas bychom vše ostatní ztratili, čest aspoň zachováme bez úhony.« (W. S c o t t.)

»Ach, vše mi berete, můj vavřín i mou růži!
 Jen berte, jedno přec vždy zůstane tu muži,
 co s sebou odnesu, co večer vrátím Bohu,
 až s dvorným pozdravem se vznesu nad oblohu,
 co nemá trhliny ni skvrny, v triumf jistý
 na vzdor to odnesu...«

To je: znak svůj čistý.«

Edm. R o s t a n d, Cyrano de Bergerac.

Péči o dobré jméno a čest má řídit **ctnost pokory**. Pokorný člověk nežádá většího uznání a úcty, než zasluhuje.

Byla-li naše čest napadena, smíme ji dovořeným způsobem

hájití. Ježíš Kristus hájil své cti před Annášem a Pilátem; rovněž sv. Pavel obhajoval svou čest, když toho bylo potřeba.

Hájití napadené cti jsme povinni, byla-li útokem na naši čest ohrožena čest rodiny nebo stavu. Někdy jest i mlčení účinnou obranou.

Proti péči o dobré jméno a čest se p r o h ř e š u j e:

1. **kdo nejedná tak, aby jiní mohli o něm dobře smýšleti a míti ho v úctě;**

2. **kdo usiluje o dobré jméno a čest hříšnými prostředky, na př. lží a přetvářkou;**

3. **kdo nezřízeně touží po uznání a cti, protože sám sebe přeceňuje;**

Nezřízená touha po uznání a cti vychází z pýchy. Projevuje se jako d o m ý š l i v o s t, v y c h l o u b a č n o s t a m a r n i v o s t.

Nezřízeně toužili po uznání a cti farizeové, o nichž Kristus pravil: »Všechny skutky své činí, aby je lidé viděli.« (Mat. 23. 5.)

Podobenství o farizeovi a celníkovi.

»Nechlub se svými dobrými skutky, neboť Bůh soudívá jinak než lidé; jemu se často nelíbí, co se lidem líbí.« (Sv. T o m á š K e m p.)

4. **kdo spatřuje poškození dobrého jména a cti ve věcech malicherných (n e d ů t k l i v o s t, u r á Ź l i v o s t).**

ČÁST TŘETÍ

Povinnosti k bližnímu.

Všichni lidé tvoří velikou rodinu, jejímž Otcem jest Bůh, a potřebují vzájemně své pomoci. Proto jsou povinni: 1. **vespolek se milovati;** 2. **práv svých šetřiti.** První povinnost nazýváme **povinností lásky,** druhou **povinností spravedlnosti.**

§ 37. Křesťanská láska k bližnímu.

Naším bližním je každý člověk. Každý člověk je nám blízký, protože má tutéž přirozenost jako my a je naším druhem a pomocníkem v pozemském životě.

Podle učení Kristova je každý člověk naším bratrem.

Podobenství o milosrdném Samaritánu.

Křesťan má milovati bližního pro Boha. Bůh miluje každého člověka. Každému člověku dal nesmrtelnou duši, která je obrazem božím, učinil jej svým dítkem, vykoupil jej krví Syna svého a chce, aby měl podíl na jeho blaženosti. Když si bližního vážíme pro tyto důkazy lásky boží, milujeme jej pro Boha.

Kdo miluje bližního pro Boha, pečuje především o jeho duši.

Ježíš Kristus přikázal, abychom milovali bližního jako sebe: „Milovati budeš bližního svého jako sebe sama.“ (Mat. 22, 39.)

Bližního milujeme jako sebe sama, když mu prokazujeme všechno, čeho sami právem můžeme žádati, a nečiníme mu to, co bychom sami rozumně neradi měli.

„Všechno tedy, co chcete, aby vám lidé činili, i vy činite jim.“ (Mat. 7, 12.) — „Čeho nechceš, aby od jiného dalo se tobě, hled', abys ty nečinil jinému.“ (Tob. 4, 16.)

Lásku k bližnímu prohlásil Spasitel za význačnou známku každého křesťana.

„Přikázání nové dávám vám, abyste se milovali vespolek, jako jsem já miloval vás... Po tom poznají všichni, že jste učedníci moji, budete-li míti lásku jedni k druhým.“ (Jan 13, 34. 35.)

Sv. Pavel dí: „Kdybych mluvil jazyky lidskými i andělskými, lásky však neměl, byl bych jako měď zvučící a jako zvonec znějící.“ (1. Kor. 13, 1.)

Ze slov Ježíše Krista o posledním soudu je patrné, že věčného spasení dojde jen ten, kdo měl opravdovou lásku k bližnímu.

Vlastnosti křesťanské lásky k bližnímu.

Láska k bližnímu má býti: 1. **opravdová**; 2. **účinná**; 3. **obecná**; 4. **dobře spořádaná**.

1. **Opravdová** jest naše láska k bližnímu, když s bližním cítíme a máme pro něho porozumění.

„Radujte se s radujícími a plačte s plačícími.“ (Řím. 12, 15.)

2. **Účinná** jest naše láska k bližnímu, jsme-li ochotni pomáhati těm, kteří naší pomoci potřebují. Všem potřebným nemůžeme ovšem poskytnouti pomoci, ale máme se aspoň za všechny modliti, jak nás tomu Spasitel učil.

Zvlášť účinná má býti naše láska k bližnímu, když se bližní octl v tísní. Tíseň bližního vzbuzuje v nitru dobrého člověka soucit a snahu pomoci mu. **Soucitná a účinná láska k bližnímu, který něčím trpí, nazývá se milosrdenství** (humanita). Projevuje se tělesnými a duchovními skutky milosrdenství.

K účinné lásce k bližnímu vybízí sv. Jan slovy: „Dítky, nemilujme slovem ani jazykem, ale skutkem a vpravdě.“ (1. Jan, 3, 18.)

3. Obecná jest naše láska k bližnímu, když milujeme všechny lidi, i nepřátele.

Nepřítelem nazýváme toho, kdo nám úmyslně ubližuje.

Lásku k nepřátelům ukládá Spasitel slovy: „Milujte nepřátele své, dobře číňte těm, kteří vás nenávidí, a modlete se za ty, kteří vás pronásledují a pomlouvají.“ (Mat. 5, 44.)

Nepřítele miluje:

- a) kdo jeho přednosti a zásluhy ochotně uznává;
- b) kdo proti němu nechová hněvu, nemstí se za bezprávi a jest ochoten odpustiti mu;
- c) kdo mu dobře činí a v nouzi pomáhá.

Je dovoleno dáti nepříteli najevo, že nás jeho jednání bolí, nebo se vyhnouti styku s ním, abychom se uchránili nové křivdy. Smíme také žádati, aby nepřítel napravil křivdu, kterou nám způsobil, na př. aby odvolal pomluvu, nahradil způsobenou škodu a j.

Odpouštění nepřátelům je jistě krásné a vznešené. Oč výše stojí ten, kdo odpustí nebo docela křivdu splatí dobrodiním, než ten, kdo zarytě trvá ve hněvu a myslí jen na to, jak by se nepříteli pomstil!

Mnohdy jest odpuštění nejlepší cestou k srdci toho, kdo nám ublížil. To připomínají slova Písma sv.: „Lační-li nepřítel tvůj, dej mu jísti, žízní-li, dej mu píti vodu, neboť tím uhlí žhavé shrneš mu na hlavu, Hospodin pak odplatí vše tobě.“ (Př. 25, 21—22.)

Nejkrásnějším vzorem lásky k nepřátelům jest Ježíš Kristus. Jeho příkladu následovali vždy dobří křesťané.

Josef egyptský, David, sv. Štěpán, sv. Václav.

»Jedná královsky, kdo odpouští,
když nejméně to očekáváme.«

S h a k e s p e a r e, Coriolanus V, 1.

»Nás víra učí odpouštět
a Bohu jedinému patří soud.«

V. V l č e k, Milada.

4. **Dobře spořádaná** jest naše láska k bližnímu, když dbáme těchto pravidel:

a) **Čím dokonalejší je bližní a čím úže je s námi spojen** (rodiče, příbuzní, přátelé, příslušníci téhož národa a církve), **tím více ho máme milovati.**

Přítelem nazýváme toho, s kým nás pojí vyšší láska, vyplývající ze vzájemné přichylnosti. Pravé a trvalé přátelství může býti jen mezi těmi, kteří se milují pro dobré vlastnosti. Dobří přátelé jsou k sobě upřímní, sdílejí své radosti i žalosti a ochotně si pomáhají.

„Přítel věrný je záštita mocná a kdo ho našel, našel poklad.“ (Sir. 6, 14.)

»Nic neskrývá přítel, je-li pravý.« (Sv. Augustin, O přátelství, hl. 23.)

»Není každý, kdo shovívá, přítelem, ani každý, kdo kárá, nepřítelem; lepší jsou rány přítele než ochotné polibky nepřítele.« (Sv. Augustin, List 48. Vincentiovi.)

b) **Čím větší je nouze bližního, tím větší je naše povinnost pomáhati mu.**

Jsme povinni obětovati nižší statek svůj, abychom zachránili vyšší statek bližního, na př. pohodlí nebo peníze, abychom mu zachránili život. **O b ě t o v a t i ž i v o t p r o b l i ž n í h o** není povinen, kdo k tomu není nějak zavázán. Vydá-li někdo v nebezpečí život, aby pomohl bližnímu, osvědčuje hrdinskou lásku k bližnímu.

c) **Není dovoleno dopustiti se hříchu, ani lehkého, abychom bližnímu pomohli.**

§ 38. Hříchy proti lásce k bližnímu.

Je to:

1. **Nenávist k bližnímu.** Kdo nenávidí bližního, raduje se ze

zla, které ho stihlo, přeje mu zlého a snaží se mu uškoditi. Písmo sv. praví: „Kdo nenávidí bratra svého, vražedník jest.“ (1. Jan 3, 15.)

Má-li někdo v ošklivosti hříchy nebo špatné vlastnosti bližního, nehřeší.

2. Závist. Závist neprospívá tomu, kdo se jí poddává. Olupuje o spokojenost a poškozují zdraví. „Závist a hněv ukracují život.“ (Sir. 30, 26.)

Vidíme-li na jiných skutečné přednosti, máme se snažiti, abychom se jim vyrovnali, ale nemáme jim záviděti. Nejvyšší statky pozemského života, t. j. milost posvěcující, ctnosti a zásluhy pro věčnost, může si získati každý. Jiné přednosti, na př. bohatství, společenské postavení a j., mají cenu jen dočasnou, proto jich není potřeba záviděti.

»Jak vzácnou je předností nezáviděti jinému přednosti.« (Sv. Bernard, Řeč 49. na Velepíseň.)

§ 39. Spravedlnost.

Spravedlnost jest ochota dávatí a nechávatí každému, co mu po právu patří.

Co komu po právu patří, stanoví zákon božský i zákony lidské. Každý člověk má za určitých podmínek právo na život, svobodu, majetek, dobré jméno a čest. Katolický křesťan má právo na milosti, které církev katolická věřícím uděluje.

Porušení práva nazývá se bezpráví.

Kdo vlastní vinou učinil bližnímu bezpráví, je povinen nahraditi mu způsobenou škodu, pokud může býti nahrazena. Není-li možno napravití škodu, neváže ani povinnost náhrady. Kdo na př. bližního zavraždil, nemůže mu vrátiti život, ale musí pozůstalým nahraditi hmotnou škodu, má-li k tomu prostředky.

Ve sv. zpovědi odpustí se bezpráví jen tehdy, má-li kající dobrou vůli napravití způsobenou škodu.

Povinnosti, jež ukládá láska a spravedlnost k bližnímu, týkají se: 1. těla a tělesného života bližního; 2. duše a duševních

statků bližního; 3. svobody bližního; 4. majetku bližního; 5. dobrého jména a cti bližního.

§ 40. Povinnosti k tělu a tělesnému životu bližního.

1. Život a zdraví bližního.

(Páté přikázání boží.)

Spravedlnost žádá, abychom neničili života a nepoškozovali zdraví bližního.

Zaměstnavatelé, zvláště majitelé továren, dolů a stavebních podniků, mají dbáti toho, aby životu a zdraví zaměstnanců nehrozilo při práci nebezpečí. Při dopravě osob, řízení automobilů, stavbě a opravě domů, výrobě třaskavin a střelbě jest potřebí zvláštní opatrnosti.

Láska k bližnímu žádá, abychom mu poskytlí pomoc, je-li ohrožen jeho život, na př. při požáru, povodni, úrazu nebo jiném neštěstí. Tato povinnost neváže, nelze-li bližnímu pomoci bez nebezpečí života nebo příliš velké vlastní škody.

Také lidem tělesně trpícím, na př. chudým, sirotkům, nemocným, slepým, hluchoněmým a zmrzačeným jsme povinni pomáhati. Tělesně trpících ujímají se dobročinné ústavy, spolky a řehole, na př. chudobince, sirotčince, ústavy pro slepé a hluchoněmé, katol. Charita, Vincentinum, spolky sv. Vincence, spolek bl. Anežky, Masarykova liga proti tuberkulose, Červený kříž, České srdce, Milosrdní bratři, Milosrdné sestry a j. Kdo může, má dobročinné ústavy a spolky podporovati nebo v dobročinných spolcích pracovati.

Kulturní státy pečují též o strádající, a to buď přímo, nebo prostřednictvím zemí, okresů a obcí. Budují chudobince, sirotčince, nemocnice, ozdravovny a jiné humanitní ústavy, udílejí podpory invalidům a nezaměstnaným, zřizují a podporují nemocenské, úrazové a starobní pojištění.

Spasitel přikazuje, abychom pomáhali trpícím bez rozdílu náboženství a národnosti, slibuje, že ani pohár vody podaný žíznivému nezůstane bez odměny, a poukazuje na to, že blaženosti věčné dosáhne jen ten, kdo pomáhá trpícím.

Hmotné příspěvky, kterými pomáháme strádajícím, nazýváme almužnou (v užším smyslu).

Almužnu dávati je povinen ten, kdo má více statků, než jich potřebuje. Statky pozemské jsou Tvůrcem určeny pro všechny lidi. Má-li jich někdo nadbytek, je povinen podporovati ty, kteří bez viny trpí nouzi. Bezcitnost majetných budí nespokojenost a podvrtné snahy.

Tobiáš napomínal svého syna: „Ze svého majetku dávej almužnu... Budeš-li míti mnoho, dávej mnoho, budeš-li míti málo, hled' i z mála rád udělovati.“ (Tob. 4, 7. 9.)

Almužnu máme dávati: 1. **opatrně**; 2. **bez vychloubání**; 3. **ochotně**; 4. **tak, aby chudý nebyl zahanben.**

„Když dáváš almužnu, ať nezví tvá levice, co činí pravice, aby byla almužna tvá ve skrytě, a Otec tvůj, který vidí ve skrytě, odplatí tobě.“ (Mat. 6, 3—4.)

„Veselého dárce miluje Bůh.“ (2. Kor. 9, 7.)

»Velikost almužny necení se podle darů, nýbrž podle smýšlení a ochoty dávajícího.« (Sv. Jan Zlat., Homilie 1. na list k Žid.)

Peníz chudé vdovy.

»Dej, co bys dáti chtěl, dřív nežli žádán jsi,
jen zpola dáno jest, co si kdo vyprosí.«

Rückert, Moudrost brahmínova; přel. Vl. Hornof.

Hříchy proti životu a zdraví bližního.

(Páté přikázání boží.)

1. Vražda.

Vraždy se dopouští, kdo neprávem a úmyslně bližního usmrcuje.

Vražda je hřích velmi těžký. Vrah ničí život bližního, vydává v nebezpečí jeho věčnou spásu a trhá násilně svazky, jež zavražděného poutaly s jinými osobami, kterým působí bolest a mnohdy i značnou škodu.

Nespravedlivě prolitá lidská krev volá podle slov Písma sv. k Bohu (hřích do nebe volající). „Hlas krve bratra tvého ze země volá ke mně. (1. Mojž. 4, 10.)

Nejčastější pohnutky vraždy jsou: touha po cizím majetku, závist a žárlivost, nenávist a touha po pomstě, snaha uniknouti neblahým následkům špatného činu.

Stát smí popraviti zločince, protože má právo trestati

těžké zločiny smrtí. Nikomu však není dovoleno usmrtiti člověka, který je nezhojitelně nemocen nebo smrtelně zraněn.

O d v r a ž d y j e s t r o z l i š o v a t i z a b í t í. Je to neoprávněné, ale nezamýšlené usmrcení bližního. Může býti buď zcela bez viny, nebo zaviněné neopatrností, neovládanou prchlivostí, nemírným požitím opojných nápojů a j.

K zabití dochází při dopravě, obsluze strojů, stavbách a opravách domů, výrobě výbušných látek, neopatrném zacházení se zbraní, v hádkách a rvačkách a j.

2. Souboj.

S o u b o j je smluvený zápas dvou osob životu nebezpečnou zbraní, konaný podle určitých pravidel. Vyrovnávají se jím soukromé spory.

Souboj je pozůstatek doby, kdy si někteří chtěli pomáhati k právu sami a kdy vládla domněnka, že Bůh musí ochrániti nevinného.

Kdo koná souboj, hřeší proti životu a zdraví svému i bližního.

Práv občanů hájí v kulturních státech soudy a vítězství v souboji nedokazuje, že vítěz je v právu.

C í r k e v s t í h á s o u b o j p ř í s n ý m i t r e s t y. Ti, kdo souboj konají, k souboji vyzývají nebo vyzvání přijímají, jsou vyloučeni z církve. V tentýž trest upadají svědkové, diváci, kteří se dostavili, aby souboji přihlíželi, a ti, kteří při souboji jakkoliv pomáhají nebo mu nebrání, když mohou. Těm, kdož v souboji padli nebo po zranění v souboji zemřeli, neprojevivše lítosti, nepřísluší církevní pohřeb.

Státními zákony je souboj skoro všude zakázán.

3. Poškození zdraví bližního.

Zdraví bližního poškozujeme, kdo jej zraňuje, týrá, prací přetěžuje, zarmucuje, kdo prodává škodlivé nebo zkažené potraviny a nápoje.

Kdo poškodil zdraví bližního tak, že mu z toho vzešla velká škoda, dopustil se těžkého hříchu.

Zničiti život nebo poškoditi zdraví bližního je dovoleno v nutné sebeobraně, t. j. tehdy, když člověk nemůže jinak ochrániti neprávem napadený statek.

Brániti se násilím je dovoleno: 1. b y l - l i n ě k d o n a -

páden neprávem; 2. nelze-li ohrožený statek ochrániti jinak, na př. křikem, útekem, cestou práva; 3. je-li možno napadený statek ochrániti násilím. Život, zdraví, mravní čistotu, svobodu a majetek je dovoleno brániti násilím, nikoli však dobré jméno a čest.

Útočníku není dovoleno ublížiti více, než je třeba k odražení jeho útoku. Také škoda, která se mu působí, nesmí býti daleko větší než škoda, kterou chce způsobiti on. Není proto dovoleno usmrtiti zloděje, který neohrožuje život a nekrade statek nutný k zachování života.

Bližního proti nespravedlivému útoku chrániti jsme povinni jen tehdy, lze-li mu pomoci bez veliké vlastní škody.

Kdo úmyslně nebo vlastní vinou bližního usmrtil, je povinen nahraditi pozůstalým škodu, která jim z jeho činu vzešla. Doporučuje se, aby se za usmrceného modlil a konal dobré skutky s úmyslem prospěti jeho duši. Kdo bližního poškodil na zdraví, musí mu nahraditi léčení a škodu, kterou utrpěl.

2. Mravní čistota bližního.

(Šesté přikázání boží.)

Láska k bližnímu žádá, abychom mu pomáhali zachovati si mravní čistotu a nesváděli jej ke hříchům proti čistotě.

Bližnímu pomáháme zachovati si mravní čistotu dobrým příkladem, poučováním a napomínáním.

Ke hříchům proti čistotě bližního svádí, kdo nosí neslušný šat, nemravně mluví a jedná, nemravně knihy píše, vydává, prodává a půjčuje, nemravné obrazy maluje, vystavuje a prodává, neslušné zábavy a představení pořádá nebo bližního přímo ke hříchům proti čistotě pobádá.

Kdo svádí bližního vědomě ke hříchům proti čistotě, dopouští se těžkého hříchu.

3. Mrtvé tělo bližního.

Z lásky k bližnímu jsme povinni zemřelé s úctou pohřbívat.

Křesťané pohřbívali již od počátku zemřelé do země. Pobádala je k tomu vzpomínka na pohřeb Ježíše Krista, Panny Marie, apoštolů a mučedníků. V hrobě se tělo rozpadá v prach

cestou přirozenou a nenásilnou. Uložení mrtvého těla do země má též krásný smysl obrazný. Jako símě vložené do země propadá zdánlivě hnilobě, ale brzy z něho vypučí nová rostlina, tak bude lidské tělo, jež se v zemi rozpadá, obnoveno při vzkříšení.

Církev katolická ukládá i nyní svým členům, aby se dávali pohřbívati do země. Spalování mrtvol věřícím zakazuje, protože se přičí křesťanskému obyčeji a bylo šířeno z odporu proti církvi a jejímu učení.

Tomu, kdo nařídil, aby jeho tělo bylo spáleno, nepřísluší církevní pohřeb.

Důvody uváděné pro spalování mrtvol jsou bezvýznamné. Spálení mrtvoly není jistě krásnější než uložení do země. Vzpomínku na zemřelého neposílí popel uložený v příbytku, který časem zevšední a může býti i pohozen, když příbuzní zemřelého již nežijí. Příbytek není vhodným místem pro uchovávání tělesných pozůstatků zemřelých. Pohřbené tělo nestává se kořistí červů, protože se ukládá do hlubší vrstvy země, kde červi nejsou.

Námitka, že mrtvoly otravují vody a působí nakažlivé nemoci, byla předními lékařskými odborníky prohlášena za neodůvodněnou.

Je-li mrtvola spálena, nelze již zjistiti, zda na zemřelém nebyl spáchán zločin.

Pohřeb jest vypravití důstojně, ale bez přílišné nádhery, která zemřelému neprospěje. Větší cenu než nádhera při pohřbu má zbožná modlitba, oběť mše sv. a dobré skutky, konané s úmyslem prospěti duši zemřelého. Chování těch, kteří se účastní pohřbu, má býti vážné. Žádá toho úcta k mrtvému tělu i posvátnost úkonu.

Pitvání mrtvol k vědeckým a soudním účelům je dovoleno.

§ 41. Povinnosti k duši a duševním statkům bližního.

Láska k bližnímu žádá, abychom pečovali o duši a duševní statky bližního. To činíme, když jej vedeme k dobrému: 1. **poučováním**, 2. **dobrym příkladem**, 3. **bratrským napomínáním**.

1. **Bližního poučuje**, kdo mu vštěpuje náboženské, mravní a jiné potřebné vědomosti nebo mu pomáhá, aby si je mohl

osvojiti (vyučování a dobrá výchova mládeže, poučování a udílení dobrých rad, hlásání slova božího, šíření a půjčování dobrých knih, podporování misíí a j.).

2. Dobrý příklad dává, kdo dobře mluví a jedná. Dobrý příklad má veliký význam, protože lidé rádi konají to, co vidí u jiných. Čím vyšší má kdo postavení, tím větší má povinnost předcházeti dobrým příkladem. Spasitel pobádá k dobrému příkladu slovy: „Tak svěť vaše světlo před lidmi, ať vidí skutky vaše dobré a velebí Otce vašeho, jenž jest v nebesích. (Mat. 5, 16.)

»Lidé mají raději příklady než slova, protože mluvití je snadno, vykonati nesnadno.« (L a c t a n t i u s, O božském učení IV, 23.)

3. Bratrského napomenutí je potřebí těm, kteří zhřešili nebo jsou v nebezpečí hříchu.

Napomínati jsou povinni především rodiče a představení. Také sourozenci, spolužáci, přátelé a známí mají se vzájemně upozorňovati na své chyby nebo na nebezpečí hříchu.

Napomínati máme nejprve soukromě, bez zahanbení chybujícího a s láskou. Napomínaný musí viděti, že nám nejde o jeho zahanbení, nýbrž napravení.

Teprve když soukromé napomenutí neprospělo, smíme chybujícího pokárati veřejně nebo oznámiti jeho provinění těm, kdo jsou povinni postarati se o nápravu, na př. rodičům, představeným. Tento postup při bratrském napomínání doporučil sám Spasitel. (Mat. 18, 15—17.) Některá provinění musí býti ohlášena úřadu.

»Chceš napomenouti bratra? Učiň to skromně a laskavě.« (Sv. Ř e h o ř N a z., Řeč 2.)

K dobrému vedou bližní také ti, kdo se starají o sirotky, zanedbanou mládež, mladistvé osoby zaměstnané ve městech, kdo pracují v náboženských a vzdělávacích sdruženích a spolcích, pořádají duchovní cvičení, bojují proti tomu, co podrývá náboženství a mravnost, a p.

Hříchy proti duši a duševním statkům
bližního.

(Páté přikázání boží.)

Proti duši a duševním statkům bližního hřeší:

1. kdo bližnímu vštěpuje nesprávné náboženské a mravní názory nebo mu brání osvojit si potřebné náboženské, mravní a jiné vědomosti;

Tohoto hříchu se dopouštějí rodiče, kteří nedbají o náležitou výchovu dětí nebo jim brání v návštěvě služeb božích a náboženského vyučování, a všichni ti, kdo slovem nebo tiskem rozvracejí náboženství a mravnost.

2. kdo bližního svádí ke hříchu;

3. kdo bližnímu dává pohoršení;

P o h o r š e n í d á v á, kdo mluví a jedná tak, že může bližního svést ke hříchu.

Pohoršení bližního je buď o p r a v d u d a n é, vzniklo-li ze špatného slova nebo skutku, nebo v z a t é, má-li příčinu v tom, kdo se pohoršuje.

P o h o r š e n í v z a t é vyplývá buď z n e v ě d o m o s t i, pohoršuje-li se někdo nad jednáním bližního, které pokládá neprávem za hříšné, nebo ze š p a t n o s t i, pohoršuje-li se někdo nad dobrým jednáním bližního, protože sám je špatný. Tak se pohoršovali farizeové, když se Kristus nevyhýbal hříšníkům (p o h o r š e n í f a r i z e j s k é).

Pohoršuje-li se někdo pro svou nevědomost, máme jej poučiti, pohoršování nad dobrým jednáním není třeba dbáti.

J a k v á ť n á je p o v i n n o s t n e p o h o r š o v a t i j i n ý c h, ukazují slova Kristova: „Kdo by pohoršil jednoho z maličkých těchto, kteří ve mne věří, tomu bylo by lépe, aby kámen mlýnský zavěšen byl na hrdlo jeho a pohroužen byl do hlubokosti mořské. Běda světu pro pohoršení... běda člověku tomu, skrze něhož pohoršení přichází.“ (Mat. 18, 6. 7.)

4. kdo bližnímu při hříchu pomáhá nebo jeho hřích zatajuje a skrývá;

Kdo bližního ke hříchu svádí, vědomě pohoršuje nebo mu při hříchu pomáhá, nehřeší jen proti lásce k bližnímu, nýbrž i proti té ctnosti, které se hřích bližního přičí, na př. proti pravdomluvnosti, svádí-li bližního ke lži.

5. kdo nenapomene chybuujícího, když k tomu je povinen.

Kdo bližnímu vštípl nesprávné názory nebo jej svedl ke hříchu, není sice povinen nahraditi škodu, kterou snad bližnímu

způsobil, ale má se přičinit, aby jej vhodným poučením a dobrým příkladem od špatných názorů nebo od hříšného jednání odvrátil.

§ 42. Povinnosti k osobní svobodě bližního.

Osobně svoboden je člověk tehdy, může-li v mezích zákona jednati podle své vůle.

Osobní svoboda jest omezena zákonem božím a zákony lidskými, které ukazují, jak má člověk jednati, aby neškodil sobě nebo jiným.

Spravedlnost žádá, abychom šetřili svobody bližního a nečinili mu neprávem násilí.

Kdo jinému brání, aby nejednal špatně, nebo ho přidržuje k dobrému jednání, neomezuje jeho svobodu, nýbrž odvrací ho od zneužívání svobody.

Hříchy proti svobodě bližního.

1. Otroctví.

Učení Kristovo o rovnosti všech lidí jako dítek božích zasadilo starověkému otroctví smrtelnou ránu. V duchu učení Kristova viděl křesťan i v otroku svého bratra. Již sv. Pavel ujal se otroka Onesima, který uprchl svému pánu Filemonovi, zvláštním listem, ve kterém Filemona prosí, aby Onesimovi odpustil a přijal ho jako bratra v Kristu.

Na církevních sněmech bylo učiněno více než 300 usnesení ve prospěch otroků. K vykupování křesťanských otroků byly ve středověku založeny řády Nejsv. Trojice a P. Marie. Řád Nejsv. Trojice vydal na vykupování otroků na 5 miliard zl. franků. Mnozí členové tohoto řádů (asi 7000) dali se sami do otroctví, aby z něho vysvobodili jiné. Ještě papež Lev XIII. zastal se r. 1888 okružním listem afrických otroků, prodávaných hojně do Ameriky. Velikých zásluh o odstranění otroctví v Africe dobyl si kardinál Lavignerie (čti: lavižří — † 1892).

V kulturních státech je otroctví zakázáno.

2. Nespravedlivé omezování svobody bližního, na př. vězněním, únosem, vyhrožováním a j.

Kdo bližního v jeho svobodě neprávem omezil, musí mu vrátiti svobodu a nahraditi způsobenou škodu.

§ 43. Povinnosti k majetku bližního.

(Sedmé a desáté přikázání boží.)

Spravedlnost nám ukládá, abychom majetku bližního šetřili a bližnímu to, co mu patří, dávali nebo odevzdávali.

Proti spravedlnosti hřeší, kdo bližnímu nespravedlivě škodí na majetku.

Hříchy proti majetku bližního.

Hříchy proti majetku bližního jsou: 1. **krádež a loupež**; 2. **podvod**; 3. **lichva**; 4. **zpronevěra**; 5. **podvodný úpadek**; 6. **nespravedlivé poškozování cizího majetku**; 7. **nespravedlivé zadržování cizího majetku**.

1. **Krádeží** hřeší, kdo potají a neprávem cizí majetek bere.

Krádež je těžkým hříchem, vezme-li se bližnímu tolik, kolik potřebuje k denní výživě.

Krádeže se nedopouští, kdo ve svrchované nouzi bližnímu odejme to, čeho nutně potřebuje, aby sobě nebo jinému zachránil život. Ve svrchované nouzi je totiž každý člověk povinen dáti bližnímu to, čeho potřebuje k zachování života.

Krádeží nehřeší také ten, kdo se tajně odškodní, t. j. kdo si z majetku bližního tajně vezme to, co mu právem náleží, na př. zadržanou mzdu.

Tajně se odškodniti je dovoleno: 1. není-li o dluhu nebo pohledávce pochybností; 2. není-li možno domoci se práva jiným způsobem; 3. není-li nebezpečí, že dlužník zaplatí dvakrát; 4. nepadne-li na někoho podezření z krádeže.

Ani dítky nemají práva osvojiti si bez dovolení rodičů něco z rodinného majetku.

Krádež věci posvátné nebo věci, která je majetkem posvátného místa, na př. kostela, nazývá se **svatokrádež**.

Loupeží se nazývá krádež spojená s násilím nebo vyhrožováním.

Krádež rozvrací bezpečný a klidný život ve společnosti. Zlodějem každý opovrhuje, protože chce bez práce užívatí toho, co jiní vydobyli. Písmo sv. praví: „Ani zloději... ani lupiči neobdrží království nebeského.“ (1. Kor. 6, 10.)

2. Podvodem hřeší, kdo si klamem nebo lstí přisvojuje cizí majetek.

Podvodu se dopouští: 1. kdo padělá peníze, listiny, potraviny a nápoje; 2. kdo dává špatnou míru a váhu; 3. kdo zamlčuje podstatné vady zboží; 4. kdo prodává věci bezcenné jako hodnotné; 5. kdo vyžaduje za práci větší mzdy, než zasluhuje; 6. kdo lže, křivě svědčí nebo jiné ke křivému svědectví svádí, aby si osvojil cizí majetek.

3. Lichvou hřeší, kdo bližní zjištně vykořisťuje.

Lichvy se dopouští: 1. kdo žádá z půjčky nespravedlivých úroků; 2. kdo zboží a potraviny umělým způsobem zdražuje nad skutečnou cenu, na př. tím, že je skupuje ve velkém rozsahu, aby je později, až jich bude nedostatek, prodal za cenu daleko vyšší; 3. kdo nouze bližního využívá k svému obohacení, t. j. kdo člověku postavenému v nouzi něco prodává za cenu příliš vysokou, nebo od něho kupuje za cenu příliš nízkou.

4. Zpronevěry (defraudace) se dopouští, kdo si přivlastňuje svěřené peníze nebo věci.

5. Podvodným úpadkem se prohřešuje, kdo při úpadku skrývá část majetku, která má připadnouti věřitelům, nebo předstírá dluhy, kterých nemá.

6. Nespravedlivým poškozováním cizího majetku hřeší:

1. kdo povinnou práci zanedbává nebo špatně koná;
2. kdo bližního nepoctivým způsobem, na př. pomluvou, nactiutrháním, prodáváním zboží pod cenou, v živnosti poškozují;
3. kdo cizí majetek ničí nebo poškozují tím, že zakládá nebo neopatrností zaviňuje požár, ničí nebo poškozují budovy, nábytek, šat, stromy, osení, trávu, bez dovolení loví ryby nebo zvěř a j.

7. Nespravedlivým užíváním cizího majetku se prohřešuje:

1. kdo věcí nalezených, vypůjčených nebo svěřených nevrací;

Kdo našel ztracenou věc a nezná jejího majitele, má nález do 8 dnů ohlásiti. Nálezce má právo žádati 10% ceny nalezené věci. Činí-li odměna již 2000 Kčs, vyměří se ze zbytku jen 5%. Výlohy spojené s uschováním věci hradí majitel.

2. kdo neplatí včas, co je povinen platiti, na př. dluhy, splátky, mzdu;

3. kdo porušuje ochranné značky (patenty) nebo autorské právo, t. j. kdo bez oprávnění vyrábí nebo prodává to, co je chráněno patentem, a kdo vydává, překládá nebo provozuje bez svolení autora jeho díla.

Na hříších proti majetku bližního se stává **spoluvinným**:

1. kdo poroučí, radí nebo pomáhá škoditi bližnímu na majetku;

2. kdo nespravedlivý majetek přijímá, kupuje nebo přechovává;

3. kdo ke hříchům proti cizímu majetku mlčí nebo jim nebrání, ač by je vyjeviti nebo jim zabrániti mohl a měl.

P o v i n n o s t n á h r a d y.

Kdo bližnímu nespravedlivě uškodil na majetku, je povinen: 1. **navrátiti cizí majetek**; 2. **nahraditi způsobenou škodu**.

Kdo ví, že věc, kterou drží, patří jinému, na př. zloděj, musí ji navrátiti majiteli nebo zaplatiti její plnou cenu. Mimo to musí majiteli odevzdati všecken užitek, který měl bez vlastního přičinění z jeho majetku, a nahraditi škodu, kterou majitel utrpěl odcizením své věci. Smí však žádati, aby mu bylo nahrazeno vydání, které měl se zachováním cizí věci, na př. vydání na výživu odcizeného zvířete.

Kdo neví, že věc, kterou drží, patří jinému, a nabyl jí bezplatně, je povinen vydati majiteli jeho věc a užitek, který z ní měl bez vlastního přičinění. Nemá-li již cizí věci, nahradí jen to, oč se jí bez vlastního přičinění obohatil. Škodu, která vznikla majiteli odcizením jeho věci, není povinen nahraditi. Koupil-li někdo nevědomky odcizenou věc, je povinen vydati ji jen tehdy, byl-li majitelem o ni požádán, pokud zákon nestanoví, že si ji může ponechat.

Kdo způsobil bližnímu škodu na majetku, je povinen k náhradě, vznikla-li jeho vinou, t. j. byla-li způsobena úmyslně nebo nedostatečnou opatrností. Kdo poškodil cizí majetek bez viny, je povinen nahraditi škodu jen tehdy, byl-li k tomu soudem odsouzen.

Bylo-li při odcizení nebo poškození majetku zúčastněno více osob, nahradí tímto pořadem:

1. kdo cizí majetek nebo peníze zaň stržené drží nebo spotřeboval;

2. kdo škodu způsobiti rozkázal;

3. kdo rozkaz vykonal;

4. všichni, kdo k poškození bližního nějak přispěli nebo poškození nezamezili a nevyjevili, když k tomu byli povinni. Každý z nich je povinen nahraditi všechno, když tak neučinil někdo z těch, kteří před ním byli k tomu povinni.

Nemůže-li někdo navrátiti nebo nahraditi všechno, má navrátiti nebo nahraditi aspoň to, co může. Nelze-li majitele nebo poškozeného vypátrati, jest povinnou částku věnovati chudým nebo na dobročinné účely.

Povinnost náhrady přestává:

1. n a v ž d y, když se poškozený náhrady zřekl;

2. n a č a s, nemůže-li ten, kdo je k náhradě povinen, buď vůbec nahraditi, nebo byla-li by náhrada spojena s příliš velkou škodou, na př. se ztrátou postavení, nebezpečím života a pod.

Nemůže-li dlužník zaplatiti všem věřitelům, může jim postoupiti svůj majetek, aby se oň rozdělili (úpadek), nebo se s nimi dohodnouti o tom, co jim zaplatí (vyrovnání).

Nabyli-li dlužník zase takového majetku, že může věřitelům zaplatiti, je k tomu ve svědomí vázán, jestliže se věřitelé svých nároků nezřekli.

Láska k bližnímu žádá, abychom bližního ve snaze opatřiti si potřebný majetek podporovali a majetku jeho, je-li třeba, proti poškozování chránili.

§ 44. Povinnosti k dobrému jménu a cti bližního.

(O s m é p ř i k á z á n í b o ž í.)

Spravedlnost nám ukládá, abychom dbali dobrého jména a cti svých bližních, t. j. abychom o těch, kteří mravně žijí a plní

povinnosti svého stavu, dobře smýšleli, příznivě mluvili a ve styku s nimi dávali najevo, že si jich vážíme.

Projevy uznání a úcty jsou těm, kteří si toho zasluhují, pobídkou k dalšímu dobrému životu a svědomitému plnění povinností.

Hříchy proti dobrému jménu a cti bližního.

Hříchy proti dobrému jménu a cti bližního jsou: 1. **křivé podezřívání**; 2. **opovážlivé posuzování**; 3. **pomluva**; 4. **nactiutrhání**; 5. **donášení**; 6. **tupení**.

1. **Křivě podezírá**, kdo bez dostatečného důvodu připouští domněnku, že se bližní dopustil hříchu nebo že nemá potřebných dobrých vlastností.

Kdo ze závažných důvodů má proti někomu podezření, nedopouští se hříchu.

„Láska nemyslí o zlém.“ (1. Kor. 13, 5.)

2. **Opovážlivě posuzuje**, kdo bez dostatečného důvodu pokládá za jisté, že se bližní dopustil hříchu nebo že nemá potřebných dobrých vlastností.

Farizeové, přátelé Jobovi, obyvatelé ostrova Malty.

Je-li zcela jisté, že se bližní dopustil hříchu, smíme jej podle toho posuzovati, ale vždy s láskou a shovívavostí. Kdo přihlíží k okolnostem, za kterých bližní zhřešil, pozná nejednou, že vina nebyla jen na něm, ale i na jiných, a nesoudí příliš přísně. Dobře je též pamatovati na vlastní hříchy a slabosti, které jsou někdy větší než ty, jež odsuzujeme na bližních.

„Nesud'te, abyste nebyli souzeni... Pročpak vidíš třísku v oku bratra svého a trámu ve svém oku nepozoruješ?“ (Mat. 7, 1. 3.)

3. **Pomluvou hřeší**, kdo o bližním chyby vymýšlí nebo jeho skutečné chyby zveličuje.

Pomluvač nehřeší jen proti dobrému jménu a cti bližního, ale také proti pravdě.

Farizeové pomlouvali Krista, pohané křesťany.

Mnoho zla působí zvláště pomluva šířená **t i s k e m**.

»Pomluva je horší bezbožnost než zjevné loupežnictví.« (Sv. **F r a n t i š e k S a l**.)

4. **Nactiutrháním hřeší**, kdo skrytou chybu bližního bez příčiny vyjevuje.

Chybu bližního smíme vyjevit, když je toho potřeba k nápravě chybuujícího nebo k odvrácení nějakého zla.

Josef egyptský oznámil otci hříchy bratří, aby se jich dále nedopouštěli. Spasitel odhaloval hříchy farizeů a zákoníků, aby lid před nimi varoval.

Vyjevujeme-li chybu bližního, máme to učiniti tak, abychom mu příliš neublížili nebo nepoškodili čest těch, kteří za jeho provinění nemohou, na př. čest rodiny a stavu.

Je-li chyba bližního již známa, smíme o ní mluvit.

Písmo sv. varuje před nactiutrhaním slovy: „Slyšel-lis slovo proti bližnímu svému, ať s tebou umře.“ (Sir. 19, 10.)

Kdo pomlouvá m r t v é nebo jim na cti utrhá, dopouští se zvlášť ošklivého hříchu, protože se nemohou hájiti. Píše-li někdo o osobách zemřelých, má dbáti jak pravdy, tak lásky k bližnímu.

V pomluvě a nactiutrhaní má p o d í l i ten, kdo osoby, jež pomlouvají nebo na cti utrhají, se zalíbením poslouchá nebo je svými poznámkami a strojeným obdivem přímo pobádá, aby v pomlouvání a nactiutrhaní pokračovaly.

»Kdyby nebylo posluchače, nebylo by pomluvače.«

5. Zvláštním druhem nactiutrhaní je donášení a udavačství.

D o n á š e n í m hřeší, kdo bez potřeby někomu vyjeví, co nepříznivého jiný o něm řekl, aby oba znepřátelil, u d a v a č s t v í m, kdo bez potřeby oznamuje provinění bližních představeným nebo úřadům.

K pomluvě, nactiutrhaní, donášení a udavačství volí někteří lidé n e p o d e p s a n é (anonymní) d o p i s y.

6. Tupením bližního hřeší, kdo jej zneuctívá v jeho přítomnosti. Tupiti lze slovy, na př. nadávkami, nebo skutky, na př. hanlivými posunký a obrazy, udeřením, naplitím a j.

T u p e n í o b r a z u nebo **z n a k u** směřuje proti těm, které obraz nebo znak představuje.

„Kdo by řekl bratru svému „rácha“, propadne veleradě, a kdo by řekl „blázne“, propadne pekelnému ohni.“ (Mat. 5, 22.)

Výtky, domluvy nebo hanlivá slova rodičů a představených nejsou hříchy proti dobrému jménu a cti.

Kdo slovy nebo skutky poškodil dobré jméno a čest bližního, je povinen postarati se o nápravu.

Kdo bližního pomluvil, musí pomluvu odvolati. Kdo bližnímu na cti utrhal, nemůže odvolati, protože by lhal, ale musí chybu bližního omluviti a poukázati na jeho dobré vlastnosti. Totéž musí učiniti, kdo se provinil donášením a udavačstvím.

Kdo pomluvu nebo nactiutrhání rozšířil tiskem, musí bližního ospravedlniti toutéž cestou.

Kdo bližního potupil, musí vysloviti politování nad svým jednáním a poprositi za odpuštění.

Utrpěl-li bližní hříchy proti jeho dobrému jménu a cti hmotnou škodu, musí mu býti nahrazena.

Hříchy proti dobrému jménu a cti se n e s n a d n o n a p r a v u j í. Nepříznivá slova o bližním se rozlétnou a lidé jim snadno uvěří. I když jsou odvolána nebo vyvážena pochvalou bližního, není jisto, zda se o tom všichni dovedí a zda tomu uvěří. Proto máme, když o bližním soudíme a mluvíme, pamatovati na slova Kristova: „Všechno tedy, co chcete, aby vám lidé činili, i vy činite jim.“ (Mat. 7, 12.)

Sv. A u g u s t i n († 430) dal nad svůj stůl připevniti nápis:

»Kdo ostřím slov rád jiných ohlodává žití,
ten věz, já u stolu že svého nežádám ho míti.«

»Dobré jméno,
můj drahý pane, u muže i ženy
jest jejich duší klenot nejdražší:
kdo ukradne mi měsíc, krade tretku;
— — — — —
— — — — — však ten,
kdo ošálí mne o mé dobré jméno,
mi vezme to, čím nezbohatne on,
a bez čeho jsem věru ubožák.«

S h a k e s p e a r e, Othello III, 3.

Láska k bližnímu žádá, abychom se ho proti nespravedlivým útokům na dobré jméno a čest ujímali, jeho chyby mírně posuzovali a jeho přednosti a zásluhy ochotně uznávali.

§ 45. Ctnosti společenského styku.

1. Skromnost ve vystupování.

S k r o m n ý ve vystupování je ten, kdo se jednoduše šatí, prostě mluví a nežádá pro sebe zvláštní pozornosti.

»Skromnost svědčí o moudrosti.« (Sv. A u g u s t i n, Řeč 85. na Velepíseň.)

Podobenství o pozvaných na svatbu.

»Chvály hodnota se kalí,
když ten, kdo chválen, sama sebe chválí.«

S h a k e s p e a r e, Troilus a Kressida I, 3.

Skromnosti se přičí **strojenost v řeči a chování, výstřednost v šatě a snaha býti všude v popředí a upozorňovati na sebe.**

2. Způsobnost a vlídnost.

Z p ů s o b n ý je ten, kdo se slušně chová.

V l í d n ý je ten, kdo se v řeči varuje všeho, co by jiné uráželo nebo jim bez příčiny působilo zármutek.

Způsobnosti a vlídnosti se přičí jednak **patolízalství a lichocením**, t. j. snaha získávati si přízeň ponižováním sebe a lživou chválou, jednak **nezpůsobnost a hrubost.**

3. Uctivost.

U c t i v ý je ten, kdo vzdává představeným a osobám, které si toho zasluhují, povinnou úctu.

Úcty zasluhuje též **s t á ř í**. Práce, zásluhy, zkušenosti a přetrpěné bolesti činí starého člověka hodným úcty.

Ke starým lidem máme býti pozorní, jejich názory a rady máme s úctou vyslechnouti, k jejich slabostem máme býti shovívaví. Činí-li si někdo posměch ze starého člověka, je to známka hrubosti a bezcitnosti.

Písmo sv. praví: „Před zešedivělou hlavou povstaň a cti osobu starcovu.“ (3. Mojž. 19, 32.)

Úctu ke stáří ukládali již mnozí pohanští národové jako přísnou povinnost. Když při olympijských hrách viděli spartští jinoši starce, který marně hledal místo, povstali a všichni mu své místo nabízeli.

4. Vděčnost.

V d ě č n ý je ten, kdo si váží prokázaných dobrodiní, na dobrodince nezapomíná a vhodným způsobem se mu odvděčuje.

Vděční máme býti po Bohu zvláště rodičům, učitelům

a všem, kteří nám něco dobrého prokázali. Písmo sv. žádá, abychom byli vděční i služebníkům. (Sir. 7, 20.)

Vděčnost pobádá k dobročinnosti a posiluje vzájemnou lásku.

Opakem vděčnosti je **nevďěk**. Nevďěk bolí toho, kdo dobrodiní prokázal, a svědčí o nepěkné povaze toho, kdo dobrodiní přijal.

Jidáš, Brutus.

5. Tichost a mírumilovnost.

Tichý je ten, kdo potlačuje nezřízený hněv a touhu po pomstě.

Kristus doporučuje tichost slovy: „Učte se ode mne, neboť jsem tichý a pokorný srdcem.“ (Mat. 11, 29.)

»Buď shovívavý, protože jiní shovávali tobě. Byl-lis vždy dobrý, měl slitování, byl-lis někdy špatný, pamatuj na to; a kdo je vždy dobrý?« (Sv. Augustin, O ovcích, hl. 5.)

Tichostí se nerozumí **lhostejnost** ke **špatnému jednání bližních**. Špatné jednání musíme odsuzovati a podle možnosti zamezovati.

Opakem tichosti je **neovládaná prchlivost**.

Mírumilovný nebo **pokojný** je ten, kdo se snaží žít s bližními v pokoji a míru.

Sv. Václav.

Mírumilovnosti se přičí **hašteřivost** a **svárlivost**.

6. Pravdomluvnost. (O smé přikázání boží.)

Pravdomluvný je ten, kdo mluví tak, jak myslí.

Pravdomluvnost je podmínkou vzájemné důvěry, bez níž by společenský život nebyl možný. Proto si pravdomluvného člověka každý váží, lhářem opovrhuje.

Spasitel přikazuje pravdomluvnost slovy: „Řeč vaše budiž: „ano, ano“, „ne, ne“.“ (Mat. 5, 37.) Sv. Pavel napomíná křesťany: „Odložte lež, mluvte pravdu jeden každý s bližním svým.“ (Ef. 4, 25.)

»Není křesťanem, kdo se bojí zemřít za pravdu.« (Sv. Cyril Jer., List Aug. o zázracích sv. Jeronyma.)

»Jediné pravda osvobodí, spasí a očistí.« (Sv. Bernard, Řeč 2. na 1. neděli po okt. Zjevení Páně.)

»Mým majetkem je poctivost a pravda:
 ty ztratím-li, pak budu s nepřáteli
 vítězství slaviti sám nad sebou,
 neb bez těch ctností nemohu se ctíti.«

Shakespeare, Král Jindřich VIII., V, 1.

Říkatí vědomě něco nepravdivého není nikdy dovoleno; nejsme však povinni sdělovati s každým vše, co víme, co si myslíme a co chceme. Netáží-li se ti, jimž jsme povinni říci plnou pravdu (rodiče, učitelé, zpovědník, soudce a j.), smíme z vážných důvodů dáti vyhýbavou nebo neurčitou odpověď. Takovou odpověď smí dáti zvláště ten, kdo nemůže mlčeti k otázce, ale nemůže také říci vše, co ví, protože by porušil jinou povinnost, na př. úřední tajemství, poškodil tazatele, na př. nemocného, nebo způsobil škodu sobě, na př. prozrazením vynálezu.

Mlčeti o tom, co víme, jsme povinni tehdy, váže-li nás tajemství.

Rozeznáváme tajemství: 1. přirozené; 2. svěřené; 3. úřední; 4. listovní; 5. zpovědní.

1. Tajemství přirozené váže toho, kdo náhodou zvěděl to, co má zůstat utajeno, na př. skrytou chybu bližního, neduh, který tají, a j.

2. Tajemství svěřené váže toho, kdo se zavázal, že neprozradí, co mu bylo svěřeno.

3. Tajemství úřední je to, ke kterému se výslovně nebo mlčky zavazuje, kdo nastupuje na určitý úřad nebo volí určitý stav. Tímto tajemstvím jsou na př. vázáni soudcové, advokáti, lékaři, státníci, tajemníci, velitelé, telegrafní úředníci a j.

4. Tajemství listovní zapovídá zachycovati, otvírati a čísti cizí dopisy. Otvírání dopisů oprávněnými osobami není porušením listovního tajemství. Rodiče smějí na př. otvírati dopisy nedospělých dětí, vychovatelé dopisy svěřenců, státní moc ze závažných důvodů dopisy občanů.

5. Tajemství zpovědní váže zpovědníka. Zpovědník nesmí vyzraditi, co slyšel ve zpovědi, ani tehdy, hrozí-li mu nebezpečí života.

Sv. Jan Nepomucký, bl. Jan Sarkander.

Tajemství přirozené a svěřené smíme nebo musíme odhaliti, žádá-li toho zájem vlastní nebo jiných osob, na př. abychom pomohli nevinně trpícímu, odvrátili od sebe nebo od jiných velikou škodu, musíme-li vydati svědectví u soudu a p.

Úřední tajemství smí úřední osoba prozraditi jen tehdy, byla-li výslovně úřední mlčelivosti zproštěna.

Pravdomluvnosti se přičí:

a) **Lež.**

Lží se prohřešuje, kdo vědomě jinak mluví, než myslí.

Podle účelu rozeznáváme lež **žertovnou**, **úslužnou** a **zlomyslnou**.

Lež žertovná není hříchem, lze-li okamžitě poznati, že ten, kdo ji pronáší, chce pouze bavit. Jinak je každá lež hříchem. Lže-li někdo ve věci důležité, nebo působí-li lží bližnímu značnou škodu, dopouští se hříchu těžkého.

Mnoho útrap a někdy i značnou škodu hmotnou působí zvláště lež zlomyslná (pomluva).

Lživá výpověď před soudem nazývá se **křivé svědectví**. Křivé svědectví je zpravidla **těžkým hříchem**, protože ohrožuje právo a spravedlnost.

Lež snižuje člověka a připravuje ho o důvěru a úctu. Čestný člověk neutíká se ke lži ani tehdy, když chybil a má vytrpěti trest. Chyba upřímně doznaná je z polovice odpuštěna. Lež zlomyslná svědčí o zlé povaze.

Kde se lidé obelhávají, tam mizí vzájemná důvěra a vznikají spory.

Písmo sv. zavrhuje lež osmým přikázáním. Četné výroky Písma sv. ukazují, jak ošklivá a škodlivá je lež. „Ohavností jsou Hospodinu rty lživé.“ (Př. 12, 22.) — „Ohyzdnou skvrnou jest na člověku lež.“ (Sir. 20, 26.) — „Ústa lživá zabíjejí duši.“ (Moudr. 1, 11.)

Lidová přísloví prohlašují o lháři, že je schopen i jiných hříchů (kdo lže, ten krade), že ztrácí důvěru (kdo jednou lhal, tomu se po druhé nevěří) a že si lží trvale nepomůže (lež má krátké nohy, daleko neujde).

b) Přetvářka a pokrytectví.

P ř e t v á ř k o u se prohřešuje, kdo se tváří jiným, než skutečně jest.

Přetvářka je lež v chování. Přetváří se, kdo pohledy, pláčem, smíchem nebo posunkem předstírá, co není v jeho nitru.

P o k r y t e c t v í m hřeší, kdo se tváří zbožným, ač v jeho duši pravé zbožnosti není.

Spasitel odsuzoval často přetvářku a pokrytectví farizeů.

7. Věrnost.

V ě r n ý je ten, kdo plní, co slíbil.

Čestný člověk snaží se vždy plnit, k čemu se zavázal daným slovem nebo tím, že vstoupil do určitého stavu. Kdo neplní, co slíbil nebo na sebe vzal, nemůže žádati, aby si ho lidé vážili.

I pro společnost má věrnost veliký význam. Lidé by si nemohli důvěřovati, kdyby neplnili, co slíbili nebo k čemu se zavázali.

S l i b n e v á ž e, byla-li slíbená věc nedovolená nebo nelze-li slibu z vážných důvodů, na př. pro chorobu, ztrátu majetku a j., dostáti.

„Jako oblakové a vítr, po nichž nenásleduje déšť, je člověk chlubitivý, který neplní, co slíbil.“ (Př. 25, 14.)

»Kdo mnoho slibuje, málo plní.«

ČÁST ČTVRTÁ

Povinnosti, které plynou ze života v rodině, státu a církvi.

§ 46. Rodina.

Rodina je základ společnosti. Má-li společnost prospívat, musí být život rodinný dobře uspořádán.

Z rodinného života plynou povinnosti: 1. **manželů k sobě**; 2. **rodičů k dětem**; 3. **dětí k rodičům**; 4. **zaměstnavatelů ke služebníkům a služebníků k zaměstnavatelům**.

1. P o v i n n o s t i m a n ž e l ů.

Ježíš Kristus povýšil křesťanské manželství na svátost a prohlásil je za svazek nerozlučitelný. „Co Bůh spojil, člověk nerozlučuj.“ (Mat. 19, 6.)

Platně uzavřené manželství je podle božského a církevního zákona nerozlučitelné, i když občanský zákon rozlukou připouští.

Rozlučováním manželství trpí děti a mnohdy i žena. Mimo to působí rozluka neblaze na život rodinný a společenský. Lze-li manželství rozloučiti, podrývá se tím ochota manželů nésti trpělivě různé potíže manželského života a odpouštěti si vzájemně chyby a slabosti. Mezi rodinami rozloučených manželů vzniká zpravidla nepřátelství.

M a n ž e l é jsou povinni:

1. žíti ve svornosti, lásce a manželské věrnosti, dokud je smrt nerozloučí;

2. sdíleti své radosti a bolesti, vzájemně si pomáhati a podporovati se v dobrém křesťanském životě.

Hlavou rodiny je muž. Tento poměr plyne z přirozené povahy muže a ženy.

Sv. Pavel vybízí muže: „Muži, milujte manželky své, jakož i Kristus miloval církev.“ (Ef. 5, 25.) — Ženám připomíná týž apoštol: „Ženy, buďtež poddány mužům.“ (Ef. 5, 22.)

Svatá rodina nazaretská.

2. P o v i n n o s t i r o d i č ů k d ě t e m.

R o d i č e jsou povinni:

1. pečovati o život a zdraví dětí;

2. vésti je slovem i příkladem k dobrému křesťanskému životu;

3. chrániti je všeho, co by na ně špatně působilo, na př. špatné společnosti, špatné četby, špatných zábav;

4. starati se o to, aby děti nabyly potřebného vzdělání a připravily se řádně na budoucí povolání.

P é č i r o d i č ů o d ě t i n a z ý v á m e **výchovou dětí.** Dobrá výchova dětí má veliký význam nejen pro ně, ale i pro národ a celou lidskou společnost. Podle toho, jak byli jednotlivci od rodičů vychováni, utváří se náboženský, mravní a společenský život národů, států a celého lidstva.

Největší vliv na povahu dítěte má matka.

Příklad matčin působí na dítě v útlém věku nejmocněji. Proto jsou dobré matky požehnáním pro děti i celé národy.

Rodiče mají právo děti trestati. Tresty musí býti voleny rozumně podle povahy a provinění dětí a nesmějí ohrožovati jejich zdraví nebo život.

3. P o v i n n o s t i d ě t í k r o d i č ů m.

(Č t v r t é p ř i k á z á n í b o ž í.)

Rodiče zastupují u dětí místo boží a jsou po Bohu jejich největší dobrodinci. Proto jsou děti povinny: 1. **rodiče ctíti**; 2. **rodiče milovati**; 3. **rodičů poslouchati**.

1. **Děti ctí rodiče**, když si jich váží (pro jejich práce, oběti, dobré vlastnosti), uctivě se k nim chovají (jsou k nim laskavé a zdvořilé) a s úctou o nich mluví.

Otec a matka jsou každému dobrému dítěti osoby posvátné, proto je má v úctě, i když mají slabosti a chyby, nebo menší vzdělání a nižší společenské postavení.

P r o t i ú c t ě k r o d i č ů m s e d ě t i p r o h ř e š u j í, když rodiči pohrdají, hrubě se k nim chovají, neuctivě o nich mluví, jejich chyby odhalují a za ně se stydí.

Písmo sv. pobádá děti slovy i příklady, aby rodiče ctily, a varuje před neúctou k rodičům. „Skutkem i slovem a se vši trpělivostí cti otce svého, aby se sneslo na tebe požehnání od něho a požehnání jeho na konec zůstalo.“ (Sir. 3, 9. 10.) — „Měj v úctě svou matku po všechny dny jejího života.“ (Tob. 4, 3.) — „Kdo zasadí ránu otci svému nebo matce své, smrtí ať zemře.“ (2. Mojž. 21, 15.)

Chám, Josef egyptský.

2. **L á s k a k r o d i č ů m** je cit dětem vrozený, který se posiluje vzpomínkou na obětavou lásku rodičů, jež nemá sobě rovné.

»Za vlast, pravdu, lásku k lidem, světu,
co mne k písni budí, za to vše,
za dědictví krásných snů a vzletů,
za památku muže poctivce,
za otcovskou převelikou lásku,
za oběti, za nadějí zmar,
za hruď zemdlenou a v čele vrásku —
přijmi, otče můj, ten skrovný dar!

Za tu píseň, již's mne uspávala,
za ty kyvy prosté kolíbký,
za ten křížek, jímž's mi žehnávala,
za ty tiché, vroucí polibky,
za ty dobré oči plné lásky,
za mateřských ctností řídký zjev,
za líc ubledlou a v ní ty vrásky —
přijmi, matičko, můj chudý zpěv!«

Sv. Čech, Věnování k první sbírce básní.

Děti opravdově rodiče milují, když jim dobrého přejí, radost působí, v chudobě a v nemoci jim pomáhají, jejich slabosti a chyby trpělivě snášejí a za ně se modlí.

Proti lásce k rodičům se děti prohřešují, když na rodiče nevraží, jim zlého přejí, je zarmucují a hněvají, v potřebách jim nepomáhají a za ně se nemodlí.

„Synu, ujmi se ve stáří otce svého a nezarmuť ho za celý život jeho. Zeslábne-li mu rozum, měj slitování a nepohrdej jím..., neboť milosrdenství s otcem nebude v zapomenutí.“ (Sir. 3, 14. 15.) — „Možno ti dobře činiti jim (rodičům), jako činili oni tobě?“ (Sir. 7, 30.) — „Kdo by proklínal otce svého nebo matku, smrtí ať zemře.“ (2. Mojž. 21, 17.)

Kristus Pán staral se, umíraje na kříži, o svou matku.

»V žádném slunci není tolik jasu,
květů tolik v žádné lučině,
v žádném poli tolik zlatých klasů,
co je lásky v srdci matčině.«

Václ. Křofa, Matčino srdce.

3. Děti poslouchají rodičů, když jednají podle jejich rozkazů, napomenutí a rad.

Poslušnost k rodičům je podmínkou dobré výchovy dětí a jejich šťastné budoucnosti.

Nedbají-li děti rozkazů, napomínání a výstrah rodičů, dopouštějí se hříchu, propadají špatnostem a vydávají se v nebezpečí, že budou za to mnoho trpěti.

Jen tehdy nesmějí děti rodičů poslechnouti, jestliže rodiče přikazují nebo radí něco hříšného. „Poslouchati sluší více Boha než lidí.“ (Sk. ap. 5, 29.)

Když dítě dosáhlo samostatného postavení a opustilo dům

rodičů, nemusí sice rodičů poslouchati, ale dobře činí, když se i potom v důležitých věcech s rodiči radí a dbá jejich pokynů a rad.

Písmo sv. napomíná: „Dítky, poslouchajte svých rodičů ve všem, neboť to jest milé Pánu.“ (Kol. 3, 20.) Ježíš Kristus, Syn boží, byl poddán své matce a svému pěstounu.

Dětem, které povinnosti k rodičům svědomitě plní, slíbil Bůh v tomto životě ochranu a požehnání, v budoucím pak věčnou blaženost.

„Cti otce svého a matku svou, abys dlouho živ byl a dobře ti bylo na zemi.“

„Požehnání otcovo utvrzuje domy synů.“ (Sir. 3, 11.)

O dětech, které povinností k rodičům nedbají, praví Písmo sv.: „Zlořečen, kdo nectí otce svého neb matky své. A veškeren lid řekne: Amen (tak jest).“ (5. Mojž. 27, 16.)

Zástupci rodičů jsou pěstouni, poručníci, učitelé a mistři. Pěstouni zastupují úplně místo rodičů, ostatní jsou pomocníci rodičů.

Zástupci rodičů mají míti na zřeteli tělesné i duševní blaho dětí jim svěřených.

K pěstounům mají děti tytéž povinnosti jako k rodičům. Ostatní zástupce rodičů mají ctíti a poslouchati jejich rozkazů, napomenutí a rad.

Učitelé konají cennou práci v zájmu rodičů a dětí. Práci učitelů žáci usnadňují, jsou-li pozorní, pilní a poslušní.

4. Povinnosti zaměstnavatelů a služebníků.

Zaměstnavatelé jsou povinni: 1. služebníky spravedlivě za práci odměňovati a práci nepřetěžovati; 2. v nemoci se o ně svědomitě starati; 3. dopřáti jim času k plnění náboženských a jiných důležitých povinností; 4. bdíti nad jejich mravním životem a dávat jim dobrý příklad; 5. vlídně a laskavě s nimi jednati.

Porozumění pro postavení a práci služebných osob, účast v jejich práci a laskavé jednání s nimi usnadňuje jim jejich službu a pobádá je k svědomitému plnění povinností.

Nejedná podle učení Kristova, kdo se nad služebné osoby vyvyšuje, jejich práci podceňuje a hrubě se k nim chová.

„Páni, prokazujte služebníkům, co jest spravedlivé a slušné, vědouce, že také vy máte Pána na nebi.“ (Kol. 4, 1.) — „Máš-li služebníka věrného, budiž tobě jako duše tvá a jako s bratrem s ním nakládej.“ (Sir. 33, 31.)

Služebníci jsou povinni: 1. konati svědomitě uložené práce; 2. majetku zaměstnavatelů šetřiti; 3. jsou-li jim svěřeny děti, pečlivě se o ně starati; 4. uctivě se k zaměstnavatelům chovati a cti jejich šetřiti.

Písmo sv. napomíná služebníky: „Služebníci, poslouchajte ve všem pánů tělesných, sloužíce ne na oko jako ti, kteří se chtějí zalíbiti lidem, nýbrž v prostnosti srdce, bojíce se Boha.“ (Kol. 3, 22.)

Podobný poměr jako mezi zaměstnavatelem a služebníkem je mezi zaměstnavatelem a dělníkem.

Zaměstnavatelé mají dávati dělníkům spravedlivou mzdu a laskavě s nimi jednati. Mimo to má býti dělníkům zajištěna výživa v nezaviněné nezaměstnanosti, v nemoci a ve stáří. V nemoci a při úrazu má býti postaráno též o jejich léčení.

„Hoden jest dělník mzdy své.“ (Luk. 10, 7.)

Zadržování spravedlivé mzdy dělníkům volá k Bohu (hřích do nebe volající). „Hle, zadržaná mzda dělníků, kteří požali pole vaše, křičí od vás a volání těch, kteří žali, vešlo v uši Pána zástupů.“ (Jak. 5, 4.)

Dělníci mají konati svědomitě uložené práce, šetřiti majetku zaměstnavatelů a uctivě se k zaměstnavatelům chovati.

Pokud to druh práce připouští, mají dělníci právo na nedělní a sváteční klid.

Podmínky pracovní mají býti takové, aby nehrozilo nebezpečí životu, zdraví a mravnosti dělníků.

To, co bylo uvedeno o zaměstnavatelích a dělnících, platí obdobně o zaměstnavatelích a zaměstnancích vůbec.

§ 47. Stát.

Stát má býti spravedlivě vybudován a spravedlivě řízen. To je první podmínka jeho trvání a rozvoje.

„Spravedlnost jest základem říší.“ (Sv. Augustin.)

Úkolem státu jest pečovati o pozemské blaho občanů. K tomu cíli vydává stát zákony, bdí nad jejich prováděním a zachováváním, zřizuje a udržuje různé úřady, ústavy a podniky.

1. P o v i n n o s t i s t á t u.

Hlavní povinnosti státu jsou: 1. **pečovati o samostatnost a pokojný rozvoj státu;** 2. **pečovati o pořádek a chrániti práv občanů;** 3. **chrániti náboženství a mravnost;** 4. **pečovati o vzdělání;** 5. **chrániti život a zdraví občanů;** 6. **podporovati hmotný blahobyt.**

1. P é č e o s a m o s t a t n o s t a p o k o j n ý r o z v o j s t á t u.

K ochraně samostatnosti a pokojného rozvoje uzavírají státy **smlouvy a udržují brannou moc.**

Protože **válka** uvaluje na lidstvo nezměrné útrapy, mají se jí státy chrániti.

Na konferenci v San Francisku dohodly se r. 1945 **S p o j e n é n á r o d y**, že nepřipustí výbojné války. Spory mezi státy mají se v budoucnosti řešiti vzájemnou dohodou nebo před mezinárodním soudem, opřeným o spojeneckou brannou moc.

Válka je dovolena jen tehdy, je-li nutnou sebeobranou, t. j. nelze-li stát jinak ochrániti proti nepřátelům, kteří ohrožují jeho trvání nebo celistvost.

Ani ve válce není dovoleno to, co je samo o sobě hříchem, na př. lež, podvod, utiskování a pobíjení bezbranných. O zbraních, kterých se smí ve válce užívat, rozhoduje mezinárodní právo.

O raněné pečují společnosti **Červeného kříže**. Č e r v e n ý k ř í ž vyvíjí i v míru záslužnou činnost. Bojuje proti nemocem, poučuje lid o zdravém životě, buduje první pomoc při úrazech a náhlém onemocnění, vychovává ošetřovatelky, zakládá dětské zdravotní osady a j.

Červený kříž byl založen r. 1864 zásluhou Jindř. Dunanta (čti Dynanta) a Gust. Moyniera. Podnět k vybudování této mezinárodní organisace dala válka Rakouska se Sardinií a Francií r. 1859. Dunanta dojal mocně pohled na zabláčená a zkrvavená těla padlých vojáků a na raněné, trpící nejen zraněním, ale i hladem a žízní; proto usiloval o založení společnosti, která by pečovala o raněné. V organisaci Červeného kříže je přes 15 milionů mládeže a československý dorost Červeného kříže zajistil si v ní svou činností čestné místo.

Učení Ježíše Krista vede jednotlivce i národy k pokojnému životu. Spory a války vyrůstají tam, kde lidé nedbají spravedlnosti a lásky.

2. Péče o pořádek a ochrana práv občanů.

K ochraně pořádku a práv občanů vydává stát **zákony**, zřizuje **úřady** a **vydržuje bezpečnostní orgány** (policii, četnictvo).

Stát má právo i povinnost trestati ty, kteří se provinili proti zákonům. Účelem trestu je napravit chybu, odčinit bezprávi, odstrašiti od špatností a chrániti statky občanů. Nebezpečné zločince, zvláště vrahy a velezrádce, smí stát trestati i smrtí, je-li jejich vina bezpečně prokázána.

Soudcové mají souditi spravedlivě, **obhájcové** nemají svých svěřenců hájiti nedovolenými prostředky.

3. Ochrana náboženství a mravnosti.

Náboženství je drahocenný statek člověka. Ukazuje cestu k věčnému spasení a zároveň člověka pobádá a posiluje, aby konal dobro a varoval se hříchu. Upadá-li náboženství, upadá i mravnost. Protože náboženství vede k dobrému a odvrací od zlého, **má veliký význam i pro stát.** Přispívá ke spořádanému a pokojnému životu občanů.

»Náboženství a mravnost jsou nezbytné opory veřejného blahobytu. Není přítelem vlasti, kdo podkopává tyto mohutné pilíře lidského blaha... Rozum a zkušenost dokazují, že mravnost nemůže v národě trvati bez náboženství.« (Washington, Přípis na rozloučenou.)

Stát nemá připustiti, aby náboženství bylo zlehčováno nebo tupeno, a má podporovati náboženskou výchovu mládeže.

Mravnost je podmínkou trvání a rozvoje státu. Je-li mravnost rozvrácena, musí stát upadati. Proto má stát pečovati o to, aby se mládeži dostávalo dobré mravní výchovy, a potla-

čovati všechno, co mravnost podrývá (nemravný tisk, vystavování nemravných obrazů, nemravná představení v divadlech a biografech, zábavní podniky, které ohrožují mravnost, a j.).

4. P é č e o v z d ě l á n í.

Tuto povinnost plní stát tím, že **zřizuje různé druhy škol** a podporuje ty, kteří s jeho souhlasem školy zřizují.

Stát může žádati, aby si každý občan osvojil všeobecné vzdělání (povinná návštěva obecných škol), a může též stanovit, jaké vzdělání musí mít ten, kdo chce zastávat určitý úřad nebo působiti v určitém povolání.

Účinnou podporu má stát poskytovat vědě a umění.

5. O c h r a n a ž i v o t a a z d r a v í o b ě a n ů.

Stát má především dbáti toho, aby se **lidé nemocní mohli léčiti**. To činí, když zřizuje nemocnice, ozdravovny a ústavy pro choré.

Mimo to má stát činiti potřebná opatření, aby se **nešířily nakažlivé nemoci**, a vykonávat zdravotní dozor nad byty a pracovními místnostmi.

Léčení v nemoci nebo při úrazu usnadňuje **nemocenské a úrazové pojištění**, kterému má stát věnovati náležitou péči.

Prodej lihovin, jedů, zbraní a třaskavin má býti řízen tak, aby zneužívání těchto věcí bylo co nejvíce omezeno.

6. P o d p o r a h m o t n ě h o b l a h o b y t u.

Stát má pečovat o to, aby si **občané mohli poctivou prací zajistiti přiměřený blahobyt**. Proto má podporovati zemědělství, výrobu a obchod, pečovat o odborné vzdělání, dopravní prostředky, vývoz a dovoz. Má též přihlížeti k tomu, aby **pracující dostávali spravedlivou mzdu**.

Je-li více osob bez vlastní viny **nezaměstnáno**, má jim stát poskytnouti práci nebo podporu.

K povinnostem státu patří též **péče o sirotky a práce neschopné nebo staré chudé lidi** (chudinská péče, starobní a penzijní pojištění, podporování invalidů, zřizování nebo podporování sirotčinců, chudobinců a jiných dobročinných ústavů).

Aby stát mohl uvedeným povinností dostáti, p o t ř e b u j e p ř í j m ů. Opatřuje si je hlavně různými **daněmi, cly a d á v k a m i**. P ř í m é d a n ě jest vyměřovati spravedlivě podle majetku a příjmů občanů. N e p ř í m é d a n ě, které postihují chudého stejně jako bohatého, nemají býti příliš veliké.

2. P o v i n n o s t i o b ě a n ů.

Všichni občané jsou povinni:

1. býti věrni státu a podporovati jeho spravedlivé zájmy;

H ř í c h e m proti této povinnosti je **vzpouřa, velezrada, pobuřování a vše, co ohrožuje bezpečnost státu.**

Velezrady se dopouští, kdo činí úklady proti pravoplatnému zřízení, celistvosti a moci státu. Velezrada je hřích těžký, protože ohrožuje bezpečnost a mnohdy i život občanů.

2. míti úctu k pravoplatným zákonům a svědomitě se jimi řídit;

Kde není úcty k zákonům, tam není pořádku a spokojenosti. Proto napomíná Písmo sv.: „Každý budiž vyšší moci poddán, neboť není moci leč od Boha... Kdo se vyšší moci protiví, zřízení božímu se protiví.“ (Řím. 13, 1.)

Katolický křesťan nesmí konati to, co se přičí zákonu božímu nebo církevnímu, i kdyby to zákon státní dovoľoval (občanský sňatek, rozluka manželství, spalování mrtvol, osvobozování od náboženského vyučování a j.).

3. míti v úctě hlavu státu a všechny představitele státní moci.

„Komu bázeň, tomu bázeň, komu čest, tomu čest.“ (Řím. 13, 7.)

Proti této povinnosti se p r o h ř e š u j e, **kdo hlavu státu, vládu a úřady zlehčuje, tupí nebo proti nim pobuřuje.**

Kromě těchto povinností mohou míti **někteří občané** ještě jiné povinnosti. Jsou to hlavně:

1. povinnost platiti přímé daně nebo dávky;

Aby daně nebo dávky mohly býti spravedlivě vyměřeny, jsou občané, kteří jim podléhají, povinni přiznati poctivě majetek a příjmy.

2. povinnost svědčiti před soudem nebo souditi v porotních soudech;

Kdo byl povolán za svědka, má vydati svědectví podle pravdy, aby soud mohl vynésti spravedlivý rozsudek.

3. povinnost vojenská;

4. povinnost voličská.

Voliti jsou povinni všichni občané, kteří jsou k volbě oprávněni. Voliči rozhodují svými hlasy o správě a osudech státu, proto mají voliti jen takové osoby nebo strany, od nichž lze očekávat, že budou mít na zřeteli dobro státu a všech vrstev obyvatelstva. Katolický křesťan nesmí voliti osoby nebo strany, které se staví nepřátelsky proti církvi a jejímu učení.

§ 48. **Láska k vlasti a národu.**

Vlastí nazýváme zemi, ve které jsme se narodili a vyrůstali. Je to zpravidla země, ve které bydlí národ, k němuž příslušíme.

Lásku k vlasti osvědčujeme tím, že pečujeme o její rozkvět, šetříme jejích krás a chráníme cenné památky minulosti.

Národ je skupina lidí, které spojují rodové a kulturní svazky.

Drahocenným statkem národním jest **jazyk**.

Jazyk je sice především dorozumívacím prostředkem, ale mimo to je zpravidla též pojítkem lidí, kteří tvoří jeden národ. Proto má mateřský jazyk pro život národa veliký význam.

Každý národ má právo užívatí svého jazyka a pěstovatí jej.

Lásku k národu osvědčuje:

1. kdo je věrný svému národu a mateřskému jazyku;

Národ a mateřskou řeč zapíratí je nečestné a hříšné. Lidové přísloví praví: „Kdo se za svůj jazyk stydí, hoden potupy všech lidí.“

2. kdo dbá o to, aby se národ zachoval a prospíval.

Podmínkou trvání a rozvoje národa je **náboženství, mravnost, vzdělání, poctivá práce a svornost**. Kde není lásky k těmto statkům, tam není pravé lásky k národu. City, slova a oslavy nedostačují.

Vzorem lásky k vlasti a národu je sám Ježíš Kristus. Ačkoliv přišel, aby celý svět spasil, přece miloval rodnou zemi a měl zájem o národ, z něhož vyšel.

Biblické vzory lásky k vlasti a národu: Jakub, Josef, Mojžíš, Judit, Ester, Machabejští.

K příslušníkům jiných národů máme býti spravedliví a laskaví. Pohrdati někým pro jeho národnost je nerozumné a hříšné. I když milujeme národ svůj, nesmíme zapomínati, že všichni lidé tvoří jednu velikou rodinu a že si svou prací vespolek pomáhají.

»Ať projdeš svět, chlad zamrazí tě všady,
nechť krásnější tam vše — jen tady bratry máš,
vzít musíš je, jak jsou, jich ctnosti i jich vady,
i v jejich slabostech rys rodný poznáváš.
Jsi poutem s nimi spjat, jež tkala vyšší ruka.
Tvůj los je s nimi žít, jich cítit ples i muka.«

Sv. Čech.

§ 49. Církev.

1. Úkol církve.

Ježíš Kristus založil církev, aby vedla lidi k věčnému spasení. K tomu cíli odevzdal jí svůj trojí úřad: učitelský, kněžský a královský nebo pastýřský.

Učitelský úřad vykonává církev tím, že učení, které jí Ježíš Kristus odevzdal, neporušené zachovává, hlásá a vykládá.

Kněžský úřad vykonává církev tím, že koná oběť mše sv., uděluje svátosti, žehná, světí a za všechny lidi se modlí.

Královský nebo pastýřský úřad vykonává církev tím, že věřící přidržuje k životu podle víry, dává zákony a přikázání, soudí a trestá.

2. Povinnosti věřících.

Věřící jsou povinni:

1. osvědčovati věrnost a lásku k církvi;

To činí, když netoliko v církvi trvají, ale i s církví cítí, jejích zájmů hájí a usilují o to, aby náboženský život mohutněl

a církev se šířila (život podle víry, prohlubování náboženského vzdělání, náboženská výchova mládeže, podporování dobrého tisku, misijní činnosti a j.).

»Nemůže míti Boha za otce, kdo nemá církev za matku.« (Sv. Cyprián, O jednotě církve, hl. 6.)

O p a k e m věrnosti a lásky k církvi je lhostejnost k církvi a jejím zájmům, církvi nepřátelské smýšlení a pomlouvání nebo hanobení církve.

2. zachovávatí církevní zákony a přikázání;

Z á k o n y c í r k e v n í přidržují věřící k životu podle víry a zapovídají to, co od víry a dobrého křesťanského života odvrací, na př. četbu a rozšiřování knih, které jsou nebezpečny víře nebo dobrým mravům, účast ve spolcích, které brojí proti církvi nebo ohrožují křesťanský mrav a veřejný pořádek.

3. míti v úctě církevní představené: sv. Otce, biskupy a kněze.

Proti této povinnosti hřeší, kdo církevní představené zlehčuje, pomlouvá a proti nim pobuřuje. I tu platí slova Kristova: „Pročpak vidíš třísku v oku bratra svého a trámu ve svém oku nepozoruješ? Pokrytče, vyvrz nejprve trám z oka svého.“ (Mat. 7, 3. 5.)

§ 50. Poměr člověka k přírodě.

Celá příroda je dílem božím. Zrcadlí se v ní moc, moudrost, krása a dobrotivost boží. Proto máme přírodu milovati.

Člověk ušlechtilého citu má porozumění pro rostlinu i pro zvíře. Neničí zbytečně rostlin a ty, které pěstuje, pečlivě ošetřuje. Netýrá zvířat, a když je musí zabíjeti, dbá toho, aby zbytečně netrpěla. O zvířata, která chová, se pečlivě stará. „Ví zbožný o potřebách dobytka svého, ale srdce bezbožných jest ukrutné.“ (Př. 12, 10.)

Sv. František z Assisi.

DODATEK

O posledních věcech člověka.

Vzpomínka na poslední věci nás pobádá, abychom konali dobro a varovali se hříchu. Písmo sv. praví: „Ve všech skutcích svých pamatuj na poslední své věci, a na věky nezhřešíš.“ (Sir. 7, 40.)

P o s l e d n í v ě c i člověka jsou: smrt, soud, peklo, nebe.

O s m r t i.

Smrt je odloučení duše od těla.

Jisté je, že všichni zemřeme, neboť „uloženo jest všem lidem zemřít“ (Žid. 9, 27); nevíme však, kdy, kde a jak zemřeme.

Protože neznáme hodinu smrti, máme býti stále na smrt připraveni. „Bděte tedy, neboť nevíte dne ani hodiny.“ (Mat. 25, 13.) — Podobenství o moudrých a nemoudrých pannách.

Na smrt je připraven, kdo žije v posvěcující milosti.

Podobenství o královské svatbě.

Spravedliví nemusí se báti smrti, protože „spravedliví na věky jsou živi a v Hospodinu jest odplata jejich.“ (Moudr. 5, 16.) — Zato „smrt hříšníků jest hrozná“. (Ž. 33, 22.)

O s o u d u.

S o u d je dvojitý: 1. **soukromý** nebo **tajný** a 2. **obecný** nebo **veřejný**.

Soud soukromý koná se nad duší hned po jejím odloučení od těla. Bůh osvíti duši, aby jasně poznala, že se jí dostává toho, co si zasloužila.

Podobenství o boháči a Lazarovi.

Po soudu soukromém odchází duše buď do očiště, nebo do pekla, nebo do nebe.

Soud obecný bude se konati na konci světa po vzkříšení těl nad veškerým lidstvem. Soud obecný nazývá se též soud **poslední**, protože po něm nebude již následovati žádný jiný soud. Tímto soudem budou uzavřeny dějiny lidstva.

Soud obecný bude konati Ježíš Kristus jako Spasitel světa. „A tu se ukáže znamení Syna člověka na nebi; i budou kvíleti tehdy všechna pokolení země a uzří Syna člověka přicházeti v oblacích nebeských s mocí a slávou velikou.“ (Mat. 24, 30.)

Soud obecný bude se konati z těchto důvodů:

1. aby se celému světu ukázala boží moc, spravedlnost, láska a moudrost;
2. aby Ježíš Kristus byl ode všech lidí uznán a oslaven;
3. aby spravedliví došli zasloužené cti a hříšníci zaslouženého zahanbení.

Každý člověk bude souzen z celého svého života: ze všech svých myšlenek a žádostí, slov a skutků, jakož i z toho, co dobrého konati opominul.

O o č i s t c i.

Očistec je místo, kde duše trpí časné tresty za hříchy, za které v pozemském životě dosti neučinily.

Do očistce přicházejí duše těch, kteří zemřeli v posvěcující milosti, ale nevytrpěli dosud časných trestů za své hříchy.

Duše v očistci trpí:

1. nesmírnou bolest, která plyne z toho, že jejich touha patřiti na Boha se dosud nesplnila;
2. různé tresty, které jim spravedlnost boží přisoudila.

Tresty v očistci nejsou u všech duší stejné.

Duším v očistci můžeme a máme pomáhati obětí mše sv., modlitbou a jinými dobrými skutky. „Svatá a spasitelná jest myšlenka za mrtvé se modliti, aby hříchů zproštění byli.“ (2. Mach. 12, 46.)

Očistec přestane po posledním soudu.

O p e k l e.

Peklo je místo, kde zavržení trpí věčné tresty.

Do pekla přijde ten, kdo ve smrtelném hříchu zemřel.

Zavržení trpí tyto tresty:

1. jsou navždy vyloučeni z oblažujícího patření na Boha;

„Odejděte ode mne, zlořečení, do ohně věčného.“ (Mat. 25, 41.)

2. trpí nesmírné muky pekelným ohněm, výčitkami svědomí, úzkostí, opuštěností a zoufalstvím;

„Lépe je tobě vejíti do života bezrukému, než abys maje obě ruce odešel do pekla v oheň neuhasitelný, kde červ jejich neumírá a oheň nehasne. (Mar. 9, 42—43.)

3. všechno to trpí bez naděje na vysvobození.

Že tresty zavržených jsou věčné, víme:

1. z jasných výroků Ježíše Krista a apoštolů;

„Půjdou tito (zavržení) do trápení věčného.“ (Mat. 25, 46.) — „Kterí neznají Boha a kteří neposlouchají evangelia Pána našeho Ježíše Krista, budou potrestáni záhubou věčnou.“ (2. Thess. 1, 8. 9.)

2. z ustavičného učení církve.

„Ti, kteří dobře činili, půjdou do života věčného, ti, kteří zle činili, do ohně věčného.“ (Vyznání víry sv. Athanasia.)

Zavržení nebudou trpěti stejně. Čím větší byla vina, tím větší bude trest.

Zavrženým nelze pomoci.

Vzpomínka na věčné tresty hříšníků nás pobádá, abychom se hříchů, zvláště těžkých, varovali a za spáchané hříchy pokání činili.

O nebi.

Nebe je místo, kde andělé a svatí požívají věčné blaženosti.

Do nebe přijde, kdo v milosti posvěcující zemřel a za hříchy, které snad spáchal, dosti učinil.

Radosti vyvolených v nebi jsou:

1. patří na Boha „tváří v tvář“, t. j. poznávají jej přímo a milují jej;

„Nyní patříme skrze zrcadlo v záhadě, ale tehda tváří v tvář; nyní poznávám zčásti, ale tehda poznám úplně, jakož i úplně poznán jsem.“ (1. Kor. 13, 12.)

2. požívají úplné a nepomíjející blaženosti, která plyne z patření na Boha a lásky k Bohu;

„Ani oko nevidělo, ani ucho neslyšelo, ani na srdce lidské nevstoupilo, co připravil Bůh těm, kteří ho milují.“ (1. Kor. 2, 9.)

3. jsou zproštěni navždy každého i sebe-menšího zla.

„Bůh setře všelikou slzu s očí jejich a smrti nebude již; ani zármutku, ani křiku, ani bolesti nebude již, neboť první věci pominuly. (Zj. 21, 4.)

Blaženost nebeská nebude u všech stejná. Čím více dobrého kdo vykonal, tím větší přijme odplatu. „Kdo rozsévá skoupě, skoupě též bude žíti, a kdo rozsévá v požehnání, v požehnání též žíti bude.“ (2. Kor. 9, 6.)

Vzpomínka na věčnou blaženost nás pobádá: 1. abychom nedávali statkům pozemským přednost před spásou duše; 2. abychom bojovali zmužile proti hříchu; 3. abychom trpělivě snášeli útrapy pozemského života.

VZBUZENÍ TŘÍ BOŽSKÝCH CTNOSTÍ

(Odpustky 7 let a 7 kvadragen po každé. Odpustky tyto nejsou vázány na určitá slova.)

V z b u z e n í v í r y.

Věřím v Tebe, pravý, ve třech osobách jediný Bože, Otče, Synu a Duše svatý, jenž jsi všechno stvořil, všechno zachováváš a řídíš, jenž dobré odměňuješ a zlé trestáš. Věřím, že Syn boží se vtělil, aby nás svou smrtí na kříži vykoupil, a že Duch svatý milostí svou nás posvěcuje. Věřím a vyznávám všechno, co jsi, ó Bože, zjevil a skrze církev katolickou k věření předkládáš. Tomu všemu věřím, protože jsi, ó Bože, pravda sama, a proto ani se mýlit, ani klamati nemůžeš. V této víře chci žít a umřít. Ó Bože, rozmnož víru mou!

V z b u z e n í n a d ě j e.

Doufám, ó Bože, a důvěřuji pevně, že mi pro zásluhy Ježíše Krista spasení věčné dáti ráčíš, jež jsi přislíbil všem, kdož tvá přikázání zachovávají. Proto doufám od tebe i odpuštění hříchů svých a všechny jiné milosti, jichžto mi třeba jest, abych si blaženost věčnou zasloužil. Toto všechno od tebe doufám, poněvadž jsi všemohoucí, nejvyšší dobrotivý, milosrdný a věrný, a proto můžeš a chceš splnit, co jsi přislíbil. Ó Bože, posilni naději mou!

V z b u z e n í l á s k y.

Bože můj! Miluji tě nade všechno, protože jsi dobro nejvyšší a bytost nejdokonalejší, a proto zasluhuješ, abys pro sebe samého byl nade všechno milován. A protože tebe miluji, miluji i svého bližního, přítele i nepřítel, a chci jej jako sebe milovati. V této lásce k tobě chci žít a umřít a jsem hotov raději všechno obětovati nežli tebe a lásku tvou hříchem ztratiti. Ty pak, ó Bože, mou lásku k tobě vždy víc a více rozněcuj!

V z b u z e n í l í t o s t i.

Bože můj! Mám v ošklivosti všechny hříchy své a žádám si upřímně, abych se jich byl nikdy nedopustil. Vím, jak jsem se trestuhodným stal a jak jsem i nebe ztratil a pekla zasloužil. Ještě více však jich proto lituji, že jsem tak nevděčně více miloval tvory než tebe, svého Stvořitele a nejlepšího Otce, nejvyšší a lásky nejhodnější dobro, a že jsem tvoji nekonečnou velebnost tak těžce urazil. Činím opravdové předsevzetí život svůj polepsiti, všech hříchů jakož i blízkých příležitostí ke hříchu bedlivě se varovati a tobě od této chvíle věrněji sloužiti. Ó Bože, dej mi milost k vyplnění mého předsevzetí! Amen.

OBSAH

§ 1. Katolická mravouka	5
-------------------------	---

DÍL PRVNÍ.

Mravouka všeobecná.

§ 2. Příkázání	5
§ 3. Zákon boží	5
1. Přirozený zákon boží .	5
2. Zjevený zákon boží	6
§ 4. Příkázání lidská	8
§ 5. Jak zavazují příkázání	9
§ 6. Povinnost	9
§ 7. Svědomí	10
§ 8. Jak se přičítají činy	12
§ 9. Dobré skutky	13
§ 10. Ctnosti	16
§ 11. Ctnosti božské	17
§ 12. Ctnosti mravní	18
§ 13. Hříchy	22
1. Hřích těžký	23
2. Hřích lehký	24
§ 14. Nepravosti a hříšné zvyky	25
§ 15. Druhy hříchů .	25
1. Hříchy hlavní	26
2. Hříchy proti Duchu sv.	27
3. Hříchy cizí	29
§ 16. Pokušení a příležitost ke hříchu	30

DÍL DRUHÝ.

Mravouka zvláštní.

§ 17. Rozvrh mravouky zvláštní	31
--------------------------------	----

Č á s t p r v n í.

Povinnosti k Bohu.

§ 18. Křesťanská víra	32
§ 19. Hříchy proti víře	35
§ 20. Křesťanská naděje	36
§ 21. Hříchy proti naději	38
§ 22. Křesťanská láska k Bohu	39
§ 23. Hříchy proti lásce k Bohu	41

§ 24. Úcta k Bohu	41
§ 25. Přímá úcta k Bohu	41
§ 26. Nepřímá úcta k Bohu	42
1. Úcta k andělům a svatým	42
2. Úcta k svatým obrazům a ostatkům	43
§ 27. Kulturní význam úcty k Bohu	44
§ 28. Hlavní úkony, jimiž Boha ctíme	45
Přikázané úkony	45
1. Modlitba	45
2. Svěcení dnů svátečních	49
Nepřikázané úkony	54
1. Přísaha	54
2. Slib	55
§ 29. Hříchy proti úctě k Bohu	57

Č á s t d r u h á.

Povinnosti k sobě.

§ 30. Křesťanská láska k sobě	60
§ 31. Hříchy proti lásce k sobě	60
§ 32. Péče o tělo a tělesný život	61
1. Péče o život a zdraví	61
2. Péče o mravní čistotu	65
§ 33. Péče o duši a duševní statky	68
1. Vzdělávání rozumu	68
2. Pěstění citu a vůle	69
3. Péče o milost posvěcující	73
§ 34. Majetek	74
§ 35. Práce a povolání	76
§ 36. Dobré jméno a čest	78

Č á s t t ř e t í.

Povinnosti k bližnímu.

§ 37. Křesťanská láska k bližnímu	80
§ 38. Hříchy proti lásce k bližnímu	83
§ 39. Spravedlnost	84
§ 40. Povinnosti k tělu a tělesnému životu bližního	85
1. Život a zdraví bližního	85
2. Mravní čistota bližního	88
3. Mrtvé tělo bližního	88
§ 41. Povinnosti k duši a duševním statkům bližního	89
§ 42. Povinnosti k osobní svobodě bližního	92
§ 43. Povinnosti k majetku bližního	93
§ 44. Povinnosti k dobrému jménu a cti bližního	96
§ 45. Ctnosti společenského styku	100

Část čtvrtá.

Povinnosti, které plynou ze života v rodině, státu a církvi.

§ 46. Rodina	104
1. Povinnosti manželů	104
2. Povinnosti rodičů k dětem	105
3. Povinnosti dětí k rodičům	106
4. Povinnosti zaměstnavatelů a služebníků	108
§ 47. Stát	109
1. Povinnosti státu	110
2. Povinnosti občanů	113
§ 48. Láska k vlasti a národu	114
§ 49. Církev	115
1. Úkol církve	115
2. Povinnosti věřících	115
§ 50. Poměr člověka k přírodě	116

Dodatek.

○ O posledních věcech člověka	117
-------------------------------	-----

Th. Dr. Bedřich Augustin:

M R A V O U K A

pro III. tř. středních škol.

Vydalo L. P. 1946 nakladatelství Vyšehrad v Praze.
Vytiskla knihtiskárna Jaroslava Jiránka v Žel. Brodě.
Čtvrté v podstatě nezměněné vydání. Cena 26 Kčs.